

Lisa Finnanger Lysgård

Norges forskningspolitiske samarbeid med EU

En diskursanalyse av norske myndigheters argumentasjon for deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon i perioden 1994-2021

Masteroppgave i Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn

Veileder: Gjermund Wollan

Mai 2021

Lisa Finnanger Lysgård

Norges forskningspolitiske samarbeid med EU

En diskursanalyse av norske myndigheters argumentasjon for deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon i perioden 1994-2021

Masteroppgave i Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn

Veileder: Gjermund Wollan

Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Norge har deltatt i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon siden EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Norsk forskningspolitikk og forskningspolitiske prioriteringer har siden den gang vært tett tilknyttet EUs forskningspolitiske satsning, og en økende andel av norske forskningsressurser har blitt bevilget til disse rammeprogrammene. For økt innsikt i norsk forskningspolitisk tenkning, vurderinger og prioriteringer, har denne studien i hensikt å belyse hvordan norske myndigheter har argumentert for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og hvordan denne argumentasjonen har endret seg over tid.

Studiens kvalitative forskningsmetode består av en diskursanalyse av myndighetenes argumentasjon for innstilling til norsk deltakelse i EUs fjerde til niende rammeprogram for forskning og innovasjon. Analyseverktøyet som har blitt benyttet er utviklet med utgangspunkt i teori om *diskursiv institusjonalisme* og tidligere forskning. Resultatene fremstiller en identifisering og diskurskategorisering av de interesser og verdier som fremtrer i den politiske argumentasjonen, og hvordan disse kan forstås som underliggende for de politiske ideer og tankemåter som har ligget til grunn for vedtakene om deltagelse i EUs rammeprogram.

Studien viser at norske myndigheter siden 1990-tallet har fremstilt norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som en interessebasert politisk handling. Myndighetene har argumentert med at norsk deltakelse i EUs rammeprogram vil kunne tjene norske forskningspolitiske interesser og være et nødvendig virkemiddel for effektivisering av norske forskningspolitiske målsettinger. I løpet av de senere år har myndighetene i sin argumentasjon tillagt norsk deltakelse i EUs rammeprogram økt betydning som politisk virkemiddel og som en integrert del av norsk forsknings- og innovasjonspolitik. Deltakelsen har også blitt ansett som viktig for Norges overordnede forhold til EU, og det er identifisert en økt konsekvenstenkning knyttet til det å havne utenfor EUs forskningssamarbeid.

For ytterligere innsikt i myndighetenes argumentasjon og betydningen den har for norsk forskningspolitikk, diskuteres resultatene med utgangspunkt i teori om politisk diskurs og historisk kontekst. Her belyses hvordan myndighetenes argumentasjon sammenfaller med og kan forklares i lys av den historiske kontekst EU har befunnet seg i. I diskusjonen belyses videre hvordan myndighetenes argumentasjon kan være påvirket og formet, og hvordan argumentasjonen kan legge begrensninger og betingelser for både politisk diskurs og det norske forskningspolitiske handlingsrommet.

Abstract

Norway has been associated with the European Union's Framework Programmes for Research and Innovation (R&I) since the country joined the European Economic Area on 1 January 1994. Norwegian research policy and policy priorities have since then been closely linked to the EU's research policy initiative, and an increasing proportion of Norwegian research resources have been allocated to these Framework Programmes. In order to increase understanding and provide insight into Norwegian research policy – including its assessments and priorities – this study aims to shed light on how Norwegian authorities have argued for Norwegian participation in the EU's Framework Programmes for R&I, and how this argumentation has changed over time.

The study is qualitative, and its research method consists of a discourse analysis of the authorities' argumentation for Norwegian participation in the EU's fourth to its ninth Framework Programmes for R&I. The study has been conducted with an 'analysis tool' that is based on *discursive institutionalism* and previous research on the field. The results present an identification and discourse categorization of the interests and values that emerge in the political argumentation, and how these can be understood as underlying the political ideas and ways of thinking that have formed the Norwegian authorities' decisions for Norwegian participation.

The study shows that Norwegian authorities since the 1990s, have largely portrayed participation in the EU's Framework Programmes as an interest-based political action. The authorities argue that participation serve Norwegian research policy interests and that it is a necessary instrument for streamlining research policy goals. In recent years, the authorities have expressed increased importance of Norwegian participation as a political tool and as an integrated part of Norwegian research and innovation policy. Participation has also been framed as important for Norway's overall relationship with the EU. It has been identified an increased consequence-orientated argumentation that have stressed the consequences of ending up on the outside of EUs research collaboration.

In order to provide further understanding and insight into the authorities' argumentation and its significance for Norwegian research policy, the results are discussed in light of theories on historical context and political discourse. The discussion sheds light on how the authorities' arguments coincide with and can be explained in accordance with of the EU's historical context. The discussion further sheds light on how the authorities' argumentation can be influenced and shaped, and how the argumentation can place restrictions and implications on both political discourse and the room for maneuver on this policy area.

Forord

Studien du nå skal lese markerer slutten på fem innholdsrike og spennende år som student ved NTNU. Denne vitenskapelige studien avspeiler i stor grad mine faglige interesseområder. Min interesse for politikk og internasjonale relasjoner, derav *bachelorgrad i europastudier*, er i denne studien kombinert med mitt engasjement for samfunnsutvikling og innovasjonsprosesser, derav *mastergrad i entreprenørskap, innovasjon og samfunn*.

Denne studien har vært tidskrevende og omfattende, men samtidig det største, mest berikende og lærerike arbeidet jeg har gjort som student. Jeg er stolt!

Heldigvis har jeg vært ressursrik gjennom prosessen.

Først og fremst vil jeg rette en takk til min veileder Gjermund Wollan. Takk for tro på min selvstendighet, mine ambisjoner og mitt arbeid, og for gode og konstruktive tilbakemeldinger.

Takk til samboer Kristoffer. Du har stått støtt i en tidvis hektisk og stressende masterhverdag. Takk til vår hund Rolf for viktige lufteturer og mye kos.

En spesiell takk går til mamma og pappa. Dere har alltid støttet meg i mine valg og oppmuntret meg til å gå egne veier. Og mamma, du har holdt hodet mitt over vannet i denne prosessen.

Sist, men ikke minst: Takk til alle venner, kolleger og medstudenter. Studieårene hadde ikke vært det samme uten gode samtaler, latter og glede.

Dersom denne studien inneholder feil, mangler eller svakheter, er disse helt og holdent mine egne.

God lesing!

Lisa Finnanger Lysgård

Oslo, 14.05.2021

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	V
Abstract	VII
Forord	IX
Liste over tabeller	XIII
Forkortelser og akronymer	XV
Kapittel 1: Introduksjon	1
1.1 Forskningpolitisk samarbeid i Den europeiske union.....	1
1.2 Norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon	2
1.3 Studiens tema og forskningsspørsmål	5
1.4 Forskningsfeltet	7
1.4.1 Evaluering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram	7
1.4.2 Internasjonalisering av forskning og forskningspolitikk	8
1.5 Studiens innhold og struktur.....	11
Kapittel 2: Metode og forskningsdesign	12
2.1 Valg av metode og datamateriale.....	12
2.2 Teoretisk rammeverk	16
2.2.1 Diskursiv institusjonalisme	16
2.2.2 Diskurs i historisk kontekst.....	18
2.3 Studiens analyseverktøy	19
2.3.1 Teoriforankring av analyseverktøy	19
2.3.2 Analyseverktøyets oppbygning, struktur og innhold	20
2.3.3 En utdypende beskrivelse av analyseverktøyets diskurskategorier	21
2.4 Analyseprosessen.....	22
2.4.1 Bruk av analyseverktøy.....	22
2.4.2 Analysens resultater i historisk kontekst.....	23
2.5 Fremstilling og diskusjon av analysens resultater	24
2.6 Metodediskusjon	25
Kapittel 3: Resultater	29
3.1 EUs fjerde rammeprogram 1994-1998	29
3.2 EUs femte rammeprogram 1998-2002	33
3.3 EUs sjette rammeprogram 2002-2006	36
3.4 EUs syvende rammeprogram 2007-2013	38
3.5 EUs åttende rammeprogram 2014-2020	41
3.6 EUs niende rammeprogram 2021-2027	44

Kapittel 4: Diskusjon	47
4.1 Den interessebaserte fremstillingen av norsk deltakelse i EUs rammeprogram.....	47
4.2 Den moralbaserte og den tvetydige diskursen	50
4.3 Hvilken betydning har den historiske konteksten for diskursen?	52
4.4 Hvordan forstå de diskursive likheter?	56
4.5 Perspektivering: Hvor kommer norske forskningspolitiske ideer i diskursen fra?.....	59
Kapittel 5: Konklusjon	62
Litteraturliste	65
Vedlegg	75
Vedlegg 1. Oversikt over indikatorer, deres meningsinnhold og bakgrunn	75

Liste over tabeller

Tabell 1. Norsk deltakelse i EUs rammeprogram, kontingent og budsjett (1994-2027).....	5
Tabell 2. Stortingsproposisjoner om norsk deltakelse i EUs rammeprogram.....	14
Tabell 3. Sjursens (2008) analyseverktøy, fritt illustrert.....	20
Tabell 4. Studiens analyseverktøy.....	21
Tabell 5. Eksempel på koding.....	23

Forkortelser og akronymer

Ap	Arbeiderpartiet
CIP	EUs rammeprogram for konkurransedyktighet og innovasjon
DI	Diskursiv institusjonalisme
EFTA	Det europeiske frihandelsforbund
EIC	Det europeiske innovasjonsrådet
EIT	Europeiske instituttet for innovasjon og teknologi
ERA	Det europeiske forskningsområdet
ERC	Det europeiske forskningsrådet
EU	Den europeiske union
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet
FoU	Forskning- og utvikling
Frp	Fremskrittspartiet
H	Høyre
HI	Historisk institusjonalisme
KrF	Kristelig Folkeparti
LSF	Large Scale Facilities
NAVVF	Norges allmennvitenskapelige forskningsråd
NIFU	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
SMB	Små og mellomstore bedrifter
Sp	Senterpartiet
SV	Sosialistisk Venstreparti
SØA	Samfunnsøkonomisk analyse
V	Venstre
4RP	EUs fjerde rammeprogram for forskning
5RP	EUs femte rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling
6RP	EUs sjette rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling
7RP	EUs syvende rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling

Kapittel 1: Introduksjon

1.1 Forskningspolitisk samarbeid i Den europeiske union

Forskningspolitikk¹ er et viktig satsingsområde for Den europeiske union (EU). Mot slutten av 1900-tallet lå Europa bak både USA og Japan hva angår vitenskapelig kvalitet og overgangen til en kunnskapsøkonomi² (Gornitzka, 2019). Europeiske politikere så på dette som et felles problem, hvilket medførte at forskning- og utviklingsarbeid (FoU) og kunnskapsutvikling ble satt høyt på den politiske dagsorden. Forsknings- og innovasjonspolitikken ble derfor hjørnesteiner i EUs konkurransestrategi, *Lisboa-strategien*³, på 2000-tallet. Prioriteringer på området har siden den gang blitt sett på som nødvendig både for å løse samfunnsproblemer og for å skape økonomisk vekst og utvikling i Europa. Et voksende engasjement for forskningspolitikken i EU har resultert i innføring av et bredt sett av forsknings- og innovasjonspolitiske virkemidler, samt stadig økende budsjetter på området. EUs første rammeprogram for forskning og innovasjon (1984-87) hadde et budsjett på 3,8 milliarder euro, mens nåværende rammeprogram, *Horisont Europa (2021-27)*, har et budsjett på 95,5 milliarder euro. Sistnevnte betegnes som den mest omfattende internasjonale satsningen gjort innen forskningsfeltet noen gang. EU har med sin forsknings- og innovasjonspolitikken tre overordnede mål: åpen innovasjon, åpen vitenskap og åpenhet for verden (European Commission, u.d.c).

Medlemskap i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) har gjort det mulig for Norge å delta i det forskningspolitiske samarbeidet innenfor EU. På starten av 1990-tallet hadde norsk forskning få internasjonale forbindelser, og dette var heller ikke et stort politisk og forskningsstrategisk spørsmål. Dette har endret seg i løpet av de siste 25 årene. Etter at EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994, har Norge fulgt EUs forskningspolitiske satsning gjennom deltakelse i unionens rammeprogram for forskning og innovasjon (Gornitzka, 2019). Med tiden har norsk forskningspolitikk og forskningspolitiske prioriteringer blitt internasjonalsert, både i form av samarbeid og konkurranse med de europeiske nabolandene (Gornitzka og Langfeldt, 2008). Forskning foregår nå i større grad på tvers av landegrenser, samtidig som en økende andel av forskningsressurser går til internasjonale arenaer (Regjeringen, 2020c).

¹ Med forskningspolitikk menes her offentlige beslutninger som påvirker FoU-arbeidets omfang, organisering og ressursfordeling (Skoie, 2005).

² Kunnskapsøkonomi er et økonomisk system som i hovedsak baseres på kunnskapsintensiv aktivitet. Les mer om kunnskapsøkonomi i NOU 2016:3.

³ Målet med strategien var for EU å bli "den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden, en økonomi som kan skape en bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre arbeidsplasser og større sosial utjevning, med respekt for miljøet" (Regjeringen, 2014a).

1.2 Norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon

Gjennom EØS-avtalen har Norge opparbeidet et tett politisk og økonomisk samarbeid med EU.⁴ Slik det beskrives i Europautredningen har Norge én fot innenfor og én fot utenfor EU, og er det tredjelandet⁵ som står nærmest unionssamarbeidet. Den norske tilknytningsmodellen til EU består av et ekstensivt avtaleverk med i overkant av 70 ulike avtaler. EØS-avtalen betegnes som hovedavtalen, og er den mest omfattende og dyptgripende avtalen Norge noen gang har inngått hva gjelder internasjonalt samarbeid (NOU, 2012:2).

På det forskningspolitiske området omtales Norges samarbeid med EU i EØS-avtalens Protokoll 31. I denne protokollen beskrives samarbeidsområder med EU som havner utenfor de fire friheter⁶ (EØS-avtalen, 1992). For hver periode med nytt rammeprogram for forskning og innovasjon må Stortinget gi sitt samtykke til norsk deltakelse. I henhold til hjemmel i EØS-avtalens artikkel 82 og Protokoll 32 vil kontingent for deltagelse av EU-program inngå ved en eventuell beslutning (NOU, 2012:2). Gjennom EØS-avtalens tilgang til deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon er det skapt en forutsigbar ramme for samhandling mellom norske og europeiske forskningsmiljøer (Gornitzka, 2019).

EU har realisert totalt ni rammeprogram for forskning og innovasjon, hvor Norge har deltatt helhetlig på de seks siste. EUs to første rammeprogram gikk over henholdsvis periodene 1984-1987 og 1987-1991. I EUs andre rammeprogram deltok Norge på enkelte forskningsprosjekter, blant annet innenfor teknologi og helse. Samtidig som EØS-avtalen trådte i kraft, ble Norge fullverdig deltaker i EUs tredje rammeprogram. Det tredje rammeprogrammet strakk seg over perioden 1990-1994, med en målsetting om å styrke det vitenskapelige og teknologiske grunnlaget for den europeiske industrien. I perioden ble det fokusert spesielt på små og mellomstore bedrifter som tidligere hadde begrensede forskningsressurser tilgjengelig. Det tredje rammeprogrammet ble sett på som en overgangsperiode i inngåelsen av EØS-avtalen for Norge, og dermed ble full kontingentinnbetaling innført ved inngåelse i EUs fjerde rammeprogram (Utenriksdepartementet, 1992).

EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon varte fra 1994 til 1998. Rammeprogrammets hovedfokus var å oppnå økt økonomisk vekst, styrke europeisk konkurransevne og teknologisk orientert forskning. Videre ble det viet fokus på å opprette

⁴ Norge er ikke medlem av EU. Ved to folkeavstemninger, i 1972 og 1994, har det norske folk med flertall stemt nei til EU-medlemskap (Stortinget, 2018).

⁵ Begrepet tredjeland brukes ofte i EU/EØS-sammenheng om land som ikke er medlem (Ravndal, 2012).

⁶ De fire friheter, fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer, er et grunnleggende prinsipp i EU-samarbeidet (Regjeringen, 2020b).

europiske forskningsnettverk med den hensikt å gi forskere mulighet til å dele kunnskap på tvers av fagområder og nasjonale grenser – dette som et verktøy for å utvide den europeiske ekspertisen innen forskningssystemet. Den totale kontingenten⁷ for norsk deltakelse i det fjerde rammeprogrammet ble satt til 1,6 milliarder kroner (NOU, 2012:2).

Etter 1994 har det skjedd store endringer i EUs forskningssamarbeid. Rammeprogrammene for forskning og innovasjon fikk etter hvert betydelige større budsjetter og nye virkemidler ble lagt til. Fra 2000-tallet ble EU i sin politikk mer oppmerksom på betydningen av innovasjon, kunnskapsutvikling og FoU som sentrale kilder til økonomisk vekst og samfunnsutvikling. Da EU-kommisjonen i 2000 la frem meldingen «*Towards a European Research Area*» ble Det europeiske forskningsområdet (ERA) lansert. ERAs mål var å skape et felles marked for forskning ved å bidra til utviklingen av en felles forskningsinfrastruktur, mobilisere forskere, samt gi tilgang til og mulighet for fri bevegelse av ideer, teknologi og forskning i Europa. EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ble eksplisitte verktøy i utviklingen og opprettholdelse av ERA (Regjeringen, 2020a; European Commission, u.d.a.; Horizon Magazine, 2015).

EUs femte rammeprogram for forskning og innovasjon strakk seg over perioden 1998-2002. Forskning og innovasjon var særlig rettet mot definerte samfunnsutfordringer og sosioøkonomiske utfordringer. I rammeprogrammet ble det fokusert på færre forskningsområder for å maksimere effekten, blant annet områder som livskvalitet, human kapital, vekst og bærekraft. Den totale budsjetterammen var på nærmere 15 milliarder euro, hvorav Norge betalte en total kontingent på nærmere 2,2 milliarder kroner for å delta (NOU, 2012:2; Tofteng m.fl. 2020; European Commission, 2014).

Det sjette rammeprogrammet varte i perioden 2002-2006, og hadde et overordnet mål om økt livskvalitet for EUs befolkning, samt å øke næringslivets konkurranseevne i en internasjonal kontekst. I denne perioden ble det fokusert på integrering og styrking av ERA, med et mål om å skape nettverk for å samle ressurser og kompetanse ved å koble europeiske partnere på ulike aktivitetsprogram for å skape samarbeid på tvers av landegrenser. EUs sjette rammeprogram for forskning og innovasjon hadde en samlet budsjetteramme på 19,3 milliarder euro (Kunnskapsdepartementet, 2006; NOU, 2012:2). Norge betalte en total kontingent på 2,6 milliarder kroner for å delta (Langfeldt, 2001).

⁷ Med total kontingent menes det totale beløpet som ble innbetalt gjennom hele rammeprogrammets periode. Innbetalinger skjer vanligvis årlig, hvor kontingenten varierer fra år til år. Her henvises det kontinuerlig til et totalbeløp for norsk deltakelse for en helhetsforståelse av utgiftsposten.

Omfanget av EUs syvende rammeprogram for forskning og innovasjon i perioden 2007-2013 markerte økt satsning på forskningspolitikken. Tidshorizonten for rammeprogrammet ble utvidet fra fire til syv år med en økt årlig budsjetttramme. I tillegg ble det på grunn av Østutvidelsen innført ti nye deltakerland i rammeprogrammet.⁸ I denne perioden ble Det europeiske forskningsrådet (ERC) etablert med den hensikt å forvalte midler til forskning innenfor EU (NOU, 2012:2). Det syvende rammeprogrammet fokuserte på å møte Europas behov for arbeidsplasser og for å opprettholde et lederskap i den globale kunnskapsøkonomien. Romteknologi, miljøteknologi og marineteknologi var forskningsområder som det ble lagt mye fokus på (Horizon Magazine, 2015). Sammenlignet med EUs sjette rammeprogram ble budsjetttrammen til EUs syvende rammeprogram satt til en samlet sum på omtrent 56 milliarder euro. Fra 1994 til 2012 hadde budsjettet til EUs rammeprogram økt med over 300 prosent. Den norske kontingenten for deltakelse i det syvende rammeprogrammet ble satt til 8,9 milliarder kroner (NOU, 2012:2).

Påfølgende rammeprogram for forskning og innovasjon, *Horisont 2020* og *Horisont Europa*, illustrerer en ytterligere forskningspolitisk satsning i EU. Begge rammeprogrammene ble inndelt i en tredelt søylestruktur. Innholdet i første søyle er fremragende vitenskap, andre søyle omhandler globale utfordringer og konkurransedyktig næringsliv, mens den siste søylen er dedikert til innovasjon og etablering av Det europeiske innovasjonsrådet (EIC) (Forskningsrådet, 2020). EUs åttende rammeprogram, *Horisont 2020*, hadde et budsjett på nærmere 80 milliarder euro og ble betegnet som verdens største forsknings- og innovasjonsprogram.⁹ Nåværende rammeprogram, *Horisont Europa*, medfører ytterligere vekst med en foreslått budsjetttramme på 95,5 milliarder euro (European Commission, u.d.b). For Norge er rammeprogrammet i dag den største økonomiske forpliktelsen innenfor internasjonalt forskningssamarbeid (NOU, 2012:2). Den totale kontingenten for deltakelse i *Horisont Europa* er foreslått/beregnet å ligge på rundt 25 milliarder kroner, som er en økning på 3 milliarder kroner av den totale kontingenten for *Horisont 2020* (Forskningsrådet, 2019). I tabell 1 oppsummeres de europeiske rammeprogram for forskning og innovasjon som Norge har deltatt i, samt kontingent og total budsjetttramme.

⁸ I 2004 ble Estland, Latvia, Litauen, Polen, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia, Slovenia, Malta og Kypros medlemsland, etterfølg av Romania og Bulgaria i 2007, og Kroatia i 2013 (Trondal, 2020).

⁹ Noe av økningen i budsjettet skyldtes at Det europeiske institutt for innovasjon og teknologi (EIT) og EUs konkurranse- og innovasjonsprogram (CIP) ble inkludert som en del av *Horisont 2020* (NOU, 2012:2).

Tabell 1. Norsk deltakelse i EUs rammeprogram, kontingent og budsjett (1994-2027)

Periode	Rammeprogram ¹⁰	Total norsk kontingent ¹¹	Total budsjett for rammeprogram
1994-1998	EUs fjerde rammeprogram for forskning	1,6 mrd. kr	13,2 mrd. euro
1998-2002	EUs femte rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling	2,2 mrd. kr	14,9 mrd. euro
2002-2006	EUs sjette rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling	2,6 mrd. kr	19,3 mrd. euro
2007-2013	EUs syvende rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling	8,9 mrd. kr	55,9 mrd. euro
2014-2020	EUs åttende rammeprogram for forskning og innovasjon, <i>Horisont 2020</i>	22 mrd. kr	80 mrd. euro
2021-2027	EUs niende rammeprogram for forskning og innovasjon, <i>Horisont Europa</i>	Foreslått: 25 mrd. kr	Foreslått: 95,5 mrd. euro

1.3 Studiens tema og forskningsspørsmål

Som beskrevet innledningsvis har EUs forskningspolitikk og rammeprogram for forskning og innovasjon gjennomgått en omfattende utvikling. Dette hva gjelder alt fra tematisk innhold, omfang, struktur, fokus- og satsningsområder, til samarbeidsformer, virkemidler og budsjett med påfølgende kontingent for medlemslandene. Norske myndigheter¹² har vedtatt deltakelse i de fem siste rammeprogrammene, og Norge har derfor vært en del av denne utviklingen.¹³ I Europautredningen fra 2012 blir det påpekt at norsk deltakelse gjennom flere perioder og det økte omfanget av kontingentinnbetalinger til rammeprogrammene i seg selv kan ses på som endringer i prioriteringer innen norsk forskningspolitikk (NOU, 2012:2). Hans Skoie¹⁴ (2005) hevder rammeprogrammenes vekst og EUs målsetting om én europeisk forskningspolitikk innebærer at en betydelig del av norsk forskningspolitikk sentraliseres og styres i Brussel. Dette mener han at vil komme til å redusere norsk forskningspolitisk innflytelse og handlingsrom.

¹⁰ Parallelt med et økt omfang og innhold har rammeprogrammenes tittel blitt endret. I denne studien refereres det kontinuerlig til *rammeprogram for forskning og innovasjon*.

¹¹ Talldata hentet fra: Utenriksdepartementet (1994b); Utenriksdepartementet (1999); Regjeringen (2020e); Utenriksdepartementet (2002a); Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen (2007); Horizon Magazine (2015).

¹² Med norske myndigheter menes det her storting, regjering, komiteer, politiske partier og politikere.

¹³ Norsk deltakelse i Horisont Europa er i skrivende stund ikke vedtatt (14.05.21). Innstillingsprosessen er planlagt å skje i løpet av vårsesjonen 2021.

¹⁴ Skoie (1938-2016) var en engasjert person med en aktiv stemme innen forskningspolitikken (Forskningspolitikk, 2016). I denne sammenheng kan det være relevant å nevne at han hadde stor skepsis til norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

Tidligere forskning viser at EU-tilpasning på det forskningspolitiske området ikke har vært et tema for politisk debatt eller konflikt i Norge.¹⁵ Forsknings samarbeidets kompleksitet og sammensatte natur har gjort det utfordrende å føre en engasjert debatt om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (NOU, 2012:2). Fraværet av politisk debatt innenfor det forskningspolitiske området kan ha begrenset offentlighetens mulighet for innsikt og innsyn i de forskningspolitiske prioriteringer og vurderinger som er gjort knyttet til norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Skoie (2005) mener at norsk forskningspolitikk generelt bærer preg av lav interesse og innsikt, og understreker at det er behov for flere studier som adresserer norsk forskning og forskningspolitisk utforming. En kvalitativ studie av forskningspolitikk i tilknytning til deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon vil ligge innenfor det forskningsfeltet Skoie (2005) omtaler som mangelfullt. For å belyse hvilke prioriteringer og vurderinger som ligger til grunn for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, kan man identifisere og analysere norske myndigheters argumentasjon for norsk deltakelse. En slik studie vil kunne bidra til å gi innsikt i norsk forskningspolitikk og forskningspolitiske prioriteringer.

Hensikten med denne studien er å besvare følgende todelte forskningsspørsmål:

Hvordan har norske myndigheter argumentert for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og hvordan har denne argumentasjonen endret seg over tid?

Spørsmålet om *hvordan norske myndigheter har argumentert*, stilles med den hensikt å belyse argumentasjonen og dens meningsinnhold. Ved å analysere meningsinnholdet i argumentasjonen kan man få innsikt i de politiske ideer og tenkemåter som har ligget til grunn for de politiske vurderinger og prioriteringer knyttet til norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Spørsmålet om *hvordan denne argumentasjonen har endret seg over tid*, stilles med hensikt å belyse både hvorvidt og eventuelt hvordan argumentasjonen og dens meningsinnhold har endret/utviklet seg parallelt med utviklingen innenfor rammeprogrammene. Slik kan man få innsikt i endringer i forskningspolitiske vurderinger og prioriteringer i den tidsperioden Norge har deltatt i EUs rammeprogram. I studien diskuteres det også hvordan man kan betrakte norske myndigheters argumentasjon og dens betydning, for å gi ytterligere perspektiver på norsk forskningspolitikk.

¹⁵ Se eksempelvis Skoie (2009); Skoie (2005); Jansen og Halvorsen (2008); Gornitzka (2019); Gornitzka og Langfeldt (2008).

1.4 Forskningsfeltet

Ved gjennomgang av tidligere forskning innenfor tematikken om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon er det funnet faglige publikasjoner og vitenskapelige studier, samt rapporter fra undersøkelser og evalueringer av norsk deltakelse. Det ble ikke funnet studier innenfor forskningsfeltet som konkret undersøker politisk argumentasjon eller vurdering gjort tilknyttet norsk deltakelse i EUs rammeprogram.

Tidligere forskning som ble ansett relevant i sammenheng med denne studien omhandler i hovedsak to temaer. Det første temaet er offentlig evaluering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram. Denne forskningen gir innsikt i noe av grunnlaget for at norske myndigheter har besluttet deltakelse i rammeprogram. Det andre temaet omhandler internasjonalisering av forskning og forskningspolitikk. Det er gjort studier på Norges politiske tilpasning til internasjonale og europeiske arenaer på forskningsfeltet. Her er det benyttet forskningsmetodikk innenfor politisk tilpasning som er relevant for denne studien.

1.4.1 Evaluering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram

Mye av den forskningen som belyser norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon omhandler kartlegging, analyser, resultater og evaluering av forskningssamarbeidet. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har på oppdrag av Norges forskningsråd og Kunnskapsdepartementet utarbeidet en rekke rapporter om Norges deltakelse i de ulike rammeprogrammene. Forskningen med fokus på evaluering av deltakelse er gjort med mål om å skape bakgrunnsmateriale for faglig og politisk diskusjon, forberedelse og beslutning om kommende rammeprogram (Langfeldt, 2006).¹⁶

NIFUs notat om norsk deltakelse i EUs tredje rammeprogram er en studie av norske industrielle erfaringer med deltakelse i rammeprogrammet. I studien ble det gjennomført intervju av ledere for de ulike prosjektene som norske bedrifter har deltatt i, med sikte på å samle erfaringer i arbeidet mot å i større grad engasjere industrien i internasjonalt samarbeid (Holmevik, 1995). Evalueringen av norsk deltakelse i EUs fjerde- og femte rammeprogram presenteres i form av tallmateriale. Resultatet fra studiene viser i hvilken grad norske søknader ble innvilget, hvordan norsk deltakelse var fordelt på ulike programmer, aktivitetsområder og prosjekttypen. Videre institusjonell og regional fordeling, økonomiske tilskudd fra EU, koordinering av deltakere og

¹⁶ Norsk Forskningsråd har i tillegg publisert talldata knyttet til norsk mobilisering og uttelling i års-, -midtveis og sluttrapporter fra de ulike rammeprogrammene. Se eksempelvis Forskningsrådet (2009), Forskningsrådet (2011), Forskningsrådet (2012) og Forskningsrådet (2013).

hvilke land Norge samarbeidet med (Langfeldt, 2001; Hagen., m.fl., 1997). Resultatet fra evaluering av norsk deltakelse i EUs sjette rammeprogram omhandler i stor grad hvilket utbytte norske forskningsmiljøer hadde av deltakelse i europeiske samarbeidsprosjekter under rammeprogrammet. Evalueringen var basert på intervju av aktører fra både ledelse og administrasjon ved universiteter og forskningsinstitusjoner (Langfeldt, 2006).

Helge Godø, Liv Langfeldt og Aris Kaloudis (2009) presenterer resultatet fra en evaluering av deltakelse i EUs sjette rammeprogram og første del av syvende rammeprogram, som er basert på statistisk data og spørreundersøkelser besvart av norske deltakere. Til forskjell fra tidligere evalueringer inneholder denne, i likhet med evalueringen av deltakelse i EUs syvende- og åttende rammeprogram,¹⁷ vurderinger i henhold til målene i *Regjeringens strategi for forskning- og innovasjonssamarbeid med EU* (Kunnskapsdepartementet, 2014a). Evaluering av norsk deltakelse ble dermed i større grad sett i sammenheng med forskningspolitiske strategier og målsettinger. Evalueringene av deltakelse i EUs syvende- og åttende rammeprogram belyser også Norges politikk for deltakelse i EUs rammeprogram i korte trekk, hvor det blant annet diskuteres hvordan norske myndigheter har utviklet strategier innenfor ulike sektorer for å få mest mulig ut av samarbeidet (Tofteng, m.fl. 2020).¹⁸

NIFUs rapporter fremstiller resultater som gir kunnskap om effekten, den pågåtte aktiviteten og erfaringene med å ha deltatt i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Rapportene omhandler ikke den politiske argumentasjonen om norsk deltakelse, men inneholder et materialet som norske myndigheter har benyttet som vurderingsgrunnlag, og dermed har forskningen betydning for den påfølgende politiske argumentasjonen.

1.4.2 Internasjonalisering av forskning og forskningspolitikk

Åse Gornitzka og Liv Langfeldt (2008) presenterer resultatene fra en kvalitativ studie av internasjonale tilpasninger og koblinger gjort innen politikk for forskning og høyere utdanning. Basert på intervju og analyse av politiske dokumenter har de utviklet kunnskap om norsk deltakelse på europeiske og internasjonale forskningspolitiske arenaer, samt hvilke motivasjoner og intensjoner som ligger til grunn for slik deltakelse og tilpasning.

¹⁷ Evalueringen ble utført av Tofteng m.fl. (2020). I tillegg presenterte Pedersen og Sandven (2006) en kvalitativ vurdering av strategi og organisering med vekt på små og mellomstore bedrifter.

¹⁸ Blant annet inneholder *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028* (Kunnskapsdepartementet, 2019), *Humaniora i Norge* (Kunnskapsdepartementet, 2017) og *Industrien – grønnere, smartere og nyskapende* (Nærings- og fiskeridepartementet, 2017) synspunkter på viktigheten av internasjonalisering innenfor ulike sektorer og at omfanget av norske aktiviteter i EUs rammeprogram må økes for å få mest mulig utbytte av deltakelsen.

I sin studie benytter Gornitzka og Langfeldt (2008) et analyseverktøy basert på en modell om norsk EU-tilpasning, i kombinasjon med teori om internasjonalisering.¹⁹ I modellen skilles det mellom tre perspektiver for hvordan Norge tilpasser seg internasjonale arenaer: *interessebasert tilpasning*, *regelbasert tilpasning*, og *idébasert tilpasning*.

Det interessebaserte perspektivet omhandler tilpasning som et utfall av rasjonell beregning og konsekvenslogikk, hvor politiske beslutningstakere følger interesser og vinning i sine handlinger tilknyttet internasjonale samarbeid. I et slikt perspektiv er internasjonalt samarbeid en strategisk handling for å fremme nasjonale interesser. Det andre perspektivet, en regelbasert tilpasning, belyser hvordan nasjonalstater handler basert på rollen de anser som passende å ta i internasjonale sammenhenger. Dette i tillegg til institusjoners begrensninger i form av lover og regler. I et slikt perspektiv er internasjonalt samarbeid et resultat av normer og verdier, praksis og vaner. Det tredje perspektivet, en idébasert tilpasning, handler det om at deltakelse i politiske areaer vil kunne påvirke, endre og forme tenkemåter i en politisk sektor. I et slikt perspektiv vil tilpasningen skje ved at man tilegner seg samme problem- eller løsningsforståelse som de internasjonale miljøene, og man utvikler en internasjonal idébasert konvergens på et politisk område (Gornitzka og Langfeldt, 2008).

Resultatene fra studien viser at norsk forskning og høyere utdanning i stor grad er blitt europeisert siden 1990-tallet, og det hevdes at både utforming av politikk og sentrale aktører som Utdanning- og forskningsdepartementet og Norges Forskningsråd har tilpasset seg utvikling på internasjonale arenaer, spesielt europeiske. Resultatene fra analysen viser at særlig to perspektiver er beskrivende for internasjonal tilpasning av forskningsprioriteringer i Norge. Et av perspektivene fokuserer på konsekvensorientert tilpasning og det andre perspektivet er en idébasert tilpasning. Samtidig hevdes det at norsk deltakelse i EUs forskningsarenaer er i ferd med å få en mer regelbasert tilpasning (Gornitzka og Langfeldt, 2008).

Resultatene fra forskningen viser at den idébaserte tilpasningen til EU har kommet til syne gjennom at Norge er mye mer berørt av EUs FoU-prioriteringer heller enn at det har gitt Norge muligheter til å påvirke EUs prioriteringer. Det hevdes at den store mengden EU-finansiert forskning i seg selv sier noe om at forskningspolitiske prioriteringer ikke kan gå uberørte av EUs påvirkninger (Gornitzka og Langfeldt, 2008). Et eksempel hvor norske myndigheter har formet norske forskningspolitiske målsettinger i henhold til EUs er unionens tre-prosentmål. Dette målet, som ble bestemt i tilknytning til etableringen av ERA, går ut på at FoU-innsatsen

¹⁹ Se Claes og Tranøy (1999) for modell om EU-tilpasning, samt Sverdrup (2000); Claes (2003); Olsen (2003); og Checkel (2004) for teori om internasjonalisering.

skal utgjøre tre prosent av bruttonasjonalproduktet til alle EU-land innen 2030. Norske myndigheter har satt samme mål som de andre EU-landene, og direktøren for Norsk forskningsråd har selv beskrevet målsettingen som urealistisk for Norge (Gornitzka og Langfeldt, 2008). En konsekvensorientert tilpasning kan også ligge også bak tre-prosentmålet, hvor en frykt for å bli hengende bak de europeiske nabolandene kan ses på som en drivkraft. Samtidig blir målsettingen et instrument for å tjene bestemte interesser i nasjonal politikk. Den interessebaserte tilpasningen gjenspeiles videre i argumentasjon for investering og avkastningsmuligheter, samt økt konkurransekraft og kvalitet (Gornitzka og Langfeldt, 2008).

Gornitzka og Langfeldt (2008) konkluderer med at interessen Norge har for deltakelse i EUs arenaer for forskning- og høyere utdanning er i ferd med å få en regellignende tilnærming gjennom permanent organisatorisk tilpasning. De beskriver at dette kan indikere en sårbarhet i den forskningspolitiske sektoren i Norge. Tre-prosentmålet kan også identifiseres som regelbasert tilpasning, da man i internasjonal sammenheng må følge like beslutninger som andre land. Spesielt trekkes Norges posisjon som tredjeland frem, hvor man kan antyde at norske myndigheter gjennom handling må bevise sin dedikasjon til samarbeid i frykt for å bli marginalisert på grunn av manglende EU-medlemskap (Gornitzka og Langfeldt, 2008).

I studien avdekker Gornitzka og Langfeldt (2008) dominerende politisk argumentasjon for internasjonalisering av norsk forskning. Det trekkes frem fem typer argumenter som ble identifisert som gjennomgående i politiske dokumenter om FoU-politikk.²⁰ Det ble det identifisert argumentasjon med fokus på næringslivets interesser og behov for kunnskap og forskning av internasjonal kvalitet for å opprettholde konkurransekraft. En annen type argumentasjon fokuserte på at internasjonalt forskningssamarbeid er kvalitetsfremmende og at samarbeid anses som nødvendig for å være en del av frontlinjen innen forskningsfeltet. En tredje type argumentasjon som ble avdekket var knyttet til at Norges nasjonale omdømme fremmes av å være en internasjonal forskningsnasjon. Studien avdekket videre argumentasjon med fokus på en moralsk forpliktelse til å delta for å bidra med kompetanse for å hjelpe andre land. En siste type argumentasjon vektla nasjonal interesse av geografisk basert samarbeid, særlig med tanke på regionale forskningssamarbeid (Gornitzka og Langfeldt, 2008).

Nicoline Frølich (2004) presenterer resultatene fra en annen innholdsanalyse av forskningspolitisk argumentasjon knyttet til internasjonalisering av forskning, hvor studien er

²⁰ Gornitzka og Langfeldt (2008) gjør disse funnene med utgangspunkt i stortingsmeldingene *Forskning ved et tidsskille* (Kunnskapsdepartementet, 1999) og *Vilje til forskning* (Utdanning- og forskningsdepartementet, 2005).

gjort innenfor finsk, nederlandsk, irsk og kanadisk politikk (Frølich, 2004). Når det gjelder begrunnelser for internasjonalisering av forskning benytter politikere i alle landene seg av henholdsvis to hovedbegrunnelser: en økonomiske begrunnelse hvor forskningssamarbeid argumenteres som nyttig for nasjonal økonomi og konkurranseevne, og en akademisk begrunnelse om at økt internasjonalisering fremmer kvaliteten i den forskningen som skapes. Studiens resultater viser at landene benytter seg av ulike virkemidler for internasjonalisering av forskning, samtidig som det er ulikt hvordan nasjonal politikk tilpasser seg ERA og treprosentmålet (Frølich, 2004).

Forskningen av Frølich (2004) og Gornitzka og Langfeldt (2008) er nærliggende til denne studiens hensikt, ved at den søker å forstå målsetting og begrunnelse for politiske valg innen forskningspolitikk. Deres forskning fokuserer på internasjonalisering i sin helhet, og går ikke spesifikt i dybden på internasjonalisering i form av deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

1.5 Studiens innhold og struktur

Denne studien inneholder fem hovedkapitler med underkapitler.

I dette kapitlet, *Introduksjon*, er EUs forskningssamarbeid og Norges deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon kort fremstilt. I tillegg er studiens hensikt og forskningsspørsmål presentert, etterfulgt av relevant litteratur fra forskningsfeltet.

I kapittel 2, *Metode og forskningsdesign*, gjøres det rede for valg av metode for innsamling og analyse av datamaterialet. Videre presenteres studiens teoretiske rammeverk, som skaper fundamentet for utviklingen av og innholdet i studiens analyseverktøy. Deretter presenteres analyseverktøyet og beskrivelse av analyseprosessen. Videre beskrives hvordan resultatene fremstilles og diskuteres, før studiens kvalitet avslutningsvis belyses i metodediskusjonen.

I kapittel 3, *Resultater*, presenteres resultatene fra diskursanalysen av norske myndigheters politiske argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

I kapittel 4, *Diskusjon*, sammenfattes, sammenlignes og diskuteres resultatene fra diskursanalysen i lys av det teoretiske rammeverket. Avslutningsvis perspektiveres resultatene.

I kapittel 5, *Konklusjon*, oppsummeres resultatene fra analysen og diskusjonen som besvarer studiens forskningsspørsmål. Kapitlet avrundes med tanker om videre forskning etter endt studie.

Kapittel 2: Metode og forskningsdesign

Dette kapittelet omhandler de valg og avveininger som er gjort i valg av metode og i forskningsprosessen. Formålet er å presentere operasjonaliseringen av studiens forskningsspørsmål. Kapittelet er delt inn i fire underkapitler. I kapittel 2.1 utdypes og teoriforankres valg av metode for datainnsamling og håndtering av datamaterialet. I kapittel 2.2 presenteres studiens teoretiske utgangspunkt, bestående av Vivien Schmidts (2008) diskursive institusjonalisme og hennes teori om den historiske kontekstens betydning for diskurs. Det teoretiske rammeverket skaper fundamentet for utviklingen av studiens analyseverktøy, som presenteres i kapittel 2.3. I kapittel 2.4 utdypes analyseprosessen, hvordan analyseverktøyet anvendes i studien, hvordan resultatene settes i historisk kontekst, samt hvordan resultatene fremstilles og diskuteres. I kapittel 2.5 betraktes og diskuteres svakheter og styrker vedrørende studiens kvalitet. Dette med hovedfokus på pålitelighet, gyldighet, transparens og generaliserbarhet.

2.1 Valg av metode og datamateriale

For å kunne belyse hvordan norske myndigheter har argumentert for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon og endringer i denne argumentasjonen over tid, fordrer det at man går i dybden for innsikt og forståelse av argumentasjonen som sosialt fenomen. Ved bruk av en kvalitativ tilnærming kan man undersøke «... et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende» (Thaagard, 2009, s. 39), noe som ble essensielt for valget av metode for å kunne belyse norske myndigheters argumentasjon, dens meningsinnhold og betydning i norsk forskningspolitisk sammenheng. Med utgangspunkt i studiens forskningsspørsmål ble det derfor valgt å benytte kvalitativ forskningsmetode.

Man kan innhente datagrunnlag og kommunikative kilder som omtaler norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon på flere måter. Den mest utbredte datagenereringsmetoden innen kvalitativ forskning er ulike former for intervju (Tjora, 2020). Metoden kunne blitt benyttet i denne studien ved å gjennomføre intervju av aktuelle politikere og tjenestepersoner som er eller har vært sentrale i forløpet til de politiske vedtakene om deltakelse i EUs rammeprogram. Eventuelt kunne informanter vært personer som har nær kjennskap til argumentasjonen som forelå i forkant av tilslutningene og kan gjengi denne. En annen kvalitativ metode er dokumentstudier, hvor data genereres ved bruk av aktuelle dokumenter (Tjora, 2020). Begge disse metodene, også i kombinasjon, kunne fremskaffet et

datagrunnlag for analyse av norske myndigheters argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

I denne studien ble det vurdert som mest hensiktsmessig for besvare forskningsspørsmålet å gjøre et såkalte *rent dokumentstudiet*, ved bruk av kun dokumenter som datagrunnlag. Dette begrunnes av flere forhold. Dokumentstudier beskrives som ikke-påtrengende metoder, hvilket innebærer at man behandler empiriske data uten at ikke-forskende deltakere er involvert (Tjora, 2012). En fordel med dokumentstudier er dokumentenes tilhørighet i tid og rom. Ved å analysere eksisterende dokumenter kan man skaffe seg informasjon om saksforhold som er nedtegnet på bestemte tider og steder, med ulike formål (Tjora, 2012). Med studiens hensikt om å undersøke den politiske argumentasjonen og hvordan den har endret seg over tid ble det fordelaktig å benytte allerede eksisterende dokumenter for å styrke studiens troverdighet. Tjora (2012) beskriver at dokumenter representerer tidsbilder og vil kunne styrke forskerens historiske følsomhet hvor nåtidens fenomener forstås i sammenheng med historisk utvikling. I denne studien skal datamaterialet som genereres dekke tidsperioden fra tidlig 1990-tallet frem til i dag. I den sammenheng er en styrke ved bruk av dokumenter at disse ikke endres over tid. Her kunne intervju som metode for datagenerering hatt betydning for resultatenes troverdighet ved at man hos informanter bringer frem minner som kan være preget av selektiv hukommelse og gjenfortelling (Tjora, 2012). I denne studien vil bruk av dokumenter som datagrunnlag i tillegg kunne være mer representativt både når det gjelder de involverte parter, den aktuelle argumentasjonen og perioden studien er ment å dekke. En mer pragmatisk årsak for valget av dokumenter som datagrunnlag for studien er dokumentenes tilgjengelighet.

Ved bruk av dokumentstudier er viktig å redegjøre godt for hvorfor de aktuelle dokumentene er valgt ut som datagrunnlag (Tjora, 2012). Når det gjelder aktuelt datamateriale for å svare på denne studiens forskningsspørsmål, ble det nødvendig å finne dokumenter som inneholder, omtaler eller avdekker argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Som datagrunnlag i denne studien ble det hensiktsmessig å velge *generelle dokumenter*, fremfor casespesifikke eller forskningsdokumenter, både på grunn av tilgjengelighet og utvalgsriterier. Eksempel på generelle dokumenter som benyttes i rene dokumentstudier er politiske dokumenter, utredninger og lignende (Tjora, 2012).

Ifølge Tjora (2020) er også systematiske utvalgsriterier viktig i forskning som er utelukkende knyttet til dokumenter. Basert på studiens hensikt ble følgende kriterier sentrale i utvalg av dokumenter: dokumenter skrevet av politikere/tjenestepersoner som var involvert i argumentasjonen for de ulike vedtakene til enhver tid; dokumenter skrevet innenfor

tidsperioden argumentasjonen var gjeldende; og dokumenter som har som formål å synliggjøre argumentasjonen og vurderingsgrunnlaget som lå til grunn for vedtak om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

Stortingsproposisjoner er dokumenter som innfrir studiens utvalgsriterier. For hver periode Stortinget har vedtatt norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, er forslaget til vedtak dokumentert i stortingsproposisjoner²¹. Når man benytter dokumenter som materiale, må man også sette dem i kontekst: når de er skrevet, av hvem og for hvilke lesere og formål (Tjora, 2020). Stortingsproposisjonene som omhandler norsk deltakelse er skrevet i forkant av Stortingets innstillingsprosess (vedtaket), med formål om å synliggjøre regjeringens vurdering knyttet til vedtaket.²² Dokumentene er utformet av embetsverket på oppdrag av regjeringen, de benyttes i politisk sammenheng og er offentlig for allmenheten. I tabell 2. presenteres stortingsproposisjonene som er tilknyttet norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon og medfølgende komitéinnstilling²³. Innspill fra komiteen nedfelt i komitéinnstillingen er også inkludert i datagrunnlaget for å belyse områder som kan ha vært tema for debatt under innstillingsprosessene.

Utover datagrunnlaget benyttes Europautredningen²⁴, stortingsmeldinger og strategidokumenter i studien for å belyse kontekst og som grunnlag for ytterligere forståelse av argumentasjonens innhold. Dette utypes i kapittel 2.4.

Tabell 2. Stortingsproposisjoner om norsk deltakelse i EUs rammeprogram

<i>Stortingsproposisjon</i>	<i>Komitéinnstilling</i>	<i>Rammeprogram</i>
St. prp. nr. 2 (1994-1995)	Innst. S. nr. 18 (1994-1995)	EUs 4RP
St. prp. nr. 40 (1998-1999)	Innst. S. nr. 113 (1998-1999)	EUs 5RP
St.prp. nr. 16 (2002 – 2003)	Innst. S. nr. 63 (2002–2003)	EUs 6RP
St.prp. nr. 48 (2006 – 2007)	Innst. S. nr. 162 (2006-2007)	EUs 7RP
St.prp. nr. 51 S (2013-2014)	Innst. S. nr. 154 (2013-2014)	Horisont 2020
St.prp. nr. 175 S (2020-2021)	Regjeringen har meldt at de vil legge frem saken for Stortinget i løpet av vårsesjonen 2021	Horisont Europa

²¹ Stortingsproposisjon er et forslag fra regjeringen til Stortinget, hvor en eventuell tilslutning betyr at det fattes en Komitéinnstilling (Regjeringen, 2020d). I denne studien benyttes proposisjon som synonym for stortingsproposisjon.

²² Regjeringens vurdering forstås i denne studien som argumentasjon knyttet til det aktuelle vedtak.

²³ Med Komitéinnstilling mens innstillingen gjort av en komité som representerer Stortinget i votering av vedtak lagt frem av Regjeringen i Stortingsproposisjon.

²⁴ Europautredningen er en offentlig utredning utført av et utvalg nedsatt av Utenriksdepartementet for å gjennomgå EØS-avtalen og andre aspekter ved Norges forhold til EU (NOU, 2012:2).

Dokumentanalyse kan gjennomføres på ulike måter avhengig av forskningens hensikt. Studiens forskningsspørsmål ble derfor ledende for hvordan datamaterialet leses, hvordan det analyseres og hvordan det benyttes for å belyse forskningsspørsmålet (Waite, 2016).

Diskursanalyse er en utbredt form for kvalitativ dokumentanalyse innenfor samfunnsvitenskapen. Diskursanalyse kan beskrives som en form for innholdsanalyse og en tilnæringsmetode for å analysere skriftlige, muntlige og semiologiske hendelser (Waite, 2016). Michel Foucault (1972) har vært en viktig bidragsyter i utarbeidelse av diskursanalyse som metode. Han har rettet sine analyser av tekst mot det å forstå hvordan og hvorfor fenomener endrer seg, hva som har formet institusjoner, relasjoner og mening, normalitet og avvik, og hvordan diskurs påvirker og påvirkes av maktstrukturer i samfunn (Tjora, 2012). Ved bruk av en diskursanalytisk tilnærming tar man utgangspunkt i «hvordan kollektive forestillinger skapes, speiles og opprettholdes gjennom språk», og hvor man da forsøker å få innblikk i denne «skapelsen» (Bratberg, 2014, s. 30). Man utforsker sammenhenger mellom språk og virkelighet, hvor diskurs er strukturer av meninger som både former og formes av språk i en spesifikk kontekst. Det betyr at diskursanalyse handler om å forstå både virkeligheten gjennom diskurs og hvordan diskurs former virkeligheten og vår forståelse av den (Tjora, 2020).

Vivien Schmidt (2008) beskriver diskursanalyse som sentralt for å få innsikt i og forstå politiske handlinger og utfall, og mener denne tilnærmingen har forklaringskraft innen politisk og samfunnsvitenskapelig forskning. Ifølge Lise Rye (2013) finner man ikke sannheter eller løsninger ved å fokusere på den politiske diskursen, men man kan avdekke kommunikative mønstre som kan være forklarende for ulike fenomener. Dette utdyper hun med at de idéer som kommuniseres i en diskurs forteller noe om hvordan en gitt aktør velger å presentere et gitt tema i en gitt setting. I lys av Schmidt (2008) og Ryes (2013) tenkning er diskursanalyse vurdert som en hensiktsmessig analytisk tilnærming i denne studien. Diskursanalyse gir mulighet for å kunne analysere hvordan politiske myndigheter har valgt å presentere ideene sine, hva som kjennetegner ideene og betydningen av meningsinnholdet. Videre vil denne tilnærmingen bidra til å fremskaffe resultater som gir grunnlag for å kunne belyse hvorfor norske myndigheter har vedtatt deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og derav gi innsikt i norsk forskningspolitikk.

Diskursanalyse kan metodisk sett gjøres på ulike måter. Den kan benyttes både som teoretisk og metodisk tilnærming. Flere forskere anbefaler at man selv utformer analysemetode på den

mest egnede måten, og at man tilpasser verktøyet til studiens forskningsspørsmål.²⁵ I denne studien benyttes diskursanalyse både som teoretisk og metodisk tilnærming. Teori om politisk diskurs benyttes både som grunnforståelse i utarbeiding av studiens analyseverktøy og som forståelsesgrunnlag for diskusjonen av analysens resultater.

2.2 Teoretisk rammeverk

Det teoretiske rammeverket for denne studien består av *diskursiv institusjonalisme* (DI) og *historisk institusjonalisme* (HI). DI fokuserer på ideer og diskursens betydning i å forklare politisk handling, og presenterer ulike kategorier og konsepter om diskurs og diskursivt innhold (Schmidt, 2008). Schmidts (2008) diskursive tilnærming er hjelpelig med hensikt å identifisere, analysere og forstå innholdet (ideene og tenkemåtene) som formidles i den politiske argumentasjonen (diskursen) som har resultert i vedtak om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. HI inkluderes for å kunne gi diskursens innhold ytterligere mening ved å sette innholdet i historisk kontekst.

2.2.1 Diskursiv institusjonalisme

Schmidt (2008) presenterer DI som en fjerde retning innenfor den nyinstitusjonelle teoritradisjonen. Nyinstitusjonalismen beskrives som en metodisk fleksibel teoritradisjon, som innenfor politisk- og samfunnsvitenskapelig forskning søker å forstå kompleksiteten i politiske handlinger, systemer og utfall ved å vektlegge institusjoners²⁶ betydning. Dette med utgangspunkt i en grunntanke om at institusjoner etablerer mekanismer som fungerer styrende for aktørers atferd og atferdsmønstre (Torfing, 2001). I tillegg til DI består teorifamiliens hovedtilnærminger av *historisk insitusjonalisme* (‘Logic of path-dependence’) som fokuserer på historie som styrende for politiske handlinger og utfall. Videre *rasjonell institusjonalisme* (‘Logic of calculation’) som fokuserer på individers økonomiske og politiske egeninteresse, og deres rasjonelle opptreden innenfor institusjonelle omstendigheter. *Sosiologisk institusjonalisme* (‘Logic of appropriateness’) vektlegger forholdet mellom institusjoner og kulturelle normer, regler og identitet (Hall og Taylor, 1996; Schmidt, 2010). Schmidt (2008) beskriver at en felles metodisk mangel ved disse tre institusjonelle tilnærmingene er at de forklarer kontinuitet snarere enn endring. DI-tilnærmingen beskrives derimot som mer

²⁵ Se eksempelvis: Ahl (2002); Bergström og Boréus (2000); Jørgensen og Phillips (1999).

²⁶ Man finner en rekke definisjoner av begrepet institusjon. Innen politikken blir ofte institusjoner sett på som et sett med regler og normer som strukturerer og rammer inn politiske, økonomiske og sosiale interaksjoner i samfunnet. Man kan skille mellom formelle institusjoner (lover, konstitusjoner og rettigheter) og uformelle institusjoner (tradisjoner, holdninger, normer og verdier) (North, 1991).

dynamisk da den benyttes i å forklare institusjonelle endringer ved å undersøke politiske aktørers preferanser, strategier og normative orienteringer (Schmidt, 2008; Schmidt, 2010).

Ifølge Schmidt (2008) er innholdet i ideer og den diskursive interaktive prosessen sentralt for å forstå politiske handlinger og utfall. Hun hevder at diskursens rolle i politikken ofte har vært neglisjert, noe som har utelatt viktige spørsmål knyttet til ideenes rolle for politisk handling, overtalelseskraften i politisk debatt, konstruksjon og oppbygning av politiske interesser og verdier, og dynamikken i endring av historie og kultur. Ved å benytte DI som tilnærming vil man kunne belyse politiske aktørers interesse og verdier som kan være underliggende i politiske ideer og tankemåter som kommer til uttrykk i diskursen (Schmidt, 2008).

Begrepet idé har mange definisjoner. Schmidt (2008) definerer *ideer* som det materielle innholdet i diskursen, altså innholdet i det som blir formulert i interaktive prosesser.²⁷ Schmidt (2008) skiller analytisk mellom to typer ideer som kan identifiseres i politisk diskurs: *kognitive ideer* og *normative ideer*. Kognitive ideer omtales som årsaksideer, hvor politiske ideer og tenkning kjennetegnes ved at de er interessebasert, med fokus på hvordan politiske handlinger er nødvendige og av egeninteresse. Slike politiske ideer bygger på «det som er og det som bør gjøres» for å oppnå politiske målsettinger (Schmidt, 2008, s. 306). Normative ideer og tenkning kjennetegnes som verdibasert, med fokus på «det som er bra/dårlig, og det man bør gjøre» for å oppnå noe bedre (Schmidt, 2008, s. 306). Normative ideer fokuserer på hvordan politiske handlinger oppfyller ambisjoner og idealer til allmennheten, og hvordan handlingene representerer prinsipper og normer som ligger til grunn i samfunnet (Schmidt, 2008).

Schmidt (2008) definerer *diskurs* som et samlebegrep som både omhandler interaktive prosesser hvor ideer formidles og det materielle innholdet i ideene. Hun trekker frem William Connollys (1983) forståelse av diskursbegrepet, hvor diskurs beskrives som institusjonaliserte meningsstrukturer som orienterer politisk tanker og handling i bestemte retninger. Diskurs referer derfor til både det som blir formidlet, og til hvem, hva, når, hvor og hvordan ideene ble formidlet. Det interaktive aspektet ved diskurs beskrives som sentralt, da det dynamisk kan forklare hvordan, hvorfor og hvor idebærerne overbeviser (eller ikke) om sine ideer. Med en slik forståelse handler ikke diskurs kun om hva som blir formidlet, men også i hvilken kontekst det blir formidlet (Schmidt, 2008).

²⁷ I studien benyttes begrepet *politiske tanker* og *tenkemåter* som synonym for ideer.

Schmidt (2008) skiller mellom to kategorier av diskurs: *koordinerende diskurs*²⁸ og *kommunikativ diskurs*²⁹. Koordinerende diskurs arter seg mellom politiske aktører og kunnskapsregimer som er involvert i opprettelse, utarbeidelse og begrunnelse av politikk og politiske handlinger. Gjennom interaktive prosesser samarbeider de for å enes om politikktutforming og politiske målsettinger. Schmidt (2008) hevder at sammensatt og komplisert politikk ofte har en sterkere koordinerende diskurs på grunn av dens kompleksitet, mens «enklere» politikk har en sterkere kommunikativ diskurs. Den kommunikative diskursen foregår mellom politiske aktører og offentligheten, hvor politiske ideer presenteres, overveies og legitimeres overfor allmennheten.³⁰ Politisk diskurs er ofte «ovenfra og ned»-orienterte prosesser hvor politiske myndigheter utformer ideer og tenkning som videreformidles til offentligheten (Schmidt, 2008). De interaktive prosessene inkluderer da ofte andre aktører som eksempelvis media, tenketanker, organisasjoner og andre som diskuterer eller kommenterer myndighetenes politikk overfor offentligheten (Schmidt, 2008). I denne studien er den koordinerende diskursen av relevans fordi diskursen foregår mellom politikere med hensikt om å komme frem til et vedtak. På grunn av at de utvalgte dokumentene er tilgjengelig for allmennheten, kan diskursen også betegnes som kommunikativ.

DI kan anvendes både ved å studere ideer (innholdet i diskursen) og ved å studere diskurs (de interaktive prosessene). Denne studien av norske myndigheters argumentasjon for EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har fokus rettet mot å belyse argumentasjonens meningsinnhold, altså ideene og tenkningen som kommer til uttrykk i diskursen. Samtidig vil diskursens kontekst kunne gi en ytterligere forståelse for diskursens innhold og hva som ligger til grunn i den politiske diskursen.

2.2.2 Diskurs i historisk kontekst

HI vektlegger betydningen av strukturer i politiske institusjoner, beslutninger, handlinger og utvikling. HI viser at politikk kan forstås som et resultat av historie og institusjoners kontinuitet over tid, og fremmer begrepet *stiavhengighet* som sentralt for å forstå politiske handlinger og utfall (Hall og Taylor, 1996). Stiavhengighet handler om at skapte politiske stier, i form av strukturer i institusjoner, beslutninger, handlinger og utvikling, vil gi betingelser for påfølgende politikk gjennom deres organisering, identitet og interesser (Hall og Taylor, 1996). Det betyr at

²⁸ Koordinerende diskurs er oversatt fra Schmidts (2008) begrep «coordinative discourse».

²⁹ Kommunikativ diskurs er oversatt fra Schmidts (2008) begrep «communicative discourse».

³⁰ Eksempelvis i offentlige politiske debatter eller kommunikasjon av politiske ideer gjennom sosiale medier eller nyhetskanaler.

politikk som føres i dag vil kunne påvirke og gi betingelser for morgendagens politikk. Schmidt (2010) beskriver at slike politiske stier kan være vanskelige å komme seg ut av eller/og endre på. Hun beskriver videre at en svakhet med HI-tilnærmingen er at den forklarer kontinuitet i form av stivhengighet, og begrenses derfor i å forklare historiske brudd og endringsprosesser (Schmidt, 2010).

Schmidt (2010) belyser hvordan DI og HI som institusjonelle tilnærminger kan kombineres og slik utfylle hverandres svakheter. HI og DI kan kombineres ved at HI representerer de institusjonelle kontekstene av historiske endringer og hendelser som kan belyse diskursen. HI kan slik benyttes som bakgrunnsinformasjon som kan bidra i forståelsen av diskursens innhold og mening. Når den politiske diskursen settes i historisk kontekst kan man forstå hvordan denne konteksten er med på å påvirke og forme interaktive diskursmønstre, og hvordan interaktive diskursmønstre påvirker og former konteksten (Schmidt, 2010).

2.3 Studiens analyseverktøy

For å analysere den politiske diskursen på en måte som anses egnet i henhold til studiens forskningsspørsmål er det utarbeidet et analyseverktøy for bearbeiding av datamaterialet. Analyseverktøyet er forankret i det teoretiske rammeverket om diskursiv institusjonalisme. I tillegg er analyseverktøyet utviklet med komponenter som bygger på forventninger som har rotfeste i tidligere forskning om internasjonalisering av norsk forskningspolitikk. Utarbeidelsen av analyseverktøyet er inspirert, når det gjelder innhold og struktur, av Helene Sjursens analyseverktøy for diskursanalyse som er anvendt i EU-politisk forskning (Sjursen, 2008).³¹

2.3.1 Teoriforankring av analyseverktøy

Sjursens (2008) har gjort en diskursanalytisk studie av argumentasjonen og begrunnelsene som lå bak den politiske beslutningen om østutvidelsen i EU. I likhet med Schmidt (2008) opererte Sjursen med ulike kategorier av diskurs, hvorav Sjursen analytisk skilte mellom pragmatisk diskurs, etisk-politisk diskurs og moralsk diskurs. Ved aktivt bruk av indikatorer identifiserte og kategoriserte hun diskursen, som videre støttet opp under ulike fremstillinger av EU (Sjursen, 2008). Eksempelvis ble pragmatisk diskurs identifisert av argumentasjon knyttet rasjonelle handlinger basert på egen nytte, og som pekte mot en fremstilling av EU som

³¹ Dette i likhet med Skogheim (2015), Ulvestad (2019) og Lysgård (2019) som har gjort innholdsanalyser knyttet til EU-relaterte tema. Eksempelvis undersøkte Ulvestad norsk tilpasning til EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk i perioden 2009-2017.

problemløsende enhet. En etisk-politisk diskurs ble identifisert av argumenter knyttet til verdier, ansvar og fellesskap, noe som støtter opp under EU som en verdibasert enhet. Den moralske diskursen ble identifisert av argumentasjon knyttet til eksempelvis menneskerettigheter og demokrati, noe som støttet opp under en fremstilling av EU som en rettighetsbasert enhet (Sjursen, 2008). Sjursens analyseverktøy er fritt illustrert i tabell 3.

Tabell 3. Sjursens (2008) analyseverktøy, fritt illustrert

<i>Fremstilling</i>	<i>Diskurs</i>	<i>Indikatorer</i>
Problemløsende	Pragmatisk	Egennytte, effektivitet
Verdibasert	Etisk-politisk	Verdier, ansvar, fellesskap
Rettighetsbasert	Moralsk	Rettigheter, rettferdighet

Denne studien og Sjursens studie har likheter når det kommer til hensikt og valg av metode. Det diskursanalytiske verktøyet er utarbeidet og benyttet i den hensikt å analysere politisk argumentasjon og dens meningsinnhold. For denne studien er det utarbeidet et eget analyseverktøy med tilhørende indikatorer, kategorier og fremstillinger for å identifisere, analysere og kategorisere myndighetenes argumentasjon.

2.3.2 Analyseverktøyet oppbygning, struktur og innhold

Studiens analyseverktøy består av komponentene indikatorer, diskursinnhold, diskurskategorier og fremstillinger. Analyseverktøyet er skjematisk fremstilt i tabell 4.

Indikatorer som er oppgitt i tabellen består av ord og uttrykk som har et meningsinnhold og forståelsesbakgrunn som er utarbeidet med utgangspunkt i en forventning om hva som kan kjennetegne den politiske diskursen, basert på tidligere forskning og teori om diskurs. Hensikten er ikke å identifisere de eksakte begrepene (indikatorene) i datagrunnlaget, men at meningsbærende enheter fra innholdet i de ulike diskursene skal identifiseres ved bruk av de ulike indikatorene, ut fra en opplevd likhet i meningsinnholdet. Det er utarbeidet en tabell med indikatorene og en kort beskrivelse av tilhørende meningsinnhold, samt bakgrunn for valg av indikator (se vedlegg 1). Indikatorene skal slik være beskrivende for ideene og tenkemåtene som argumentasjonen representerer, og vil videre si noe om diskursens innhold som enten *kognitivt* eller *normativt*. Det kognitive eller normative innholdet vil kategorisere diskursen som henholdsvis *moralsk diskurs* eller *pragmatisk diskurs*. Kategoriseringen av diskursen som moralsk eller pragmatisk representerer fremstillinger av norsk deltakelse i EUs rammeprogram

for forskning og innovasjon som enten en *interessebasert* politisk handling eller en *moralbasert* politisk handling.

Tabell 4. Studiens analyseverktøy

<i>Fremstilling</i>	<i>Diskurs</i>	<i>Diskursens innhold</i>	<i>Indikatorer</i>
<i>Interessebasert</i>	Pragmatisk	<i>Kognitiv</i>	<i>Politisk og økonomisk nytte, effektivitet, egeninteresse, nødvendighet, konsekvenser, frykt for marginalisering, omdømme, erfaringer</i>
<i>Moralbasert</i>	Moralsk	<i>Normativ</i>	<i>Internasjonal rolle, fellesskap, moralsk plikt, normer og verdier</i>

2.3.3 En utdypende beskrivelse av analyseverktøyets diskurskategorier

Diskurskategorien *pragmatisk diskurs* identifiserer politisk argumentasjon som kjennetegnes med et kognitivt innhold. Innholdet i denne argumentasjonen baseres på ideer og tenking om at den aktuelle politisk handling er et resultat av egeninteresse, nytte og nødvendighet for å oppnå spesifikke målsettinger (Sjursen, 2008; Schmidt, 2008). Av denne diskurskategorien og de valgte indikatorene kan man identifisere politiske ideer og tenkning som bygger på at norsk deltakelse for eksempel vil være av politisk og økonomisk nytte for Norge, eller at deltakelse vil tjene norske interesser. Indikatorene som er valgt for å kunne identifisere en pragmatisk diskurs er *politisk og økonomisk nytte, effektivitet, egeninteresse, nødvendighet, konsekvenser, frykt for marginalisering, omdømme og erfaringer* (se vedlegg 1 for utdypning av indikatorene og deres meningsinnhold). Som eksempel gir Gornitzka og Langfeldts (2008) funn om at en konsekvensorientert tilpasning er beskrivende for internasjonal tilpasning av norske forskningsprioriteringer en forventning om at en konsekvenstenkning kan identifiseres også knyttet til deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Tidligere forskning viser videre at dominerende argumenter for internasjonalisering av forskning er knyttet til omdømme, kvalitet og næringslivets interesse og behov. Basert på at Kunnskapsdepartementet og Norsk Forskningsråd ved hvert rammeprogram har iverksatt evalueringer, antas det at det er tatt utgangspunkt i disse ved utarbeidelse av politisk argumentasjon for norsk deltakelse, og derfor forventes en argumentasjon knyttet til erfaringer fra tidligere deltakelse. Den pragmatiske diskursen støtter opp under en fremstilling av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som en interessebasert politisk handling.

Diskurskategorien *moralsk diskurs* identifiserer politisk argumentasjon som kjennetegnes med et normativt innhold. Innholdet i denne argumentasjon baseres på ideer og tenkning om at politisk handling knyttes til verdier, prinsipper og normer, og at den politiske handlingen oppfyller ambisjoner og idealer til allmennheten (Schmidt, 2008). Kategorien er utviklet med å kombinere Sjursens (2008) to kategorier, moralsk og etisk-politisk diskurs. Sjursens moralske diskurskategori referer til universelle prinsipper som demokrati og menneskerettigheter, mens den etisk-politiske diskursen referer til nasjonal identitet og verdier. Med utgangspunkt i Schmidts beskrivelse av politisk diskurs vil innholdet i begge kategoriene kunne kjennetegne det som representerer et normativt diskursinnhold. Resultater fra Gornitzka og Langfeldts (2008) studie viser at en dominerende argumentasjon for internasjonalisering av forskningspolitikk bygger på en moralsk forpliktelse til å delta for å bidra med kompetanse til andre land, i tillegg til at den regelbaserte tilpasningen viser til internasjonalt samarbeid som et resultat av normer og verdier. Med indikatorene *internasjonal rolle, fellesskap, normer og verdier og moralsk plikt* (se vedlegg 1 for utdypning av indikatorene og deres meningsinnhold) vil man i analysen kunne identifisere ideer og tenkning som baseres på at norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon er moralsk riktig. Eksempelvis ved tenkning om at Norge bør bidra med kunnskap til et europeisk fellesskap. Den moralske diskursen støtter opp under en fremstilling av norsk deltakelse som en moralbasert politisk handling.

2.4 Analyseprosessen

2.4.1 Bruk av analyseverktøy

I analyseprosessen ble indikatorene i tabell 4 aktivt benyttet for å identifisere og separere ideer og tenkemåter i myndighetenes politiske argumentasjon. Dette for å videre, ut fra det identifiserte meningsinnholdet, kunne gjenkjenne argumentasjonen innenfor det som kjennetegnes som en moralsk diskurs med et normativt innhold eller som en pragmatisk diskurs med et kognitivt innhold. For å systematisere analyseprosessen og slik kunne kategorisere diskursen på en oversiktlig måte i henhold til intensjonen med bruken av analyseverktøyet, ble det utviklet og anvendt et kodeskjema (se tabell 5).

Tabell 5. Eksempel på koding

<i>EUs fjerde rammeprogram</i>	<i>Dokument</i>	<i>Kode/indikator</i>
«Forskningssamarbeidet med de sentral- og østeuropeiske statene er et sentralt <i>bidrag</i> til å styrke den demokratiske og økonomiske utviklingen i disse landene».	St.prp. nr. 2 (1993-1994), s. 4	Felleskap, moralsk plikt
«Det er regjeringens oppfatning at samarbeidet vil virke kvalitetsfremmende på norsk forskning og bidra til å styrke norsk næringslivs konkurranseevne».	St.prp. nr. 2 (1993-1994), s. 4	Nytte, effektivitet

2.4.2 Analysens resultater i historisk kontekst

Som beskrevet i teorikapittelet kan HI kombineres med diskursanalyse for å belyse diskursens innhold og mening ved hjelp av relevant bakgrunnsinformasjon fra diskursens kontekst. Som en del av analyseprosessen ble derfor resultatene fra diskursanalysen satt i sammenheng med historisk kontekst. Dette på bakgrunn av en forståelse av politikk og politikkutforming som et kompleks og sammensatt fenomen, påvirket både av internasjonal og nasjonal kontekst formet av strukturer og endringer. Forhold som historiske hendelser, beslutninger, satsning, styresett og økonomi vil ha en innvirkning på politikk (Knutsen, 2016). Med historisk kontekst er det i denne studien tatt utgangspunkt i norsk forskningspolitisk kontekst og EU-politisk kontekst. For å kunne begrense hva som betegnes som relevant kontekst er det tatt utgangspunkt i politikk, hendelser og endringer som er nærliggende i tid for vedtak om deltakelse til det enkelte rammeprogram. Videre er det tatt utgangspunkt i politikk, hendelser og endringer i den aktuelle konteksten som er ansett som innlysende og sentrale ut fra innholdet i myndighetenes argumentasjon.

Når det gjelder den historiske konteksten i EU ble det tatt utgangspunkt i de store linjene i europeisk integrasjonshistorie, som er en betegnelse på den politiske, økonomiske, militære, sosiale, kulturelle og juridiske integrasjonen av europeiske nasjoner (Bache, Bulmer, George og Parker, 2015). Dette med en forståelse om at hendelser og endringer i EU kan påvirke både rammeprogrammenes innhold og den norske tilknytningen. Et eksempel på kontekst knyttet til EU kan i denne studien være endringer i politikk eller satsningsområder.

Det ble tatt utgangspunkt i at norsk forskningspolitikk og forskningspolitiske prioriteringer kan være forklarende og utdypende for de tenkemåter og ideer som lå bak argumentasjonen for norsk deltakelse. Når det gjelder den norske forskningspolitiske konteksten ble det, som nevnt tidligere, tatt utgangspunkt i dokumenter knyttet til norsk forskningspolitikk. Det ble

eksempelvis benyttet stortingsmeldinger skrevet tett i forkant eller etterkant av et vedtak om norsk deltakelse, av samme regjering. Et eksempel på norsk forskningspolitisk kontekst er konkrete politiske satsninger eller målsettinger på det aktuelle tidspunktet.

2.5 Fremstilling og diskusjon av analysens resultater

I kapittel 3, *Resultater*, fremstilles norske myndigheters argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forsknings og innovasjon, samt resultatene fra diskursanalysen og den aktuelle historiske kontekst som er gitt. Resultatene fra diskursanalysen fremstiller en identifisering og diskurskategorisering av de interesser og verdier som fremtrer i den politiske argumentasjonen, og hvordan disse kan forstås som underliggende for de politiske ideer og tankemåter som ligger bak ønsket om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

I kapittel 4, *Diskusjon*, diskuteres resultatene fra analysen. I kapittel 4.1 og 4.2 er det valgt å sammenfatte og sammenligne og diskuteres resultatene fra diskursanalysen. Dette for å presentere hvordan norske myndigheter har fremstilt den politiske handlingen om norsk deltakelse, og hvordan denne fremstillingen har endret seg over tid. I kapittel 4.3 og 4.4 diskuteres resultatene fra diskursanalysen opp mot studiens teoretiske rammeverk (HI og DI). Basert på analysens resultater utdypes relevante deler av Schmidts (2008/2010) forståelse av diskurs og dens betydning for politikk og politisk handling. Dette gir også grunnlag for diskusjon om hvordan man kan forstå resultatene, altså den politiske diskursens, betydning for norsk forskningspolitikk.

Analysens resultater og diskusjon av disse utløste en interesse for å perspektivere³² resultatene. Dette er utgangspunktet for valget om å ytterligere betrakte norske myndigheters argumentasjon i lys av de maktforhold som kan påvirke og forme politisk diskurs, og hvordan dette kan påvirke og forme norsk forskningspolitikk. I kapittel 4.5 betraktes og diskuteres derfor resultatene i lys av et teoretisk perspektiv innen samfunnsvitenskapelig forskning som faller utenfor studiens teoretiske rammeverk. I dette kapitelet betraktes og diskuteres norske myndigheters argumentasjon i lys av teori om overføring og mobilisering av politiske ideer og politikktutforming.

³² Med perspektivere menes å sette studiens resultater og fortolkningen av dem inn i en større sammenheng, som også er relevant i henhold til denne studiens hensikt.

2.6 Metodediskusjon

Det å styrke studiens kvalitet har vært sentralt i hele forskningsprosessen, både i forarbeid, i valg og avveininger som er gjort underveis, i håndtering av datamaterialet, og i presentasjon av analysen og diskusjonen av studiens resultater. I forkant av studien ble det viktig å tilegne seg kunnskap om krav til kvalitet innenfor kvalitativ forskning, og her er det tatt utgangspunkt i de kvalitetskriterier Tjora (2012) fremhever innenfor kvalitativ forskning. I enhver forskning vil man kunne finne styrker og svakheter som vil påvirke studiens kvalitet. Tjora (2012) beskriver derfor at man må være kritisk til valg som tas gjennom forskningsprosessen.

Tjora (2012) fremhever *pålitelighet*, *gyldighet* og *generaliserbarhet* som kvalitetskriterier for forskningsprosessen, i tillegg til *transparens* som et virkemiddel for å formidle disse valgene på en god måte i fremstilling av studien. I kapittel 2, *Metode og forskningsdesign*, er det forsøkt å redegjøre på en detaljert og grundig måte for alle valg og avveininger som er gjort gjennom hele forskningsprosessen. I dette kapitlet redegjøres for og diskuteres styrker og svakheter ved valgene som kan ha påvirket studiens kvalitet. Metodekapitlet og øvrig redegjørelse av forskningsprosessen er utformet med en målsetting om transparens, som utgangspunkt for å gi lesere et så godt innblikk i alle deler av studien slik at de selv kan ta stilling til dens pålitelighet og gyldighet, og slik studiens kvalitet.

Studios *pålitelighet*, også omtalt som troverdighet, handler om den interne logikken/sammenhengen gjennom hele forskningsprosjektet. Ifølge Tjora (2012) eksisterer ikke fullstendig nøytralitet i kvalitativ forskning, og det er derfor sentralt å redegjøre for hvordan forskers forkunnskap og posisjon kan komme til å prege forskningsarbeidet. Jeg har etterstrebet å være nøytral og objektiv i hele forskningsprosessen. EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ble valgt som tema på bakgrunn av at det var et område innenfor norsk tilknytning til EU som jeg hadde lite kjennskap til, og slik en motivasjon for å utforske. Min faglige interesse og bakgrunnskunnskap om EU generelt og Norges tilknytning til EU spesielt ble utgangspunkt for valg av tema for studien, men preget ikke studien i form av egne holdninger og verdier som var knyttet til tematikken, eksempelvis meninger om prisen Norge må betale for deltakelse eller om EUs forskningspolitikk er den «riktige» for Norge. Slik har min forforståelse og posisjon som forsker påvirket og preget studien i utarbeidelse av tema og forskningsdesign, men skal i liten grad ha påvirket nøytralitet og objektivitet i form av valg av og håndtering av forskningsspørsmål, metode og teoretisk rammeverk, eller analyseprosessen og presentasjon av resultater.

Det ble benyttet et utvalg av historisk kontekst i resultatfremstillingen for bedre å belyse diskursens innhold og mening ved hjelp av bakgrunnsinformasjon. I denne sammenheng ble utvalget av de historiske hendelsene som ble ansett relevant, sentrale og innlysende, preget av min bakgrunnskunnskap innenfor EU og Norges tilknytning til EU. For å forholde meg nøytral og objektiv i analysen ble derfor historisk kontekst kun benyttet for å belyse argumentasjonens kontekst, og ikke som grunnlag for fortolkning av meningsinnholdet i argumentasjonen.

Studiens *gyldighet*, også omtalt som validitet, handler om hvorvidt man faktisk belyser det man ønsker å belyse på en pålitelig måte, og at det er en logisk sammenheng mellom utforming av studien og dens funn (Tjora, 2012). Jeg vil betegne det som en styrke når det gjelder både pålitelighet og gyldighet at alle valg og prosesser ble bevisst forankret i både fagkunnskap innen kvalitative samfunnsvitenskapelige forskningsmetoder og relevant samfunnsvitenskapelig fagkunnskap og forskning. Studiens gyldighet er forsøkt styrket ved at utviklingen av forskningsspørsmål, metode og forskningsdesign, teoretisk rammeverk og analyseverktøy har en sammenheng og er faglig og metodisk begrunnet.

I denne studien ble det utviklet et eget detaljert analyseverktøy forankret i studiens teoretiske rammeverk og relevant tidligere forskning. Dette ble gjort for å ivareta en systematisk, strukturert og helhetlig analyseprosess for å fremstille resultater som svarer til studiens hensikt. Analyseverktøyet gjorde det mulig å analysere datamaterialet basert på klart definerte indikatorer som har bidro til å identifisere diskursens innhold, for å slik kunne avdekke ulik argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. I tillegg ga analyseverktøyet mulighet for å identifisere endringer i argumentasjonen gjennom sitt meningsinnhold. Disse indikatorene og kategoriene ble utformet i forkant av analysen, noe som kan ha påvirket analyseprosessen og slik resultatene i studien. Valg og utforming av indikatorer kan ha lagt føringer i analyseprosessen ved at myndighetenes argumentasjon som ikke falt inn under disse ikke ble identifisert og derfor utelatt av analysematerialet. Videre ved at meningsinnholdet i indikatorene påvirket fortolkningen av innholdet i argumentasjonen. Jeg hadde en bevissthet til dette under hele analyseprosessen, og forholdt meg gjennomgående til den opprinnelige argumentasjonen i den videre analyseprosessen og fremstilling av resultatene. Direkte sitater ble benyttet for å best mulig fremstille de eksakte argumentene for å unngå at forskers tolkning skulle prege resultatene. Korrekt gjengivelses ble også viktig på bakgrunn av et etisk ansvar for å gjengi argumentasjonen slik den var opprinnelig var tiltenkt.

I arbeidet med datamaterialet var jeg også bevisst det Tjora (2012) beskriver om at *hermeneutikken*³³ er en vesentlig faktor når det gjelder en studies kvalitet. Man kan ikke si med sikkerhet at resultatene ville blitt de samme dersom en annen forsker gjennomførte samme studien. En annen forsker ville lest dokumentene med andre øyne, med andre intensjoner og med andre forkunnskaper (Tjora, 2012). I tillegg til å forholde meg bevisst til den opprinnelige argumentasjonen og sitater, ble det derfor tydelig redegjort i metodekapittelet for hvordan analyseprosessen ble gjennomført slik at leser selv kan ta stilling til hvorvidt forskers posisjon kan ha påvirket analyseprosessen. Med tanke på min *nærhet* og engasjement til temaet og studien, ga analyseverktøyet mulighet for å ha en mer *distansert* og analytisk holdning til datamaterialet, noe som kan sies å ha styrket troverdigheten knyttet til forskers rolle.

Et annet forhold vedørende indikatorene som kan belyses som en svakhet ved studiens analyseverktøy, var at det visste seg utfordrende å skille tydelig mellom kognitivt diskursinnhold og normativt diskursinnhold. De politiske ideer og tenkning i noen av argumentene samsvarte med meningsinnholdet i indikatorer innenfor både pragmatisk og moralsk diskurs, og de politiske ideene kunne forstås både som kognitive og normative. Disse argumentene ble i diskusjonsdelen løftet frem og tvetydigheten ble belyst som fenomen og diskutert i lys av faglige betraktninger vedrørende skillet mellom idealisme og realisme.

I diskusjonskapittelet ble resultatene diskutert med utgangspunkt i studiens teoretiske rammeverk og opp noen utvalgte teoretiske perspektiver, for å besvare studiens hensikt og forskningsspørsmål. Resultatene diskuteres blant annet i lys av *stivhengighet* og *vellykket diskurs/retorisk felle*. Diskusjonen nyanseres ikke ved å anvende andre teoretiske perspektiver, som kan moderere eller gi andre perspektiver og betraktninger. Jeg var oppmerksom på dette, og for å unngå at myndighetenes argumentasjon og norsk forskningspolitikk ble fremstilt feilaktig og/eller ensidig tolket i lys av disse teoretiske perspektivene, har jeg bevisst diskutert med en undrende tilnærming og uten å konkludere på grunnlag av det som kommer frem i denne delen av diskusjonen.

I kapittel 4.5 ble norske myndigheters argumentasjon betraktet i lys av hvordan den kan være formet og påvirket av EUs forskningspolitikk og forskningspolitisk tenkning på bakgrunn av maktstrukturer. Her gjøres et brudd i den logiske sammenhengen i studien hvor resultatene diskuteres opp mot studiens teoretiske rammeverk, noe som kvalitetsmessig kan anses som en svakhet. Ved bearbeiding av resultatene fra diskursanalysen og diskusjonsprosessen ble det

³³ Hermeneutikk handler blant annet om hvordan man forstår verden, fortolker omgivelsene og opplever fenomener (Tjora, 2012).

interessant å ikke bare identifisere og fortolke den politiske tekningen som lå til grunn for myndighetenes argumentasjon, men også å perspektivere hvor de politiske ideer og tenkning kommer fra og hvordan de formes og påvirkes. Dette er perspektiver jeg vurderte at kan gi økt innsikt i innholdet i norske myndigheters politiske argumentasjon, og som slik beriker studiens diskusjon på en måte som ikke var mulig med utgangspunkt i studiens teoretiske rammeverk.

I enkelte studier ser man bort fra temaet *generalisering* (Tjora, 2012). Denne studien er en slik, fordi den har et mål om å gå dypt inn i et spesifikt problemområde, som ikke er ment å kunne overføres til andre studier. I denne studien var målet å belyse et konkret case heller enn å utvikle innsikt som går ut over det spesifikke tilfellet. En eller annen form for generalisering er likevel et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen (Tjora, 2012). Det som kan vurderes innenfor generaliserbarhet i kvalitativ forskning i denne studien, er at det som fremkommer i resultatene og resultatdiskusjonen kan ha relevans for andre studier i form av det Tjora (2020) beskriver som en utviklet innsikt innenfor et fenomen. Denne innsikten kan testes ved en form for konsept/teoriutvikling (Tjora, 2020). Eksempelvis viser resultatene at norsk forskningspolitisk argumentasjon fremstår dominerende interessebasert, noe som kan være relevant for videre forskning, for å utvikle kunnskap og eventuelt teori om politiske myndigheters argumentasjon. Videre kan resultatene fra denne studien, som en innsikt innenfor et fenomenet norsk forskningspolitikk og norske myndigheters tenkning i tilknytning til EU, være relevant for videre forskning innenfor temaet norsk forskningspolitikk.

Kapittel 3: Resultater

Gjennom seks underkapittel dedikert til hvert rammeprogram presenteres regjeringenes argumentasjon, sammen med resultatet av diskursanalysen og den aktuelle historiske kontekst som er gitt. Resultatene fremstiller en identifisering og diskurskategorisering av de interesser og verdier som fremtrer i den politiske argumentasjonen, og hvordan disse kan forstås som underliggende for de politiske ideer og tankemåter som ligger til grunn for ønsket om å delta i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

3.1 EUs fjerde rammeprogram 1994-1998

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram ble behandlet og vedtatt 7. oktober i 1994. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 2 (1994-1995), lagt frem av Brundtland II-regjeringen³⁴ (Utenriksdepartementet, 1994b).

Regjeringens politiske argumentasjonen for norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon ble kategorisert både som pragmatisk diskurs og moralsk diskurs. Den pragmatiske diskursen, med kognitivt innhold, ble identifisert av argumentasjon som samsvarte med meningsinnholdet i indikatorene *politisk nytte*, *egeninteresse* og *effektivitet*. Den moralske diskursen avspeilet politiske ideer som basert på et normativt innhold som samsvarte med meningsinnholdet i indikatorene *felleskap*, *moralsk plikt*, *normer* og *verdier*.

Tidspunktet for innstillingen var en drøy måned før folkeavstemningen om norsk medlemskap i EU. Norges forhold til EU sto derfor høyt på den politiske dagsorden, og den sittende regjering hadde uttrykt stor interesse for norsk EU-medlemskap (Stortinget, 2018).³⁵ I proposisjonen ble det beskrevet at det var nødvendig å fremlegge et vedtak for stortinget som egen sak på grunn av bevilgningene til rammeprogrammet. Ved et eventuelt EU-medlemskap ville norsk deltakelse i rammeprogrammet blitt en uunngåelig del av medlemskapet, og deltakelse ville samtidig blitt finansiert over EU-budsjett (Utenriksdepartementet, 1994b). Medlemskapsforhandlingene ble ikke omtalt i proposisjonen eller under innstillingen for vedtaket. Forsknings samarbeidet hadde heller ikke vært et fremtredende tema for debatt under

³⁴ Arbeiderpartiet med Gro Harlem Brundtland i spissen inntok regjeringskontorene 1986 i kjølevannet av regjeringens krise, og ble sittende frem til neste valg 1989 (Regjeringen, u.å.a).

³⁵ Brundtland meldte i 1992 et ønske om norsk medlemskap til EU-presidenten, og var med på forhandlingene som startet året etter. Etter nei-flertallet var Brundtland-regjeringen i spissen for utvikling av EØS-avtalen (Regjeringen, 2014b).

medlemskapsforhandlingene. Ifølge Skoie (2005) var det bemerkelsesverdig at ikke en gang EU-motstanderne hadde gitt temaet oppmerksomhet.

Regjeringen argumenterte med at norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon var av stor interesse for Norge. Deltakelse var viktig både for å få tilgang til internasjonale forskningsmiljøer og for å kunne føre norsk forskningspolitikk etter internasjonale standarder. Regjeringen argumenterte med at deltakelse ville kunne «styrke norsk forsknings internasjonale engasjement og gi et positivt bidrag til forskningsmiljøer og næringsliv» (Utenriksdepartementet, 1994b, s. 4). Regjeringen uttalte at deltakelse ville kunne gi både norske forskningsmiljøer og norsk næringsliv mulighet til å samarbeide med tilsvarende miljøer i EU- og EFTA-landene³⁶ på en rekke fagområder. En slik tilknytning til EU ville medføre at norsk forskning kunne bli vurdert etter internasjonale mål, noe regjeringen mente ville fungere kvalitetsfremmende for norsk forskning (Utenriksdepartementet, 1994b).

Den pragmatiske diskursen kom også til syne da regjeringen la vekt på at deltakelse ville være formålstjenlig, både i form av økt kunnskap om det europeiske markedet og i form av kjennskap til konkurrenter og samarbeidspartnere. Regjeringen argumenterte med at det norske næringslivets konkurransevne ville styrkes gjennom å få tilgang til forskningsresultater, samt at man ville få tilgang til bruk av ny teknologi og nye prosesser (Utenriksdepartementet, 1994b). I Stortingsmelding nr. 40 (1993-94) ble det beskrevet at deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ville kunne bidra til ny kunnskap på et bredt spekter av områder. Regjeringen hevdet videre at dette ville styrke kvaliteten på norsk forskning, og at det for Norge var «helt nødvendig å delta i den internasjonale kunnskapsutvikling» (Utenriksdepartementet, 1994a, s. 151). Innholdet i argumentasjonen avspeiler en politisk tenkning om at norsk deltakelse ville være både politiske nyttig og tjene norske interesser.

Næringsrettet forskning var på dette tidspunktet sentralt i norsk forskningspolitikk, og regjeringen argumenterte med at satsningen innenfor EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon samsvarte med norske forskningspolitiske prioriteringer. I tillegg ble det beskrevet at forskningssamarbeidet med EU var viktig for forskningsområder som ville kreve en internasjonal innsats, eksempelvis innen miljø og helse. De tidligere rammeprogrammene hadde satset stort på næringsrettet teknologisk forskning og energi, i tillegg til at landbruksforskning var et sentralt satsningsområde (Utenriksdepartementet, 1994b). Det fjerde rammeprogrammet gjenspeilet en større faglig bredde enn de tidligere rammeprogrammene,

³⁶ EFTA-landene er Norge, Island, Liechtenstein og Sveits, som i 1960 signerte deltakelse i Det europeiske frihandelsforbund (Melchior, 2019).

hvor blant annet miljøvern, helse, samfunnsvitenskap, transport, bioteknologi, forskerutdanning og mobilitet ble vektlagt. Regjeringen sammenlignet rammeprogrammet med andre internasjonale forskningsprogrammer og fremhevet dets faglige spennvidde som et særpreg. Regjeringen uttrykte at man var særlig tilfreds med et eget program for samfunnsvitenskapelig forskning, da det ville spille en sentral rolle for å styrke norske samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøer (Utenriksdepartementet, 1994b). Den pragmatiske diskursen hadde et innhold som avspeilet en tenkning om at norsk deltakelse ville være et virkemiddel for å kunne effektivisere oppnåelse av norske forskningspolitiske målsettinger.

I proposisjonen argumenterte regjeringen med at man i Norge hadde gode erfaringer gjennom aktiv deltakelse fra en rekke norske forskningsmiljøer, universiteter og høyskoler i EUs tredje rammeprogram for forskning og innovasjon. Samtidig ble det påpekt at næringslivets deltakelse var svakere, og det ble fremhevet en utfordring knyttet til det å «stimulere norske bedrifter til å bli med i prosjekter innenfor rammeprogrammet» (Utenriksdepartementet, 1994b). I stortingsmeldingen hevdet regjeringen videre at norsk utbytte ved å delta i EUs fjerde rammeprogram ville være avhengig av norske aktørers evne til å gå inn med gode og relevante prosjekter. Det ville bli sentralt at norske forskningsmiljøer ble en aktiv del av samarbeidet, og det Norske Forskningsråd fikk en særlig viktig rolle som informatør for norske forskningsmiljøer (Utenriksdepartementet, 1994a). At regjeringen argumenterte med fokus på utbytte ved deltakelse avspeiler en pragmatisk diskurs hvor interessebasert tenkning ble lagt til grunn for den politiske handlingen.

Under innstillingen ga komiteens medlemmer fra Senterpartiet (Sp) og Sosialistisk Venstreparti (SV) uttrykk for skepsis til deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. De henviste til Norges allmennvitenskapelige forskningsråds (NAVFs) høringsutkast tilknyttet behandling av EØS-avtalen og deltakelse i EUs tredje rammeprogram, hvor det ble anbefalt at Norge ikke søkte full tilslutning. NAVF uttalte at deltakelse ville innebære å avgi nasjonal styrerett for deler av de nasjonale FoU-midlene (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 1994). Politikerne utdypet sin skepsis og beskrev at en forutsetning for at norske aktører skulle kunne motta prosjektmidler var at de måtte søke inn sine prosjekter i forskningsprogrammet, noe som innebattet en rekke krav uten garanti for prosjektmidler. Eksempelvis var et av kravene at forskningsresultatene måtte kunne utnyttes i flere land. Med bakgrunn i dette var bekymringen knyttet til om de forskningsområder som ville ha stor betydning for norske sektorer og næringsliv var i samsvar med de internasjonale forskningsprioriteringer. Videre var bekymringen knyttet til hvorvidt fullverdig deltakelse faktisk ville gi mulighetsrom for

prosjekter som ble ansett som interessante for norske forskningsprioriteringer. Det ble ansett som utfordrende å engasjere norske bedrifter til å delta mer aktivt i forskningsprosjekter. Innstillingskomiteen besluttet likevel å støtte regjeringens forslag, med enighet om at konsekvensene av å ikke delta i rammeprogrammet ville medføre større bekymring med tanke på forskningssamarbeidens utvikling og betydning for norsk forskning (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 1994). Innstillingskomiteens innspill understøttet oppfattelsen av at regjeringens argumentasjon var fundert på kognitive ideer, med et meningsinnhold som relateres til indikatorene egeninteresse og politisk nytte. Da innstillingskomiteen argumenterte med at man ikke kunne unngå deltakelse, til tross for usikkerheten som ville medfølge med tanke på norske bedrifters engasjement, prosjektmidler og samsvar forskningspolitiske prioriteringer, indikerer dette et diskursivt innhold som gjenspeiler en konsekvenstenkning av å ikke delta i EUs fjerde rammeprogram.

Som beskrevet innledningsvis ble det i proposisjonen identifisert argumentasjon som faller inn under kategorien moralsk diskurs. I EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon var det et sterkere fokus på å fremme internasjonalt samarbeid enn ved de tidligere rammeprogrammene. Denne satsningen var særlig rettet mot inkludering og samarbeid med øst- og sentraleuropeiske land, samt utviklingsland. På dette tidspunktet var kontinentet fortsatt preget av Den kalde krigen, og Berlinmurens fall og sovjetimperiets kollaps hadde funnet sted fem år tidligere. I kjølevannet av disse hendelsene ble EU en sentral aktør i arbeidet med å forene Europa, med en målsetting om å integrere de tidligere kommunistregimene i unionen (Trondal, 2020). I denne sammenheng argumenterte regjeringen med at deltakelse i forskningssamarbeidet ville representere et sentralt «norsk bidrag til å styrke den demokratiske og økonomiske utvikling i disse landene» (Utenriksdepartementet, 1994b, s. 4). Argumentasjonen indikerte implisitt at Norge, gjennom deltakelse, ville kunne bidra til å gjenoppreise disse landene og bringe Europa sammen. De politiske ideene i denne argumentasjonen kjennetegnes som verdibasert, og fremstiller en tanke om at Norge hadde en moralsk plikt til å bidra til det europeiske fellesskapet i årene etter Den kalde krigen. Det verdibaserte innholdet i diskursen kan være et uttrykk for at Norge ønsket å spille en viktig rolle i internasjonal sammenheng. Innholdet kan også være et uttrykk for de norske demokratiske idealer og verdier som hadde ligget til grunn for norsk politisk samfunnsstenkning.

3.2 EUs femte rammeprogram 1998-2002

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs femte rammeprogram for forskning og innovasjon ble behandlet og vedtatt 11. mars i 1999. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 40 (1998-99), lagt frem av Bondevik I-regjeringen³⁷ (Utenriksdepartementet, 1999).

Regjeringens politiske argumentasjon for norsk deltakelse i EUs femte rammeprogram for forskning og innovasjon ble i hovedsak kategorisert som pragmatisk diskurs. Innholdet kjennetegnes med kognitive politiske ideer og tenkemåter, og ble ut fra likheter i meningsinnholdet identifisert med indikatorene *erfaringer*, *egeninteresse*, *politisk* og *økonomisk nytte*.

Norsk forskningsråd la i 1998 frem en skriftlig evaluering av norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon. Denne evalueringen ble vektlagt i regjeringens argumentasjon, og fikk slik sterke føringer i beslutningsprosessen for deltakelse i EUs femte rammeprogram (Utenriksdepartementet, 1999). I stortingsmeldingen *Forskning ved et tidsskille* (1998-99) ble også betydningen av Forskningsrådets arbeid omtalt. Her ble evalueringen beskrevet som et viktig grunnlag for regjeringens vurdering av internasjonalt samarbeid, herunder EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Kunnskapsdepartementet, 1999). I regjeringens argumentasjon ble det lagt særlig vekt på de økonomiske og politiske gevinstene deltakelsen hadde gitt Norge. Resultatene fra evalueringen hadde vist at den norske deltakelsen i forskningsprosjekter innenfor EUs fjerde rammeprogram gjennomgående hadde vært bred, og at antall norske prosjektsøknader som hadde fått innvilget støtte fra EU lå over gjennomsnittet sammenlignet med de andre deltakerlandene. Det fremkom i evalueringen at summen av prosjektmidlene som ble tildelt norske forskningsmiljøer og bedrifter tilsvarte den norske kontingenten som ble betalt for norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram. I tillegg ble det påpekt at den forventede samfunnsmessige avkastningen for deltakelse var høy. På bakgrunn av dette argumenterte regjeringen med at norsk forskning hadde vist seg konkurransedyktig på den internasjonale forskningsarenaen (Utenriksdepartementet, 1999). Innholdet i regjeringens argumentasjon ble identifisert som pragmatisk diskurs, med kognitive ideer som kjennetegner at politiske tenkningen bygger på tidligere erfaringer og nytteverdi ved den politiske handlingen.

³⁷ Kjell Magne Bondeviks første regjering, omtalt som «sentrumsregjeringen», ble utnevnt i 1997 og ble sittende frem til 2000. Det var en mindretalls og en koalisjonsregjering bestående av partiene KrF, Sp og V (Regjeringen, u.å.b).

Regjeringen argumenterte med at deltakelse i EUs femte rammeprogram for forskning og innovasjon ble vurdert til å være «av sentral interesse for Norge» (Utenriksdepartementet, 1999, s. 4). Det ble i proposisjonen beskrevet at forskningssamarbeidet både samsvarte med de norske forskningsprioriteringer, og at de norske synspunkter som ble fremstilt i planleggingen hadde blitt reflektert i programmets innhold. Hvilke synspunkter denne argumentasjonen henviser til fremgikk ikke av proposisjon eller i innstillingen som fulgte. Man kan likevel antyde likheter mellom de norske forskningspolitiske prioriteringer som ble presentert i stortingsmeldingen (Kunnskapsdepartementet, 1999) og satsningsområdene i EUs femte rammeprogram. I norsk forskningspolitikk var det et økende fokus på utviklingen av «det kunnskapsbaserte samfunn», en målsetting som også hadde lagt føringer på EUs forsknings- og innovasjonspolitik (beskrevet innledningsvis). I stortingsmeldingen ble det om det kunnskapsbaserte samfunnet beskrevet at dette hadde «gitt samfunnet nye virkemidler for å løse sentrale sosiale problemer og åpnet for nye former for internasjonal kommunikasjon og kunnskapsutveksling» (Kunnskapsdepartementet, 1999, s. 16). En satsning på internasjonalisering av forskning, kunnskapsdeling og forskningssamarbeid ble ansett som nødvendig for at Norge skulle kunne være med i overgangen til et kunnskapsbasert samfunn (Kunnskapsdepartementet, 1999). I regjeringens argumentasjon, hvor norske forskningsprioriteringer ble vektlagt, identifiserer man de politiske ideer som kognitive ved at deltakelse i EUs rammeprogram ble fremstilt som et politisk verktøy for effektivisering av politiske målsettinger, og at deltakelse slik ville tjene norske interesser.

Regjeringen viet i sin argumentasjon mye fokus til den betydningen deltakelse i EUs femte rammeprogram forskning og innovasjon ville ha for internasjonalisering av norsk forskning. I proposisjonen ble det argumentert med at forskningssamarbeidet samlet sett ville kunne «bidra til å øke det internasjonale engasjementet innen forskningsinstitusjoner og næringsliv og styrke kvaliteten i norsk forskning» (Utenriksdepartementet, 1999, s. 4). Videre ble det argumentert med at deltakelse også ville bidra til å «profilere forskning sterkere internasjonalt» (Utenriksdepartementet, 1999, s. 4). Regjeringen mente samarbeidet ville ha en strategisk betydning for Norge ved at deltakelse åpnet for tilknytning til ulike nettverk, som videre ville kunne gi ringvirkninger i form av nye kontakter og markedsinformasjon (Utenriksdepartementet, 1999). I EUs femte rammeprogram var det fokus på inkludering av land utenfor samarbeidets allerede etablerte rammer, deriblant land som USA og Kina. Regjeringen påpekte at det var interessant for Norge at EUs forskningssamarbeid skulle videreutvikles til å omfatte land utenfor Europa. I stortingsmeldingen ble det beskrevet at

norske forskningsmiljøer tradisjonelt sett hadde hatt sterke bånd til forskningsmiljøer i USA. Videreutviklingen av forskningssamarbeidet innenfor EUs femte rammeprogram ble derfor løftet frem som en unik mulighet for å opprettholde og utvikle samarbeidet med de amerikanske og de norske forskningsmiljøene (Kunnskapsdepartementet, 1999). Regjeringen påpekte videre at det ville være avgjørende for Norge å være en del av denne internasjonale møteplassen for forskningssamarbeid (Utenriksdepartementet, 1999). I stortingsmeldingen ble det i forbindelse med dette påpekt at «denne muligheten bør utnyttes maksimalt» (Kunnskapsdepartementet, 1999, s. 99). Det kognitive innholdet knyttes til politiske ideer som bygger på egeninteresser, politisk nytte og forståelsen av at deltakelse i EUs femte rammeprogram ville være et sentralt verktøy for å effektivisere måloppnåelse innen norsk forskningspolitikk.

Regjeringen argumenterte med at norsk deltakelse i EUs femte rammeprogram ville gi økt forskningsmobilitet i Norge. I det femte rammeprogrammet var en del av satsningen å etablere og videreutvikle stipendprogrammer for å fremme forskermobilitet. Dette i form av å gi økt støtte til de store installasjoner og forskningsstrukturer, slik at disse kunne videreutvikles med å inkludere forskere fra flere medlemsland og EFTA/EØS-land. Slike installasjoner, med spisskompetanse innenfor gitte forskningsområder, ble av EU omtalt som Large Scale Facilities (LSF) (Utenriksdepartementet, 1999). I proposisjonen ble det fremhevet at seks norske installasjoner hadde fått tildelt status som LSF i 1998. En av disse var Norsk Polarinstitut, som satset på vitenskapelig forskning i Arktis og Antarktis (European Commission, 1998). Regjeringen løftet også frem i sin redegjørelse at de seks norske forskningsmiljøene som hadde oppnådd denne statusen i det kommende år ville motta om lag 18 millioner kroner i støtte fra EU. Regjeringen mente at dette markerte både en norsk profilering og en viktig ressursinntekt for norsk næringsliv. Det ble i proposisjonen argumentert med at det ved norsk deltakelse i det femte rammeprogrammet ville bli «mulig å arbeide for at flere norske miljøer kan få status som store installasjoner» (Utenriksdepartementet, 1999, s. 4). Samtidig ble det argumentert med at forskningssamarbeid ville virke kvalitetsskjerpende innenfor norsk forskningsaktivitet, særlig på grunn av de kravene som ble satt for planlegging av prosjektsøknader og løpende evaluering av forskningsprosjekter (Utenriksdepartementet, 1999). Regjeringens argumentasjon underbygger en politisk tenkning med fokus på politisk og økonomisk nytte og egeninteresse. I stortingsmeldingen ble det beskrevet at norsk forskningsinnsats på dette tidspunktet lå betydelig bak gjennomsnittet i OECD-området, noe som ble forklart ved at norsk næringsliv besto av små og mellomstore bedrifter (SMB) som tradisjonelt ikke hadde finansiert eller utført forskningsaktivitet (Kunnskapsdepartementet, 1999). Regjeringen hevdet i proposisjonen at det

ville være viktig å engasjere SMB for å kunne utvikle og utvide Norges rolle i forskningssamarbeidet. Det var en målsetting innenfor norsk forskningspolitikk å i økende grad inkludere SMB i forskningsvirksomhet, med mål om å fremme norsk næringsliv internasjonalt (Utenriksdepartementet, 1999). KrF-politiker Arne Lyngstad kritiserte regjeringen for ikke å ha problematisert forholdet ved norsk deltakelse godt nok, hvor han spesielt belyste utfordringer knyttet til å få SMB aktivt med i forskningssamarbeidet. SV-politiker Rolf Reikvam delte denne bekymringen, og henviste til norsk næringsstruktur som bestående av mange små bedrifter. Begge uttrykte at norske myndigheter i større grad måtte jobbe strategisk for å stimulere SMB til å delta (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 1999). Ut fra dette kan man antyde en skepsis og konsekvenstenking knyttet til betydningen av næringslivsstrukturen i Norge. Både i proposisjonen og under innstillingen ble det satt fokus på hvordan Norge bedre kunne få utbytte av norsk deltakelse i EUs femte rammeprogram. Dette styrker forståelsen av at argumentasjonen kjennetegner et kognitivt innhold, med fokus på nytteverdi og egeninteresse som grunnlag for politisk handling.

3.3 EUs sjette rammeprogram 2002-2006

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs sjette rammeprogram for forskning og innovasjon ble behandlet og vedtatt 3. desember i 2002. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 16 (2002-2003), lagt frem av Bondevik II-regjeringen³⁸.

Regjeringens politiske argumentasjon for norsk deltakelse i EUs sjette rammeprogram for forskning og innovasjon ble kategorisert som pragmatisk. De kognitive ideene i diskursen samsvarte med meningsinnholdet i indikatorene *konsekvenser*, *frykt for marginalisering*, *erfaringer*, *nødvendighet* og *egeninteresse*. Det var likhetstrekk i argumentasjonen for deltakelse i EUs femte rammeprogram og EUs sjette rammeprogram, både hva gjelder innhold og begrepsbruk. Dette kan være knyttet til at begge proposisjonene ble utarbeidet under regjeringssperioden til Kjell Magne Bondevik.

I regjeringens argumentasjon ble det identifisert politiske ideer som bunnet i konsekvenstenking, hvor deltakelse ble fremstilt som blant annet politisk nødvendig for Norge. I proposisjonen beskrev regjeringen at «både ut fra erfaringer med tidligere rammeprogrammer og ikke minst ut fra den økende betydningen det kommende rammeprogrammet vil få, vil det være svært uheldig for norske forskningsmiljøer og bedrifter om Norge skulle ønske å tre ut av

³⁸ Bondeviks andre regjering, også omtalt som «samarbeidsregjeringen», ble utnevnt i 2001, og ble sittende frem til 2005. Regjeringen besto av partiene KrF, H og V (Regjeringen, u.å.e).

samarbeidet» (Utenriksdepartementet, 2002a, s. 4). EU hadde uttrykt store målsettinger med forskningspolitikken, blant annet med utvikling av ERA og EUs eksplisitte mål om å bli verdensledende innenfor kunnskapsbasert økonomi. EU signaliserte at økt satsning på forskningspolitikk var nødvendig for både å løse samfunnsproblemer og for å skape økonomisk vekst og utvikling i Europa. Dette ble det lagt merke til fra norsk side. I stortingsmeldingen *Om EØS-samarbeidet 1994-2001*, ble det påpekt at «EU er i ferd med å styrke sin forskningspolitiske rolle» (Utenriksdepartementet, 2002b, s. 52). De kognitive ideene i regjeringens argumentasjon viste at Norge ikke kunne risikere å havne på sidelinjen i denne forskningspolitiske utviklingen i rammeprogrammet. Innholdet i argumentasjonen avspeilet en frykt for marginalisering på det forskningspolitiske området, eller en frykt for å havne utenfor det omfattende samarbeidet. Det skal forøvrig ikke utelates at argumentasjonen kan forstås som basert på egeninteresse knyttet til at norske myndigheter vurderte norsk deltakelse i EUs rammeprogram som nødvendig for norsk forskningspolitikks målsetninger og omdømme.

Regjeringen argumenterte med at deltakelse i EUs sjette rammeprogram for forskning og innovasjon var «av sentral interesse for Norge og i tråd med norske forskningspolitiske interesser» (Utenriksdepartementet, 2002a, s. 4). Evalueringen av deltakelsen i EUs fjerde rammeprogram ble, på samme måte som i proposisjon nr. 40, også vektlagt i denne proposisjonen. På dette tidspunktet forelå ikke evalueringen av norsk deltakelse i EUs femte rammeprogram, og dermed kunne ikke regjeringen benytte erfaringer fra det foregående programmet som grunnlag i sin argumentasjon. Regjeringen argumenterte likevel med bruk av foreløpige tall fra EUs femte rammeprogram, og hevdet at disse dokumenterte god prosjektdeltakelse fra det norske næringsliv (Utenriksdepartementet, 2002a).

Basert på erfaringer fra tidligere deltakelse vurderte regjeringen at «samlet sett vil fortsatt deltagelse i forskningssamarbeidet i EU bidra til å øke det internasjonale engasjementet både innen forskningsinstitusjoner og næringsliv», og at dette ville bidra til å profilere norsk forskning sterkt internasjonalt (Utenriksdepartementet, 2002a, s. 4). Regjeringen argumenterte også med at deltakelse ville kunne gi Norge «mulighet til å nyte godt av EUs kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling samt styrke kvaliteten i norsk forskning» (Utenriksdepartementet, 2002a, s. 4). Innholdet i denne argumentasjonen identifiseres som kognitivt, og kjennetegnes slik som en pragmatisk diskurs. Argumentasjonen representerer en politisk tenkning med fokus på politisk vinning og nytteverdi. I tillegg ble norsk profilering, forstått som omdømme, trukket frem.

I proposisjonen ble det identifisert argumentasjon som omhandlet hvordan Norge, gjennom deltakelse EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, ville kunne sikre involvering og innflytelse i samarbeidet. Regjeringen løftet i denne sammenheng frem erfaringer fra den norske involvering i utviklingen av EUs sjette rammeprogram, hvor Norge både hadde deltatt i planleggingen og hadde bidratt med synspunkter angående rammeprogrammets struktur og faglige innhold (Utenriksdepartementet, 2002a). I stortingsmeldingen ble Norges involvering også omtalt. Her ble det beskrevet at Norge hadde gode erfaringer med det å nå frem med innspill i rammeprogrammet, men at den øvre innflytelsen likevel hadde vært mindre for Norge enn for EUs medlemsland (Utenriksdepartementet, 2002b). Regjeringens argumentasjon knyttet til Norges involvering ble i likhet med øvrig argumentasjon kjennetegnet som pragmatisk diskurs. Argumentene avspeilet en politisk tenkning om at deltakelse ville ha nytteverdi og tjene norske interesser, gjennom å kunne påvirke EUs forskningspolitikk til å samsvare med og styrke norsk forskningspolitikk.

3.4 EUs syvende rammeprogram 2007-2013

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs syvende rammeprogram for forskning og innovasjon ble behandlet og vedtatt 29. mars i 2007. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 48 (2006-2007), lagt frem av Stoltenberg II-regjeringen³⁹.

Regjeringens politiske argumentasjon for norsk deltakelse i EUs syvende rammeprogram for forskning og innovasjon ble kategorisert som dominerende pragmatisk, med et kognitivt diskursinnhold. Den politiske tenkningen som kom til uttrykk i denne argumentasjonen samsvarer med meningsinnholdet i indikatorene *erfaring*, *egeninteresse*, *omdømme*, *nødvendighet* og *politisk nytte*. Deler av regjeringens argumentasjon kan ut fra meningsinnholdet også identifiseres som moralbasert, og da kjennetegnet av et normativt diskursinnhold.

Regjeringen argumenterte med at det syvende rammeprogrammet for forskning og innovasjon var i samsvar med norske forskningspolitiske prioriteringer, både «hva gjelder innhold og innretning» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 7). Dette ble utdypet med at rammeprogrammets innhold innbefattet satsning på både grunnforskning og næringsrettet forskning.⁴⁰ Videre at det

³⁹ Jens Stoltenbergs andre regjering, også benevnt som «den rødgrønne regjeringen», ble innstilt i 2005 og ble sittende til 2013. Koalisjonsregjeringen besto av partiene Ap, SV og Sp (Regjeringen, u.å.c)

⁴⁰ Grunnforskning er eksperimentell eller teoretisk virksomhet som i hovedsak utføres for å kunne skaffe kunnskap om fenomener og observerbare fakta. Næringsrettet forskning, eller anvendt forskning, er forskning som primært er rettet mot å skaffe kunnskap for bestemte praktiske mål (Skoie, 2005).

i stor grad var samsvar mellom de prioriterte tematiske områdene i rammeprogrammet og norske forskningsprioriteringer (Utenriksdepartementet, 2007).

I proposisjonen påpekte regjeringen at de som grunnlag for sin vurdering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram hadde lagt særlig vekt på behovet for internasjonalisering av forskning. Regjeringen mente norsk deltakelse var sentralt for internasjonaliseringen av norsk forskning og forskningspolitikk, og ble beskrevet som muligjørende for Norge. De utdypet dette med at deltakelse ville «forsterke og komplettere nasjonale satsninger» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 7). I denne sammenheng argumenterte regjeringen med at internasjonalisering måtte være en hovedprioritet i norsk forskningspolitikk for å kunne «styrke kvaliteten på og sikre fornyelse i norsk forskning, og for å gjøre norske miljøer i stand til å dra nytte av kunnskap og teknologi i utlandet» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 7). Regjeringen beskrev at drivkraften bak en satsning på internasjonalisering av norsk forskning i hovedsak var verdiskapning, økonomisk konkurranse og vitenskapelige begrunnelser. Denne satsningen ble også synliggjort i Stortingsmeldingen *Vilje til forskning* (2004-2005). Her ble aktiv deltakelse av norske bedrifter i EUs sjette rammeprogram listet som et av flere tiltak for at norske forskningsmiljøer skulle kunne tiltrekke seg internasjonale forsknings- og utviklingsinvesteringer (Utdanning- og forskningsdepartementet, 2005). Innholdet i regjeringens argumentasjon kjennetegner en pragmatisk diskurs, med en politisk tenkning som bygger på ideen om at norsk deltakelse i EUs syvende rammeprogram ville være et virkemiddel for både å effektivisere og for å styrke måloppnåelsen innenfor norske forskningspolitikk.

Evalueringen av deltakelsen i EUs femte rammeprogram og talldata fra EUs sjette rammeprogram var sentrale i regjeringens vurderingsgrunnlag vedrørende norsk deltakelse i EUs syvende rammeprogram for forskning og innovasjon (Utenriksdepartementet, 2007). I proposisjonen beskrev regjeringen at det i evalueringen var tegnet et positivt bilde av norsk deltakelse i det femte rammeprogrammet. Her løftet regjeringen spesielt frem at tilbakeføringen av prosjektmidler i snitt hadde vært på nivå med den norske kontingentinnbetalingen, noe regjeringen mente var en indikasjon på at norske forskningsmiljøer og bedrifter var konkurransedyktige. Videre belyste regjeringen at talldata fra deltakelse i det sjette rammeprogrammet var tydelig indikator på en økt involvering av norske aktører (Utenriksdepartementet, 2007). Regjeringen argumenterte med at deltakelsen i EUs sjette rammeprogram hadde gitt ringvirkninger utover de konkrete prosjektsamarbeidene som lå inn under rammeprogrammet. Ifølge regjeringen hadde deltakelsen gitt forskningsinstitusjonene nye oppdragsmuligheter og nye markedsmuligheter for bedrifter. I tillegg til dette ble

kunnskapsoverføringen til norsk næringsliv i det foregående rammeprogrammet vurdert som betydelig. Regjeringen argumenterte med at deltakelse i EUs syvende rammeprogram ville kunne gi muligheter for «langsiktig markedsposisjonering for innovative norske bedrifter» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 8). Det ble hevdet, basert på erfaringer, at ordninger for forskerutdanning og forskermobilitet hadde et potensial for å i større grad bli utnyttet av norske aktører. Med utgangspunkt i dette argumenterte regjeringen med at «god norsk deltakelse» i EUs syvende rammeprogram ville gi «muligheter for internasjonal profilering av norsk kompetanse og fortrinn innenfor forskning» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 9). Dette kunne gjøre «Norge mer attraktivt både som vertsland for forskning og global partner innenfor forskning» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 9). Innholdet i regjeringens argumentasjon avspeiler en politisk tenkning som bygger på erfaringer, her knyttet til egeninteresse, politisk og økonomisk nytte.

I regjeringens argumentasjon ble det i innholdet identifisert politiske ideer som bygget på et mer sammensatt bilde knyttet til EØS-avtalen i sin helhet og norsk utenrikspolitikk. I proposisjonen uttrykte regjeringen at på grunn av den økende kontingenten og det faktum at dette var den største utgiftsposten under EØS-avtalen, ble rammeprogrammet sett på som «en utenrikspolitisk faktor i forholdet mellom Norge og EU» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 8). Forskningssamarbeidet ble beskrevet som «en av bærebjelkene i EØS-avtalen og en viktig faktor for kontakten med EU» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 9). Regjeringen argumenterte med at deltakelse i EUs syvende rammeprogram for forskning og innovasjon ville være sentralt for norske forskningsmiljøer og næringslivet, i tillegg til at forskningssamarbeidet også ville støtte opp under det indre marked som Norge var en del av (Utenriksdepartementet, 2007). Ut fra innholdet i regjeringens argumentasjon kan man identifisere en politisk tenkning om at forskningssamarbeidet ikke bare var et felt underlagt EØS-avtalen, men en større komponent i Norges tilknytningen til EU. Denne verdisettingen av norsk deltakelse i EUs rammeprogram kan også avspeile en politisk konsekvenstenkning, basert på tanken om at et valg om å stå utenfor EUs syvende rammeprogram ville medføre større konsekvenser for Norge enn det som direkte knyttet til innholdet i forskningssamarbeidet.

I proposisjonen argumenterte regjeringen med at det å samarbeide internasjonalt var nødvendig for å kunne «dele risikoen og kostnadene ved tunge forskningsinvesteringer» (Utenriksdepartementet, 2007, s. 7). Innholdet i argumentasjonen kan identifiseres både som pragmatisk og moralbasert. Innholdet kan betegnes som kognitivt ut fra en politisk tenkning basert på egeninteresse og politisk/økonomisk nytte. Dette ut fra en tenkning om at det for

Norge ville være en fordel å kunne dele risikoen med de øvrige europeiske landene, noe som ville kunne gi norske forskningsmiljøer mer handlingsrom for å ta risiko og gjøre økonomiske investeringer. Innholdet i denne argumentasjonen kan også betegnes som normativt, med en forståelse av at argumentasjonen bygger på en politisk tenkning om felleskap og en moralsk plikt til å være med og dele denne risikoen sammen med det europeiske fellesskapet.

Komiteens ordfører påpekte under innstillingen om norsk deltakelse i EUs syvende rammeprogram at det var stor enighet om selve tilslutningen. Den eneste dissensen som oppsto mellom politikerne var spørsmål knyttet til hvordan kontingenten skulle finansieres og av hvem. Det var uavklart hvorvidt kontingenten skulle finansieres over Forskningsfondet eller bevilges over Kunnskapsdepartementets budsjett (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 2007). Økningen av kontingenten fra 2,6 milliarder kroner ved det sjette rammeprogrammet til 8,9 milliarder kroner ved det syvende rammeprogrammet, kan være en forklaring på denne dissensen. Statsråd Øystein Djupedal hevdet at det økte budsjettet og omfanget av forskningssamarbeidet i det syvende rammeprogrammet ville kunne medføre en utfordring knyttet til det å oppnå en tilsvarende god uttelling som Norge hadde hatt i det forrige rammeprogrammet. Djupedal argumenterte likevel for at rammeprogrammet måtte vurderes som en styrking av nasjonal satsning. Han beskrev økningen i budsjettet som en indikasjon den sterke vektleggingen EU hadde innenfor kunnskap, forskning og innovasjon, og at norske prioriteringer var på lik linje (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 2007).

3.5 EUs åttende rammeprogram 2014-2020

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs åttende rammeprogram for forskning og innovasjon, omtalt som Horisont 2020, ble behandlet og vedtatt 27. mars i 2014. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 51 (2013-2014), lagt frem av Solberg-regjeringen⁴¹.

Regjeringens politiske argumentasjon for norsk deltakelse i Horisont 2020 ble kategorisert som pragmatisk. Den politiske tenkningen som kom til uttrykk i det kognitive diskursinnholdet samsvarte med meningsinnholdet i indikatorene *effektivisering*, *egeninteresse*, *politisk nytte*, *konsekvenser* og *frykt for marginalisering*.

I regjeringens argumentasjon ble norsk deltakelse i Horisont 2020 fremstilt som et virkemiddel for å effektivisere måloppnåelse innenfor norsk forskningspolitikk. I proposisjonen ble det

⁴¹ Erna Solbergs regjering ble utnevnt i 2013-, bestående av partiene H og Frp, omtalt som «den blåblå». I 2018 ble Solbergs regjering utvidet til å også representere V, og KrF i 2019. I 2020 gikk FrP ut av regjeringskoalisjonen (Regjeringen, u.å.d).

fremhevet at deltakelse ville innebære muligheter for å forsterke og komplettere nasjonale satsninger innenfor forskningspolitikken (Utenriksdepartementet, 2014). Regjeringens argumentasjon var sentrert spesielt rundt to forskningspolitiske målsettinger. For det første beskrev regjeringen deltakelse i Horisont 2020 som «det viktigste virkemiddelet for internasjonalisering av forskning og innovasjon» (Utenriksdepartementet, 2014, s. 8). For det andre beskrev regjeringen norsk deltakelse som et virkemiddel for å oppnå økt kvalitet i norsk forskning og innovasjon (Utenriksdepartementet, 2014).

I regjeringens argumentasjon, hvor norsk deltakelse ble fremstilt som virkemiddel for å økt kvaliteten på norsk forskning og innovasjon, ble det fremhevet at deltakelse i prosjekter innenfor rammeprogrammet ville kunne gi norske forskningsmiljøer og bedrifter tilgang til kunnskap og til nettverk med andre forskere og institusjoner, både i og utenfor Europa. Regjeringen argumentert med at deltakelse i Horisont 2020 ville kunne gi «tilgang til noen av de fremste forskningsnettverkene og den mest fremragende kunnskapen i verden», og at mobilisering av norske forskere ville bli viktig for muligheten til å «hente hjem kunnskap» (Utenriksdepartementet, 2014, s. 8). Et annet argument var at den økte forskningsmobiliteten som følge av norsk deltakelse ville «gi positiv karriereutvikling for den enkelte» (Utenriksdepartementet, 2014, s. 8). I regjeringens argumentasjon ble deltakelse i Horisont 2020 fremstilt som nyttig for å kunne åpne markedsmuligheter og øke verdiskapingspotensialet for norsk næringsliv, noe som igjen ville føre til økt konkurransevne. Videre argumenterte regjeringen med at deltakelse ville gjøre det mulig for norske aktører å synliggjøre og posisjonere seg. Av innstillingen fra komiteen ble det uttalt at «Horisont 2020 samsvarer godt med nasjonale forskningsprioriteringer som økt kvalitet i forskning og innovasjon, økt verdiskaping og kunnskap for å møte store samfunnsutfordringer» (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, 2014). Innholdet i regjeringens argumentasjon ble identifisert som kognitivt og avspeiler en politisk tenkning om at deltakelse ville være et virkemiddel for norske forskningspolitiske målsettinger, og slik ville være av politisk nytte og tjene norske interesser.

Det at regjeringens politiske argumentasjon hadde et innhold som var basert på egeninteresse, politisk nytte og effektivisering gjenspeiler seg også i regjeringens politiske handling da de i samme tidsperiode utarbeidet en konkret plan for den norske deltakelsen i Horisont 2020. Det var på bakgrunn i det som av Solberg-regjeringen ble beskrevet som et uberørt handlingsrom og et potensial for økt norsk deltakelse at *Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU* ble utarbeidet (Kunnskapsdepartementet, 2014a). Samme år ble også *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024* publisert, omtalt som «et nytt verktøy i politikken

for forskning og høyere utdanning» (Kunnskapsdepartementet, 2014b, s. 6).⁴² Dette kunne indikere et økt fokus på strategisk politikktutvikling på forskningsområdet i Norge, og på den norske deltakelsen i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. I et historisk perspektiv hadde omfanget og innholdet i rammeprogrammet økt sammenlignet med tidligere rammeprogram, samtidig som den norske kontingenten for deltakelse hadde økt. Ifølge Europautredningen hadde balansen mellom kontingentinnbetaling og tilbakebetaling i form av prosjektmidler gått i en noe negativ retning (NOU, 2012:2). Dette kan forklare hvorfor regjeringen valgte om å utarbeide en strategi for norsk deltakelse i Horisont 2020. Det ble eksempelvis i langtidsplanen beskrevet en økt satsning på ordninger som ville stimulere til god norsk deltakelse i Horisont 2020, blant annet gjennom bred deltakelse av SMB (Kunnskapsdepartementet, 2014a). Dette kan kjennetegne at regjeringen vurderte behovet for å gå strategisk inn i forskningssamarbeidet for at Norge skulle kunne oppnå ønsket politisk effekt, blant annet innenfor internasjonalisering av forskning og økt kvalitet.

Innholdet i strategiplanen kan forstås som en utdypning av regjeringen argumentasjon for norsk deltakelse i Horisont 2020. Dokumentet har et innhold som gir grunnlag for å få innsikt i regjeringens politiske tenkning knyttet til Norges rolle i forskningssamarbeidet, gjennom de målsettinger og tiltak som ble beskrevet og utdypet i strategien. Av strategidokumentet ble argumentasjonen identifisert som mer utdypende, men innholdsmessig lik den som ble identifisert i proposisjonen. I strategidokumentet ble norsk deltakelse i Horisont 2020 fremstilt som et effektivt virkemiddel og av politisk nytte for norsk forskningspolitikk, og slik av egeninteresse. Innholdet i strategidokumentet samsvarer slik med innholdet i regjeringens argumentasjon i proposisjonen og støtter opp under en pragmatisk diskurs.

Regjeringen beskrev i proposisjonen at Horisont 2020 ville komme til å legge et grunnlag for innovasjon og politikktutforming innenfor en rekke sektorer i EU. Dette for å kunne møte felles samfunnsutfordringer, eksempelvis knyttet til klima og miljø, helse og matsikkerhet, energi, transport og samfunnsikkerhet. Slik ville Horisont 2020 bli et virkemiddel innenfor EU for å oppnå mål både innenfor ulike politikk- og traktatområder, og innenfor overordnede EU-strategier (Utenriksdepartementet, 2014). Dette var grunnlaget i regjeringens argumentasjon om at norsk deltakelse i rammeprogrammet ville være viktig for å styrke samarbeid med europeiske aktører innenfor ulike politikkområder. Regjeringen argumenterte med at til tross

⁴² Langtidsplanen revideres hvert fjerde år for å kunne ta hensyn til politiske og samfunnsmessige endringer. En ny versjon ble derfor presentert i 2018 av samme regjering (Kunnskapsdepartementet, 2019)

for den allerede tette integrasjonen Norge hadde til EU gjennom EØS og deltakelse i det indre marked, var det viktig at norske bedrifter og forskningsmiljøer kunne delta i den forskningen som dannet kunnskapsgrunnlaget som ville bli benyttet for politikkutforming innenfor EU (Utenriksdepartementet, 2014). I denne argumentasjonen satte regjeringen forskningssamarbeidet i Horisont 2020 i en større sammenheng, og argumenterte med at det ville ha innflytelse og effekt på andre politikkområder utover selve rammeprogrammet. Innholdet i denne argumentasjoner avspeiler at regjeringen bygger sin politiske tenkning på at deltakelse ville ha betydning for både innsikt og norsk innflytelse på EUs politikkutforming på et mer generelt nivå. En slik politisk tenkning kjennetegnes som kognitiv, hvor innholdet i argumentasjonen samsvarer med meningsinnholdet i indikatoren egeninteresse. Innholdet avspeiler også en politisk tenkning som bygget på en frykt for marginalisering og konsekvenser. Man kan ut fra innholdet i argumentasjonen forstå at dersom Norge skulle havne utenfor forskningssamarbeidet ville det på grunn av rammeprogrammets sammensetning og kompleksitet påvirke Norges innflytelse innenfor EU på generell basis.

3.6 EUs niende rammeprogram 2021-2027

Innstillingen for norsk deltakelse i EUs niende rammeprogram for forskning og innovasjon, omtalt som Horisont Europa, skal behandles og vedtas i løpet av vårsesjonen 2021. Dette med utgangspunkt i Stortingsproposisjon nr. 175 (2020-2021), lagt frem av Solberg-regjeringen.

Regjeringens politiske argumentasjon for norsk deltakelse i Horisont Europa er hovedsakelig identifisert med et kognitivt innhold, og slik kategorisert som pragmatisk diskurs. I argumentasjonen gjenspeiles en politisk tenkning som samsvarer med meningsinnholdet i indikatorene *egeninteresse, effektivisering, politisk og økonomisk nytte og erfaringer*. Argumentasjonen som er identifisert som moralsk har et innhold med politisk tenkning basert på *fellesskap og moralsk plikt*.

I proposisjonen argumenterer regjeringen med at norsk deltakelse i Horisont Europa må ses i sammenheng med norsk forsknings- og innovasjonspolitik, samt næringsmessige og samfunnsmessige behov. Regjeringen beskriver at deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har blitt «en sentral og integrert del av norsk forsknings- og innovasjonspolitik», og at «deltakelse påvirker både forskningspolitiske prioriteringer og innretningen på nasjonal finansiering og nasjonale virkemidler» (Utenriksdepartementet, 2021 s. 13). Regjeringen argumenterer med at mål og prioriteringer i Horisont Europa er samstemte med de norske forskningspolitiske mål og prioriteringer, og at deltakelse slik vil fungere som

et forskningspolitisk virkemiddel (Utenriksdepartementet, 2021 s. 13). Innholdet i regjeringens argumentasjon avspeiler en politisk tenkning om at deltakelse vil være effektiviserende for oppnåelse av norske forskningspolitiske målsettinger, og slik vil tjene norske interesser og være av politisk nytte.

I proposisjonen fremheves særlig to overordnede mål i norsk forskningspolitikk som viktige i regjeringens vurdering av norsk deltakelse i Horisont Europa. Regjeringen benytter evalueringene fra deltakelsen i EUs sjuende rammeprogram og Horisont 2020 for å belyse hvordan deltakelse vil kunne fungere som et virkemiddel for måloppnåelse av disse. For det første beskriver regjeringen at det er en sentral målsetting for Norge å oppnå en styrket konkurransekraft og innovasjonsevne (Utenriksdepartementet, 2021). I likhet med norsk målsetting er det et sentralt mål innenfor Horisont Europa «å styrke europeisk innovasjonsevne og konkurransevne, og å bidra til bærekraftig økonomisk vekst og nye arbeidsplasser» (Utenriksdepartementet, 2021, s.13). Regjeringen argumenterer med at tidligere deltakelse i EUs rammeprogram har «økt kvaliteten på norsk forskning og innovasjon, og at de norske deltakerne har styrket sin konkurransevne og evne til å lykkes internasjonalt» (Utenriksdepartementet, 2021, s. 13). I proposisjonen fremheves det også at Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) i sin evaluering har anbefalt deltakelse i Horisont Europa, og at deltakelse vil kunne bli «strategisk relevant for Norge» og vil komme til å medføre «betydelige lærings- og nettverkseffekter (Utenriksdepartementet, 2021, s. 14). Videre er det basert på erfaringer argumentert med at deltakelse vil komme til å gi norske aktører tilgang til «internasjonalt ledende nettverk, fremragende kunnskap og infrastruktur» (Utenriksdepartementet, 2021, s. 13). Innholdet i regjeringens argumentasjon avspeiler en politisk tenkning om at norsk deltakelse vil komme til å tjene norske interesser, og fungere som et virkemiddel for å oppnå forskningspolitiske målsettinger.

Regjeringen argumenterer med at norsk deltakelse i Horisont Europa vil «bidra til å åpne markeder, til økt internasjonal konkurransevne og til kommersielle gevinster for norsk næringsliv» (Utenriksdepartementet, 2021, s.13). Det økonomiske fokuset utdypes ved at regjeringen argumenterer med at Norge tidligere har hatt god uttelling når det gjelder hjemhenting av de utlyste midlene. Den norske returandelen har økt fra 1,69 prosent i det syvende rammeprogrammet til 2,46 prosent i Horisont 2020. Regjeringen fremhever at uttellingen har vært større enn målsettingen om to prosent (Utenriksdepartementet, 2021). Argumentasjonen har et innhold som gjenspeiler en politisk tenkning om at deltakelse vil komme til å gi Norge økonomisk nytte, og slik vil tjene norske interesser.

Den andre norske forskningspolitiske målsettingen som er tillagt vekt i regjeringens argumentasjon er «å møte store samfunnsutfordringer» (Utenriksdepartementet, 2021, s. 13). Basert på tidligere erfaringer argumenteres det med at norsk deltakelse i Horisont Europa vil komme til gjøre Norge i bedre stand til å håndtere store samfunnsutfordringer. Regjeringen påpeker at deltakelse i Horisont Europa i denne sammenheng er viktig, «fordi samarbeid på europeisk nivå gjør at man får adressert komplekse samfunnsutfordringer i en større skala» (Utenriksdepartementet, 2021, s. 13). Innholdet i denne argumentasjonen samsvarer med meningsinnholdet i indikatoren effektivitet, hvorav deltakelse fremstilles som et virkemiddel for å oppnå forskningspolitisk målsetting om å møte samfunnsutfordringer. Innholdet i argumentasjonen kan også kjennetegnes som moralsk, basert på en politisk tenkning om å møte store samfunnsutfordringer i fellesskap med EU, og en plikt til å delta for å støtte denne håndteringen.

I proposisjonen argumenterer regjeringen med at deltakelse i Horisont Europa vil komme til å gi Norge tilgang til arenaer som er nødvendige for å kunne påvirke europeisk politikktutforming og prioriteringer i rammeprogrammene for forskning og innovasjon. Det argumenteres med at det for Norge er viktig å delta i dette forskningssamarbeidet som videre vil komme til å legge kunnskapsgrunnlaget for samarbeidet innenfor det indre marked (Utenriksdepartementet, 2021, s. 13). Regjeringen beskriver at forskning og innovasjon innenfor Horisont Europa vil bidra til å «utvikle, støtte opp under og gjennomføre EUs politikk», og at norsk deltakelse derfor vil bli viktig for å kunne støtte opp under samarbeid med EU på andre områder som er viktig for Norge. Klima, bærekraftig utvikling, digitalisering og helse trekkes frem som eksempel på slike sektorer (Utenriksdepartementet, 2021). Innholdet i regjeringens argumentasjon avspeiler en politiske tenkning som bygger på at deltakelse vil ha betydning for norsk innsikt og innflytelse på andre og flere politikkområder enn de rammeprogrammet omhandler. Slik vil forskningssamarbeidet være av betydning for Norges overordnede samarbeid med og tilknytning til EU. Denne politiske tenkningen kan også kjennetegnes som en konsekvenstenkning, hvor det å eventuelt ikke delta i Horisont Europa vil kunne ha konsekvenser for Norges innsikt og innflytelse i EU.

Kapittel 4: Diskusjon

I forrige kapittel ble det fremstilt hvordan norske myndigheter har argumentert for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, samt resultatet fra diskursanalysen satt i sammenheng med historisk kontekst. I dette kapittelet vil diskursen fra de ulike periodene sammenfattes, sammenlignes og diskuteres i lys av teori.

Kapittelet er delt inn i fem underkapitler. I kapittel 4.1 fremstilles hovedtrekkene i den pragmatiske diskursen for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, samt de identifiserte endringene i diskursen. I kapittel 4.2 diskuteres den moralbaserte diskursen som ble identifisert, samt de politiske ideer og tenkemåter som anses å ha et tvedydig meningsinnhold. I kapittel 4.3 diskuteres resultatene fra analysen og hvordan disse kan forstås og forklares i lys av den historiske konteksten, samt hva den historiske utviklingen i lys av argumentasjonen kan si om norsk forskningspolitikk. I kapittel 4.4 diskuteres resultatene i lys av Schmidts (2008) forståelse av *vellykket diskurs* og begrepet *retorisk felle*⁴³. I kapittel 4.5, belyses norske myndigheters argumentasjon i et større perspektiv. Dette ved å kritisk betrakte hvorvidt den norske forskningspolitiske tenkningen og politikkkutforming er et resultat av overføring og mobilisering av EUs politiske ideer og politikkkutforming.

4.1 Den interessebaserte fremstillingen av norsk deltakelse i EUs rammeprogram

Resultatene fra analysen viser at norske myndigheters fremstilling av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har hatt store likhetstrekk i perioden fra fjerde til niende rammeprogram. Norsk deltakelse i EUs rammeprogram har gjennom en dominerende pragmatisk diskurs blitt fremstilt som en interessebasert politisk handling. I samtlige proposisjoner kjennetegnes mesteparten av innholdet i regjeringenes argumentasjon som kognitivt, noe som gjenspeiler en politisk tenkning om «det som er og det som bør gjøres» for å oppnå politiske målsettinger. De politiske ideene kjennetegnes med fokus på at norsk deltakelse i EUs rammeprogram vil tjene norske forskningspolitiske interesser og være av nødvendighet for effektivisering og oppnåelse av norske forskningspolitiske målsettinger.

Det diskursive innholdet i myndighetenes argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har gjennom perioden vært tuftet på like politiske ideer og tenkemåter. Myndighetene har i sin argumentasjon fremstilt norsk deltakelse i EUs

⁴³ Begrepet *retorisk felle* er oversatt fra det engelske begrepet «retorical entrapment».

rammeprogram som sentralt både for internasjonaliseringen av norsk forskning, for å engasjere norske forskningsmiljøer og næringsliv internasjonalt, samt for å få tilgang til og informasjon om internasjonale forskningsmiljøer og nettverk. I argumentasjonen ble norsk deltakelse fremstilt som viktig for at Norge skal kunne ta del i kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling på tvers av landegrensener. Videre ble norsk deltakelse fremstilt som viktig for både å øke omfanget av og kvaliteten på norsk forskning, og for å profilere norsk forskning på internasjonale arenaer. Norsk deltakelse ble i argumentasjonen fremstilt som et virkemiddel for å kunne oppnå politisk nytte og effektivitet i henhold til norske forskningspolitiske målsettinger. Disse hovedtrekkene i argumentasjonen viser at norske myndigheter gjennom hele perioden har sett på norsk deltakelse i EUs rammeprogram som muliggjørende for norsk forskningspolitikk og som en sentral politisk handling for å oppnå ønskede utfall med mål om å tjene norske forskningspolitiske interesser.

Den politiske fremstillingen av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som interessebasert har gjennomgående vært lik for alle rammeprogram, men likevel ble det identifisert endringer/utviklinger innenfor det kognitive diskursinnholdet. Ut fra analysens resultater kan man se at norsk deltakelse i økende grad tillegges betydning for forskning og næringsliv i Norge. Eksempelvis ble det i Brundtland II-regjeringens proposisjon beskrevet at norsk deltakelse ville kunne *styrke* og gi *et positivt bidrag* til norske forskningsmiljøer og næringsliv. I Bondevik II-regjeringens proposisjon ble norsk deltakelse eksplisitt fremstilt som en *nødvendighet* for norske forskningsmiljøer og næringsliv. Innholdet i språkbruken i Bondevik II-regjeringens argumentasjon avspeiler en politisk tenkning som tillegger norsk deltakelse i EUs rammeprogram større betydning enn det som identifiseres av språkbruk i Brundtland II-regjeringens argumentasjon. På en side kan man stille spørsmålsteget ved hvorvidt man kan identifisere en forskjell i innholdet i regjeringenes argumentasjon på bakgrunn av språkbruk, og videre konkludere med endringer i politiske verdier og ideer. Språk og språkbruk former kontekst og formes i en kontekst, og er derfor i konstant utvikling (Tjora, 2012). På den annen side er det slik de respektive regjeringene har valgt å fremstille sine politiske ideer i den gitte settingen. I argumentasjonen knyttet til Horisont Europa ble norsk deltakelse tillagt ytterligere betydning, og ble beskrevet som en *sentral* og *integrert* del av norsk forsknings- og innovasjonspolitik.

Et annet eksempel som kan understøtte at norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon tillegges økt betydning er i argumentasjon tilknyttet EUs syvende rammeprogram, Horisont 2020 og Horisont Europa. I regjeringenes argumentasjon ble det

eksplisitt beskrevet at muligheten for verdiskapning og økonomisk konkurranse var en drivkraft for norsk deltakelse i EUs rammeprogram. I argumentasjonen knyttet til Horisont Europa ble også håndtering av store samfunnsutfordringer trukket frem som et forskningspolitisk mål, hvor deltakelse ville spille en sentral rolle i arbeidet. Disse resultatene belyser at norsk deltakelse i rammeprogrammene ble tillagt en økt betydning i form av at områder som ikke tidligere hadde blitt omtalt fikk betydning, og slik inneholder argumentasjonen flere og andre elementer.

Gjennomgående i myndighetenes argumentasjon ble det identifisert et innhold som kjennetegnes som konsekvenstenkning. I argumentasjonen etter 2000-tallet, for deltakelse i EUs sjette rammeprogram, syvende rammeprogram, Horisont 2020 og Horisont Europa ble det identifisert et økende fokus på konsekvensene av å ikke delta i forskningssamarbeidet. I tillegg til dette ble konsekvensene fokusert mot EØS-avtalen og Norges overordnede tilknytning til EU. Konsekvenstenkningen ble særlig tydelig i argumentasjonen tilknyttet deltakelse i EUs sjette rammeprogram, hvor regjeringen argumenterte med at Norge ikke hadde råd til å havne på sidelinjen av forskningssamarbeidet. Konsekvenstenkningen indikerer at norske myndigheter ikke bare hadde en tenkning om deltakelse som en interessebasert handling som ville være politisk nyttig, men at et eventuelt valg om ikke å delta i rammeprogrammene ville kunne medføre konsekvenser for Norge og norsk forskningspolitikk.

Den mest markante endringen i den politiske argumentasjonen for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ble identifisert i proposisjonene knyttet til EUs syvende rammeprogram, Horisont 2020 og Horisont Europa. I argumentasjonen ble forskningssamarbeidet betraktet i en bredere utenrikspolitisk sammenheng, noe som ikke ble identifisert i argumentasjonen ved de tidligere rammeprogrammene. Stoltenberg-regjeringen beskrev eksplisitt forskningssamarbeidet som en bærebjelke i EØS-avtalen, og deltakelse ble slik fremstilt som svært viktig for Norges forhold til EU. Dette ble mer indirekte fremstilt i argumentasjonen for Horisont 2020 og Horisont Europa, hvor Solbergs regjering i begge proposisjonene belyste at forskningssamarbeidet ville komme til å påvirke andre politikkområder, og derfor ville deltakelse ha betydning for norsk innflytelse i EU og EUs politikk. Innholdet i denne argumentasjonen avspeiler en politisk tenkningen om at deltakelse i EUs rammeprogram ville ha betydning, og også være uunngåelig, for opprettholdelsen av det overordnede forholdet mellom Norge og EU gjennom EØS-avtalen. Denne tenkningen som avspeiles myndighetenes argumentasjon indikerer at forskningssamarbeidet hadde blitt tillagt en økt betydning i forbindelse med Norges overordnede forhold til EU.

4.2 Den moralbaserte og den tvetydige diskursen

Som beskrevet har norske myndigheters argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon i hovedsak vært pragmatisk, med et kognitivt innhold preget av likheter i politiske ideer og tankemåter. Den politiske fremstillingen har likevel ikke vært ensidig interessebasert. Det ble også identifisert moralbasert argumentasjon, kjennetegnet med normativt diskursinnhold. Videre kan man ut fra analysens resultater stille spørsmålsteget ved hvorvidt man tydelig og hensiktsmessig kan skille mellom kognitive ideer og normative ideer.

I Brundtland II-regjeringens proposisjon om norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram for forskning og innovasjon ble det identifisert moralbasert argumentasjon, hvor deltakelse ble fremstilt som viktig for Norges bidrag til økt demokratisering og økonomisk utvikling i Sentral- og Øst-Europa. Det normative innholdet ble kjennetegnet av en politisk tenkning som samsvarte med indikatorer om fellesskap og en moralsk plikt, samt Norges internasjonale rolle. Den moralbaserte argumentasjonen kan ses i lys av både den EU-politiske konteksten og de norske idealer, prinsipper og normer som ligger til grunn i samfunnet og politikkkutforming i Norge. Den moralbaserte argumentasjonen indikerer at regjeringen i sin argumentasjon la mer til grunn i vurdering av norsk deltakelse i EUs rammeprogram enn kun egeninteresse.

I flere av regjeringenes proposisjoner ble det identifisert argumentasjon som ut fra samsvar med indikatorer kan kategoriseres både som pragmatisk og moralbasert. I regjeringens argumentasjon ble det identifisert politisk tenkning som bygger både kognitivt og normativt innhold i en og samme argumentasjon. Innen politisk forskning skiller man ofte mellom idealisme og realisme som motsetninger innen filosofiske oppfatninger av virkeligheten, noe som kan ses i sammenheng med skillet mellom interessebasert og moralbaserte politiske tenkning. Mens en realpolitisk tilnærming fokuserer på internasjonale maktforhold og at stater bør handle basert på egeninteresse, vil en idealistisk tilnærming heller søke etter en verden slik den bør være (Knutsen, 2008). Ifølge Knutsen (2008) er ikke alltid skillet mellom disse tilnærmingene like tydelig, og politikk vil ofte være grunnet på både realpolitiske og idealpolitiske tilnærminger til virkeligheten. Med utgangspunkt i denne tenkningen kan man stille spørsmålsteget til hvorvidt en politisk handling noen gang vil være rent moralbasert, eller om egeninteresse alltid vil spille en rolle i politikkkutforming. Man kan også stille spørsmål ut fra et motsatt perspektiv, altså hvorvidt en politisk handling noen gang vil være rent interessebasert, eller om normer og verdier alltid vil spille en rolle i politikkkutforming.

Ut fra Knutsens (2008) og disse spørsmålene kan innholdet Brundtland II-regjeringens argumentasjon som ble kategorisert som moralbasert også vurderes som basert på egeninteresse. Da regjeringen argumenterte med deltakelse som Norges bidrag for demokratisering og økonomisk utvikling, kan man forstå egeninteresse som underliggende. Eksempelvis ved at et slikt norsk bidrag ville kunne styrke norsk omdømme internasjonalt. I argumentasjonen som omhandlet demokratisering kan man forstå egeninteresse som underliggende, basert på en tenkning om at på at det var i Norges interesse å både opprettholde internasjonal fred og unngå de kommunistiske regimer man hadde sett i etterkrigstiden. Dette i tillegg til at en økonomisk styrking av europeiske land også ville kunne være økonomisk nyttig for Norge. Her synliggjøres en utfordring knyttet til det å skille spenningsfeltet mellom de interesser og verdier som ligger til grunn i politisk tenkning, og at man kan identifisere egeninteresse i moralbasert argumentasjon. Til tross for at argumentasjonen ble identifisert som moralbasert diskurs vil man vanskelig kunne hevde at norsk deltakelse i EUs fjerde rammeprogram ble fremstilt som en moralbasert politisk handling. Dette på grunn av dominansen av pragmatisk diskurs og at den politiske tenkningen som lå til grunn for moralbaserte argumentene også kan betraktes som interessebasert.

I Stoltenberg II-regjeringens proposisjon finner man et annet eksempel på at innholdet i argumentasjonen vanskelig kan skille ut den politisk tenkning som enten normativ eller kognitiv, og at den ut fra meningsinnhold kan kategoriseres som både pragmatisk og moralbasert diskurs. Regjeringen argumenterte med at en internasjonal deltakelse ville kunne bidra til å dele risikoer og kostnader innen forskning. Argumentasjonen kan kategoriseres som moralbasert, hvor innholdet bygger på en politisk tenkning om fellesskap, der Norge ville kunne bidra med å avlaste risiko og kostnader fra andre land. Argumentasjonen kan også kategoriseres som interessebasert, hvor innholdet avspeiler en politiske tenkning som bygger på at forskningssamarbeidet ville kunne avlaste risiko og kostnader knyttet til forskningsprosjekter, noe som ville kunne gi Norge mer politisk og økonomisk handlingsrom. I lys av at regjeringens argumentasjon for deltakelse i det syvende rammeprogrammet var dominerende pragmatisk, kan man vanskelig si at argumentasjonen som hadde normativt innhold gir tilstrekkelig grunnlagt til å omtale regjeringens fremstilling av norsk deltakelse som moralbasert. Videre kan det være tilbøyelig å tenke at enkeltstående argumenter som kan kategoriseres både som pragmatisk og moralbasert i en dominerende pragmatisk diskurs har større sannsynlighet for å inneholde en politisk tenkning som bygger på egeninteresse, og slik kjennetegnes som interessebasert. Et annet eksempel på et tvetydig meningsinnhold er i argumentasjonen for

norsk deltakelse i Horisont Europa, hvor Solbergs regjering la vekt på å håndtering av samfunnsutfordringer i samarbeid med EU. Argumentasjonen kan forstås som tuftet både på tenkning om effektivisering av måloppnåelse og politisk vinning som vil tjene norske interesser. Samtidig kan det å møte samfunnsutfordringer i samarbeid med EU forstås som moralsk, hvor man kan indikere en politisk tenkning knyttet til et fellesskap og en plikt til å delta.

På samme måte som man kan forstå at egeninteresse kan ligge til grunn for den politiske tenkningen i den moralske diskursen, kan man stille spørsmålstegn ved hvorvidt moralbasert politisk tenkning kan forstås som underliggende for den interessebaserte diskursen. I norske myndigheters argumentasjon knyttet til den betydningen norsk deltakelse i EUs rammeprogram har for EØS-avtalens helhet og den norske tilknytning til EU generelt, kan det diskuteres hvorvidt moralbasert politisk tenkning kan forstås som underliggende for den interessebaserte fremstillingen. Argumentasjonen ble som tidligere beskrevet kategorisert som pragmatisk diskurs, og kjennetegnes av en politisk tenkning basert på egeninteresser og en konsekvenstenkning. Ut fra en forståelse om at moralbasert diskurs kan kjennetegnes ved politisk tenkning som er verdibasert med fokus på «det som er bra/dårlig og det man bør gjøre», kan man diskutere hvorvidt en moralbasert tenkning er underliggende i den interessebaserte diskursen. Den politiske tenkningen baseres da på moralsk plikt, fellesskap, internasjonal rolle, normer og verdier. Når norske myndigheter fremmer en tenkning om deltakelse som interessebasert, er det sannsynlig at tenkningen er knyttet til nytteverdien av den politiske handlingen. Slik har den politiske tenkningen sitt utspring fra og er forankret i en interesse om å oppfylle de ambisjoner og idealer som ligger til grunn i samfunnet, det fellesskapet som regjeringen med sin maktposisjon representerer. Slik vil regjeringen benytte interessebasert tenkning og argumentasjon for å ivareta sin moralske plikt om å gjøre det beste for fellesskapet, som i denne sammenheng ble vurdert å være norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

4.3 Hvilken betydning har den historiske konteksten for diskursen?

For å styrke forståelsen av og gi mening til norske myndigheters argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ble den satt i en historisk kontekst. Norsk forskningspolitikk og EUs integrasjonshistorie ble betydningsfull bakgrunnsinformasjon for å sette den politiske diskursen i en kontekst av historiske endringer og hendelser for å bedre belyse diskursens innhold og mening.

Ved enkelte tilfeller ble det identifisert en innlysende sammenheng mellom regjeringens argumentasjon og historisk kontekst. Eksempelvis inneholdt argumentasjonen til Brundtland II-regjeringen en omtale av deltakelse som et norsk bidrag til å styrke den demokratiske og økonomiske situasjonen i Sentral- og Øst-Europa. Med bakgrunnskunnskap om at EU med østutvidelsen hadde innført ti nye deltakerland i forskningssamarbeidet, var dette en nærliggende historisk hendelse som ble relevant for å forstå regjeringens argumentasjon som moralbasert. Som tidligere beskrevet spilte EU en sentral rolle i å integrere de tidligere kommunistdiktaturene i unionssamarbeidet og forene Europa i etterkrigstiden. Man kan slik, ved å sette diskursen i en historisk kontekst, styrke og understøtte forståelsen av regjeringens argumentasjon som moralbasert, med en politisk tenkning om Norges moralske plikt til å bidra i dette arbeidet for fellesskapet.

I regjeringens argumentasjonen hvor det ble henvist til norske forskningspolitiske prioriteringer og målsettinger kunne argumentasjon settes i en forskningspolitisk kontekst ved hjelp av å benytte relevant informasjon om mål, prioriteringer og hendelser fra andre politiske dokumenter knyttet til norsk forskningspolitikk. I studien ble det benyttet stortingsmeldinger som til enhver tid var skrevet av samme regjering som sto bak den aktuelle argumentasjonen, og som var nærliggende i tid og tematisk innhold. Eksempelvis ble det av Bondevik I-regjeringen argumentert med at fokuset på inkludering av land utenfor samarbeidets allerede etablerte rammer i det femte rammeprogrammet var interessant for Norge, da spesielt med tanke på USA. Dette argumentet ble kategorisert som pragmatisk med et fokus på politisk nytte, noe som ble understøttet med utdypning i stortingsmeldingen som ble skrevet samme år. I stortingsmeldingen ble de sterke båndene Norge tradisjonelt sett hadde hatt med forskningsmiljøer i USA fremhevet, og at deltakelse i EUs rammeprogram ga mulighet til å opprettholde disse båndene. Den historiske konteksten understøttet slik forståelsen av at argumentasjonen var interessebasert.

Deler av regjeringens argumentasjon kunne vanskeligere settes i sammenheng og belyses med en spesifikk historisk kontekst. Dette på grunn av at de politiske ideene i argumentasjonen ikke tilsynelatende eller tydelig bygde på en spesiell hendelse eller var knyttet til et spesielt tema, og derfor ikke kunne utdypes med kontekst som ble ansett innlysende eller sentral. Et eksempel på dette var da Bondevik II-regjeringen argumenterte med at norsk deltakelse i EUs rammeprogram ville bli viktig for kunnskapsutvikling i Norge. I argumentasjonen kom det ikke frem hvilken kunnskapsutvikling dette omhandlet, og for hva, når og hvem dette var viktig. Det

ble derfor ikke mulig å diskutere fra en kontekst eller å diskutere hvorvidt konteksten påvirket diskursen.

I tillegg til å styrke forståelsen og gi mening til noe av innholdet i diskursen, bidrar den historiske konteksten for å forklare og forstå de endringene som er identifisert i den interessebaserte diskursen, fremstilt i kapittel 4.1. Norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon ble i argumentasjonen tillagt økt betydning, både som virkemiddel for norsk forskningspolitikk og en sentral komponent i den norske tilknytningen til EU. Den økte vektleggingen som ble identifisert i argumentasjonen kan ses i lys av den historiske utviklingen av EUs rammeprogram og øvrige forskningspolitiske satsning. Forskningspolitikk hadde blitt tillagt større betydning innenfor EU, og EUs rammeprogram for forskning og innovasjon hadde vært preget av stor utvikling både når det gjelder innhold, omfang, struktur, fokus – og satsningsområder, samarbeidsformer og budsjett. Den økte konsekvensenkningen etter 2000-tallet, i samme periode som Lisboa-strategien ble lansert, belyser at Norge ikke ville risikere å stå på utsiden av denne utviklingen. Ved å se diskursen i lys av denne historiske konteksten/utviklingen, kan man bedre gi mening til og forstå de diskursive endringene som ble identifisert. Ut fra dette kan man anta at den historiske konteksten har vært med på å påvirke og forme de interaktive diskursmønstre som har formet den politiske argumentasjonen.

Hvis man ser på utviklingen av forskningspolitikk innen EU og de omfattende endringen i innhold og omfang fra fjerde til niende rammeprogram i en større historisk kontekst, kan man si at det har vært store endringer i den forskningspolitiske historiske konteksten. I denne perioden har norske myndigheters argumentasjon for deltakelse i EUs rammeprogram blitt identifisert med store likheter i diskursens innhold og de politisk tenkning og verdier som kjennetegner innholdet. Her ser man store endringer og hendelser i historisk kontekst som ikke tydelig gjenspeiler i de interaktive diskursmønstre, altså en «forventet» påvirkning og forming av meningsinnholdet i myndighetenes argumentasjon. Man kan eksempelvis belyse den manglende «forventede endringen» i regjeringens argumentasjon ved å se på Norges innbetalinger i rammeprogrammene som hadde en økning fra 1,6 mrd.kr for fjerde rammeprogram til 25 mrd.kr i det niende rammeprogram. Her kan den likheten som ble identifisert i regjeringenes argumentasjon gjennom perioden, til tross for de store endringer i historisk kontekst, indikere at det har vært en utvikling innenfor norske forskningspolitiske prioriteringer. Den historiske konteksten har i stor grad endret seg i form av både rammeprogrammenes utvikling og den økte kontingent, men diskursen i samme periode har vært preget av likheter mer enn preget av endring, noe som kan styrke forståelsen av norske

myndigheters fremstilling av norsk deltakelse i EUs rammeprogram som en interessebasert politisk handling. I denne sammenheng kan man se at historisk kontekst understøtter resultatene i diskursanalysen, og slik belyser endringer i norske forskningspolitiske prioriteringer.

Historisk institusjonalisme er en tilnærming som fremhever betydningen av historiske strukturer i politiske institusjoner, beslutninger, handlinger og utvikling som førende for dagens og morgendagens politikk. Schmidt (2010) beskriver det som en svakhet med historisk institusjonalisme at tilnærmingen har manglende forklaringskraft når det gjelder endringer foran kontinuitet. Her kan likevel et historisk perspektiv benyttes for å belyse kontinuitet foran endring. Innen tilnærmingen historisk institusjonalisme benyttes *stiavhengighet* for å forklare politiske linjer som gir betingelser for politikk gjennom deres organisering, identitet og interesser. Sett i sammenheng med EUs rammeprogram for forskning og innovasjon kan man stille spørsmålsteget ved om den norske deltakelsen gjennom historien har skapt en politiske sti som har vært førende for både den politiske diskursen og politikkkutforming innen forskningspolitikken. Dette kan belyses av myndighetenes argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram.

Norge har gjennom sin deltakelse organisert norsk forskningspolitikk etter EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, i tillegg til at det i myndighetenes argumentasjon ble uttrykt en interesse for å organisere seg ytterligere etter rammeprogrammenes felles politiske målsettinger og rammer. I proposisjonen for deltakelse i Horisont Europa beskrev regjeringen at deltakelse er en integrert del av norsk forsknings – og innovasjonspolitik, og at deltakelse påvirker forskningspolitiske prioriteringer, innretningen på nasjonal finansiering og nasjonale virkemidler. Et ytterligere ønske om organisering ble eksempelvis uttrykt i Bondevik-regjeringens argumentasjon om norsk involvering og innflytelse i forskningssamarbeidet. Den norske deltakelsen har lagt føringer på norske forskningspolitiske interesser, blant annet uttrykt i regjeringenes dominerende interessebaserte argumentasjon for å delta i EUs rammeprogram, så vel som adopsjon av felles europeiske forskningspolitiske interesser og målsettinger, som eksempelvis i deltakelse i ERA. En stiavhengighet kan sies å komme særlig til uttrykk med de identifiserte endringene i den interessebaserte diskursen, hvor det i argumentasjonen gjenspeiles en konsekvenstenkning knyttet til det å stå utenfor forskningssamarbeidet, i tillegg til at norske myndigheter i sin argumentasjon eksplisitt beskrev forskningssamarbeidet som en bærebjelke i Norges tilknytning til EU. Slik har også den norske tilknytningen til EUs rammeprogram vært førende for den norske forskningspolitiske identiteten. En slik stiavhengighet vil kunne bli førende for politiske ideer og tenkemåter, og videre politisk

handling. Man kan slik forstå at en eventuell stivhengighet understøtter at den politiske argumentasjonen er interessebasert, samtidig som den interessebaserte argumentasjonen understøtter en stivhengighet. Denne diskusjonen tas med videre i neste delkapittel.

4.4 Hvordan forstå de diskursive likheter?

Schmidt (2008) hevder at man ved å studere diskursive prosesser kan indikere hvorvidt politiske aktører lykkes eller feiler i formidlingen av sine ideer og tenkemåter. Elementer hun beskriver som sentrale for en vellykket politisk idé er om den har relevans, tilstrekkelighet, anvendbarhet, hensiktsmessighet og resonans for den aktuelle problemstilling. Schmidt (2008) beskriver at de diskursene som ofte er vellykket fremstår *sannferdige*, *konsistente*⁴⁴ og *koherente*⁴⁵. På den annen side trenger nødvendigvis ikke en vellykket diskurs å inneha noen av de overnevnte elementene. Vellykkede diskurser kan også være manipulerende, løgnaktige og preget av dominans og maktstrukturer. Slike diskurser vil ifølge Schmidt (2008) avsløres i demokratiske samfunn.

Med utgangspunkt i Schmidts (2008) forståelse av vellykket diskurs kan man si at norske myndigheter har lyktes med sin diskurs i argumentasjonen for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. På grunnlag av resultatene fra analysen kan diskursen vurderes som konsistent, da argumentasjonen legger opp til en logisk sammenheng mellom EUs forskningspolitiske prioriteringer og norsk forskningspolitiske prioriteringer, samt betydningen av norsk deltakelse som virkemiddel for å tjene norske interesser og effektivisere måloppnåelse. De identifiserte politiske ideer og tankemåter i diskursen fremstår tydelig som koherent på tvers av de ulike regjeringskoalisjonene, hvor argumentasjonen i samtlige proposisjoner har vært dominerende interessebasert. Videre har evalueringene av norsk deltakelse i EUs rammeprogram bidratt til at den politiske argumentasjonen fremstår som sannferdig. I hver proposisjonen knyttet til norsk deltakelse ble det, med unntak av Horisont, 2020, henvist til erfaringer som hadde blitt dokumentert i Norsk forskningsråds rapporter. Samtidig kan man si at den identifiserte endringen innenfor den interessebaserte diskursen, i takt med utvikling innen EUs rammeprogram kan sies å ha gitt en viss grad av variasjon, noe Schmidt (2008) beskriver som styrkende for diskursens troverdighet. Den politiske diskursen knyttet til norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon kan ut fra disse

⁴⁴ Med konsistent diskurs menes det at diskursen fremstår logisk/gyldig, sammenhengende og motsigelsesfri.

⁴⁵ Med koherent diskurs menes at diskursen er sammenhengende på tvers av politiske institusjoner/sektorer.

betraktningene betegnes som sannferdig, konsistent og koherent, og derfor beskrives som en vellykket politisk diskurs.

På den annen side beskrives Schmidt (2008) at en forventning om at politiske aktører i sin diskurs skal være koherent og konsistent kan føre til at politiske aktører havner i en såkalt *retorisk felle*, hvor politiske aktører fanges i egen og andres retorikk. Ifølge Schmidt (2008) kan en slik retorisk felle virke begrensende for det politiske handlingsrommet, og disse begrensninger kan overføres mellom politiske generasjoner. Man kan forstå dette som at dagens politiske diskurs vil kunne legge føringer på både fremtidens politiske diskurs, og likeledes fremtidens politiske handlinger. Med utgangspunkt i forståelsen av den politiske diskursen tilknyttet norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som konsistent og koherent, kan man ut fra Schmidts beskrivelse diskutere hvorvidt dette kan antyde at norske myndigheter har blitt fanget i en retorisk felle. Her menes hvorvidt politisk diskurs i de tidligere rammeprogram kan ha lagt føringer for politisk diskurs i de påfølgende rammeprogram, og som igjen kan legge føringer på den politiske diskurs ved fremtidige rammeprogram. Slik vil den politiske diskursen påvirke og legge begrensninger på det politiske handlingsrom innen forskning og innovasjon.

Gjennom seks proposisjoner og innstillingsprosesser har den politiske argumentasjonen for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon vært dominerende pragmatisk, med stor likhet i de politisk ideer og tankemåter som kom til uttrykk i innholdet. I den pragmatiske diskursen finner man i liten grad et innhold som avspeiler refleksjoner og vurderinger som lå til grunn for den interessebaserte argumentasjonen. Argumentasjonen fremstår lite nyansert og med en ensidig innretning mot det interessebaserte. Man kan stille spørsmål ved hvorvidt man kan identifisere en retorisk felle, hvor den politiske tenkning som kom til uttrykk i regjeringenes argumentasjon avspeiler at alle forhold i denne sammenheng betraktes og fremstilles positivt i lys av den allerede skapte egeninteressen. Et eksempel kan være ved innstillingsprosessen for deltakelse i det syvende rammeprogrammet, hvor den norske kontingenten hadde økt fra 2,6 milliarder kroner ved det sjette rammeprogrammet til 8,9 milliarder kroner ved det syvende rammeprogrammet. Økningen i budsjettet ble i argumentasjonen fremstilt som en indikasjon på den sterke vektleggingen EU hadde innenfor kunnskap, forskning og innovasjon, noe som ble beskrevet som prioriteringer på lik linje med de norske. Slik ble den økte kontingenten, som kan være forventet å skape politisk diskusjon, fremstilt som noe positivt, og slik noe som understøttet at det var i norsk egeninteresse å delta.

Videre kan man stille spørsmål ved konsekvensen av en eventuell retorisk felle i regjeringens argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Som beskrevet innledningsvis avdekker forskningsfeltet at Norges forhold til EU på forskningsområdet ikke har vært tema for politisk debatt eller konflikt. Kan manglende politisk debatt om norsk deltakelse i EUs rammeprogram være resultat av et begrenset politisk handlingsrom på grunn av regjeringenes konsistente og koherente interessebaserte diskurs? Man kan stille spørsmålstegn ved hvorvidt den politiske interessen er så sterk og ensidig at det av norske myndigheter ikke vurderer nødvendigheten av å debattere, og slik ikke muliggjør rom for en åpen og nyansert debatt om norsk deltakelse, verken internt eller offentlig.

Man kan se på det med en retorisk felle i norske myndigheters argumentasjon knyttet til norsk deltakelse i EUs rammeprogram i sammenheng med den belyste stivhengighet som kan sies å prege norsk forskningspolitikk. Schmidt (2008) hevder at det kan være utfordrende å komme seg ut av politiske stier så vel som retoriske begrensninger. Kan regjeringens dominerende interessebaserte fremstilling gjennom samtlige rammeprogram være påvirket av en forskningspolitisk stivhengighet og/eller en retorisk felle, og mulig være styrket som et resultat av en kombinasjon? Man kan antyde myndighetenes argumentasjon som «fanget i en politisk retorikk», hvor deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon fremstilles som sterkt interessebasert, noe som vil kunne legge føringer på fremtidig diskurs og politikk. På samme måte vil den forskningspolitiske stivhengighet skape betingelser for fremtidig politikk, som også vil kunne legge føringer på den politiske diskursen. Slik kan man si at den politiske stivhengigheten og retoriske begrensningen som man ser både i og som et resultat av innholdet i regjeringenes interessebaserte argumentasjon, samlet sett og hver for seg kan skape betingelser for og bli førende for norske forskningspolitiske handlinger.

Denne diskusjonen kan belyses med det faktum at norske forskningsinstitusjoner, bedrifter og offentlige institusjoner kan delta i søknader på lik linje med andre aktører fra EU-land i Horisont Europa. Dette til tross for at den formelle norske assosieringen, altså Stortingets vedtak om norsk deltakelse til rammeprogrammet i skrivende stund ikke er på plass (Møller, 2021). Dette, i tillegg til den retoriske begrensningen og den forskningspolitiske stivhengigheten som kan sies å kjennetegne myndighetenes argumentasjon, gir tydelige forventninger både om den politiske diskursen og den politiske beslutningen ved innstillingsprosessen for norsk deltakelse i Horisont Europa.

4.5 Perspektivering: Hvor kommer norske forskningspolitiske ideer i diskursen fra?

Ifølge Foucault (1972) kan man benytte diskursanalyse for å forstå hvordan og hvorfor institusjoner, relasjoner og meninger endrer og former seg, hvordan diskurs påvirker maktstrukturer i samfunn, samt hvordan maktstrukturer påvirker diskursen. Schmidt (2008) fremhever også diskursens rolle i konstruksjon og oppbygning av politiske interesser og verdier. Hvis man tar dette som utgangspunkt er det interessant å se nærmere på de politiske ideer og tankemåter som ble identifisert i norske myndigheters argumentasjon, og videre de forskningspolitiske mål og arbeidsmetoder som følger et valg om norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Hva og hvordan formes de norske forskningspolitiske ideer og tankemåter, og hvordan har diskursen formet forskningspolitikken? Hvordan er norsk forskningspolitisk tenkning formet og påvirket av deltakelsen i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon? Hvor hensiktsmessig er det for norsk politikk å anvende EUs arbeidsmetoder og målsettinger for å oppnå innovasjon og samfunnsutvikling? Hva sier dette om hvilke maktstrukturer som definerer norsk forskningspolitikk og forskningspolitisk utforming?

For å i en større sammenheng kunne forstå norske myndigheters forskningspolitiske tenkning knyttet til norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon kan man betrakte denne i lys av teori om *politisk mobilitet*⁴⁶. Denne teoretiske tilnærmingen handler om at politiske ideer utveksles, transformeres og oversettes blant ulike aktører som ofte er sammenkoblet gjennom globale nettverk – og at dette medfører mobilisering, overføring og mutasjon av politikktutforming (Dolowitz og Marsh, 1996; Peck og Theodore, 2010). Politisk mobilitet anvendes ofte i forskning av bredere fenomener som europeisering, globalisering og politisk innovasjon, eksempelvis for å forklare politikktutforming og politisk konvergens (Benson og Jordan, 2011; Holzinger og Knill, 2005).

Bulmer og Padgetts (2005) beskriver EU som en plattform med mye makt når det gjelder utforming og overføring av politikk. Ifølge Dolowitz og March (1996) vil nasjonale politiske myndigheter direkte eller indirekte kunne måtte operere innen strukturelle begrensninger ved at politikk overføres fra overnasjonale institusjoner, slik som EU, og derfor vil politikktoverføring medføre og påvirke maktforhold. Mobilisering av politikk og politikktoverføring forekommer på ulike måter (Dolowitz og March, 1996). Eksempelvis når EU med sin maktposisjon utsteder direktiver og forskrifter som Norge forplikter seg å vedta på

⁴⁶ Begrepet *politisk mobilitet* er oversatt fra det engelske begrepet «policy mobility».

grunn av krav i EØS-avtalen, kan dette kjennetegnes som det Dolowitz og March (1996) beskriver som tvangsoverføring av politikk. En slik type overføring skjer eksempelvis ved press eller krav fra overnasjonale institusjoner (Dolowitz og March, 1996).

Norske myndigheter har ved seks anledninger vedtatt deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og har slik ønsket og frivillig mobilisert EUs forskningspolitiske arbeidsmetoder og målsettinger i norsk politikk. Slike prosesser kan betraktes som det Dolowitz og March (1996) beskriver som frivillig lærdom eller adopsjon fra andre land og/eller overnasjonale institusjoner. Forståelsen av frivillig politikkovertføring fra EU til Norge på det forskningspolitiske området kan også ses i sammenheng med funn i tidligere forskning. Som beskrevet innledningsvis hevder Gornitzka og Langfeldt (2008) i sin forskning at internasjonalisering av norsk forskning er preget av en idébasert tilpasning, hvor Norge har tilegnet seg samme problem- eller løsningsforståelse som de internasjonale miljøene, og at man derfor utvikler en internasjonal idébasert konvergens på politikkområdet. I regjeringenes argumentasjonen for norsk deltakelse ble det identifisert innhold som tydet på at norske myndigheter har tilegnet seg EU-politiske målsettinger og løsningsforståelse, og at Norge slik har mobilisert EUs forskningspolitiske målsettinger i norsk kontekst. I argumentasjonen for norsk deltakelse i Horisont Europa beskrev regjeringen selv at deltakelse påvirker både forskningspolitiske prioriteringer og innretningen på nasjonal finansiering og nasjonale virkemidler. Ut fra dette kan man antyde at overføring av politikk fra EU har lagt føringer på både den politiske diskursen i regjeringenes argumentasjon for deltakelse og politisk handling gjennom norsk deltakelse. Et spesifikt eksempel på at en EU-politisk målsetting er benyttet i norsk forskningspolitikk, og har formet den politiske diskursen, kom til uttrykk da det ble argumentert med at norsk deltakelse ville være viktig for å utvikle norske installasjoner til å bli Large Scale Facilities (LFS).

Konsekvenstenkningen som ble identifisert i argumentasjonen for norsk deltakelse i sjette-, syvende- og åttende rammeprogram for forskning og innovasjon, kan betraktes ut fra det Dolowitz og March (1996) beskriver som en mer indirekte form for tvangsoverføring av politikkkutforming. En slik type overføring skjer ofte på bakgrunn av en frykt for å bli hengende etter eller et eksternt press, eksempelvis innen samfunnsutvikling eller teknologisk utvikling. Dette fører til at man i nasjonal politikk ser over til andre politiske systemer for å finne gode eller bedre løsninger. Dolowitz og March (1996) beskriver EU som en aktør som formidler beste praksis og oppfordrer nasjonale regjeringer til å vedta det de betrakter som vellykkede politiske modeller. Regjeringenes argumentasjon presenterte en politisk tenkning med fokus på

konsekvenser ved å ikke delta i EUs rammeprogram, som eksempelvis det at Norge ikke kunne risikere å havne på sidelinjen i utvikling forskningspolitikken og utviklingen av rammeprogrammene. Denne politiske tenkningen og det faktum at norske myndigheter vedtok deltakelse belyser at både regjeringens argumentasjon, altså diskursen, og videre de politiske handlingen kunne være resultat av en indirekte tvangsoverføring av politikk. Dette på bakgrunn av en frykt for å bli hengende etter innen forskning og innovasjon. Konsekvenstenkningen som omhandlet den norske deltakelsens betydning for Norges forhold til EU, EØS-avtalen og andre politiske sektorer, er også et eksempel på argumentasjon som kan forstås i lys av indirekte tvangsoverføring, men da på bakgrunn av et opplevd eksternt press.

I Europautredningen ble det hevdet at vurderingen av forskningssamarbeidet gjennomgående har vært ukritisk. Dette ble utypet med at deltakelsen i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon kunne dreie den norske forskningsinnsatsen bort fra de prioriteringer som ville vært de naturlige ut fra norske hensyn og målsettinger (NOU, 2012:2). Ut fra denne uttalelsen kan man stille spørsmål ved hvorvidt man i norsk forskningspolitikk har fått overført «beste praksis» fra EU uten å være tilstrekkelig kritisk? Man kan også stille dette spørsmålet på bakgrunn av den manglende politiske debatten om norsk deltakelse. Det ble i myndighetenes argumentasjon identifisert en skepsis til de forskningspolitiske mål og metoder som ville måtte anvendes i norsk næringsliv norsk som følge av norsk deltakelse i EUs rammeprogram til forskning og innovasjon. Dette omhandlet strukturen i det norske næringsliv, bestående i hovedsak av små og mellomstore bedrifter, og hvordan dette ville påvirke utbyttet Norge ville få av å delta. Under innstillingen for deltakelse i det fjerde rammeprogrammet ble det også uttrykt skepsis til forskningsprioriteringene i EU, og hvorvidt disse ville samsvare med behovene i norske sektorer og næringsliv. Basert på at disse kritiske vurderingene ikke ble videre debattert, kan man stille spørsmål ved hvorvidt man har vurdert EUs politikk (ideer og tenkemåter) som anvendes i norsk politikk (ideer og tenkemåter) opp mot de hensyn og målsettinger som ville vært de naturlige for norsk næringsliv og norske forskningspolitiske prioriteringer? Som beskrevet besitter EU mye makt til å fremme det de betrakter som beste praksis, men er dette beste praksis for norsk næringsliv? Har norsk næringsliv med en struktur bestående av små og mellomstore bedrifter mulighet til å skape og utvikle LSF på lik linje med de europeiske storbyene, og i tråd med EUs målsettinger? Her kan man betrakte myndighetenes argumentasjon som et eksempel på hvorvidt norske myndigheters politiske ideer og tenkning kan være et resultat av forming og påvirkning av EUs politiske ideer og tenkemåter.

Kapittel 5: Konklusjon

Norge har deltatt i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1994. Norsk forskningspolitikk og forskningspolitiske prioriteringer har siden den gang vært tett knyttet til EUs forskningspolitiske satsning, og en økende andel av norske forskningsressurser bevilges til EUs rammeprogram. Tidligere forskning viser manglende politisk debatt om temaet Norges deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Denne studien har søkt å belyse norske forskningspolitiske ideer og tenkning, for å få økt innsikt i de prioriteringer og vurderinger som er gjort i norsk forskningspolitikk tilknyttet norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon. Studien har hatt som hensikt å besvare følgende forskningsspørsmål:

Hvordan har norske myndigheter argumentert for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og hvordan har denne argumentasjonen endret seg over tid?

For å besvare studiens forskningsspørsmål ble norske myndigheters politiske argumentasjonen for deltakelse i EUs fjerde til niende rammeprogram for forskning og innovasjon analysert med en diskursanalytisk tilnærming. Det ble utarbeidet og benyttet et analyseverktøy, forankret i studiens teoretiske rammeverk om politisk diskurs og tidligere forskning på feltet. Resultatene fra diskursanalysen ble videre sammenfattet, sammenlignet og diskutert i lys av studiens teoretiske rammeverk.

Resultatene viser at norske myndigheter i stor grad har fremstilt norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som en interessebasert politisk handling. I samtlige proposisjoner kjennetegnes mesteparten av diskursen som pragmatisk med et kognitivt innhold. De politiske ideene og tenkningen i argumentasjonen kjennetegnes med et fokus på at norsk deltakelse i EUs rammeprogram vil kunne tjene norske forskningspolitiske interesser og være et nødvendig virkemiddel for oppnåelse og effektivisering av norske forskningspolitiske målsettinger. Den moralbaserte diskursen, med et normativ innhold som bygger på politiske ideer og tenkning knyttet til et fellesskap og moralsk plikt, er mindre synlig i myndighetenes argumentasjon. Norske myndigheter har derfor i liten grad har fremstilt norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon som en moralbasert politisk handling. Deler av politiske myndigheters argumentasjon ble identifisert med et tvetydig innhold hvor argumentasjonen kan identifiseres som både interessebasert og moralbasert.

Resultatene viser at innholdet i myndighetenes argumentasjon for norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon har hatt store likhetstrekk i perioden fra fjerde til niende rammeprogram. De endringer/utvikling som ble identifisert i den politiske argumentasjonen viser et sammenfall med og kan forklares i lys av EUs historiske kontekst og utviklingen innenfor EUs rammeprogram. I løpet av de senere år har norske myndigheter i sin argumentasjon tillagt norsk deltakelse i EUs rammeprogram økt betydning som et nødvendig virkemiddel for å oppnå forskningspolitiske målsettinger og som en integrert del av norsk forsknings- og innovasjonspolitik. Etter 2000-tallet har norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon blitt fremstilt som viktig for norsk utenrikspolitikk, og særlig knyttet til EØS-avtalen og Norges innflytelse i EU. Meningsinnholdet i myndighetenes argumentasjon avspeiler også en økt konsekvenstenkning som knyttes til de konsekvenser det vil få for Norge ved et valg om å ikke delta i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

I studien diskuteres resultatene med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket for å videre å belyse meningsinnholdet i norske myndigheters argumentasjon og dens betydning for norsk forskningspolitikk. Norske myndigheters argumentasjon samsvarer med Schmidts (2008) beskrivelse av en *vellykket diskurs*, da den fremstår koherent, konsistent og sannferdig. Likevel ga den ensidige interessebaserte fremstillingen et grunnlag for å diskutere hvorvidt politiske myndigheter i sin argumentasjon gjennom perioden er *fanget i sin egen retorikk*, noe som vil kunne legge begrensninger på både den videre politiske diskursen og for det politiske handlingsrommet over tid. Innholdet i myndighetenes argumentasjon sett i sammenheng med den norske deltakelse i rammeprogrammene ga videre grunnlag for å betrakte norsk deltakelse i EUs rammeprogram i lys av politisk *stivhengighet*, og dets betingelser for norsk forskningspolitikk og politisk diskurs gjennom organisering, identitet og interesser.

Avslutningsvis perspektiveres studiens resultater ved å betrakte hvordan norske myndigheters forskningspolitiske ideer og tenkning kan forstås i lys av en *mobilisering* og *overføring* av EUs forskningspolitiske ideer og tenkemåter. Denne perspektivering bringer frem spørsmål som kan være interessante for videre forskning i den hensikt å få økt kunnskap og innsikt i maktstrukturer som former og påvirker norske myndigheters politiske diskurs og utformingen av norsk forskningspolitikk.

Litteraturliste

- Ahl, H. J. (2002). *The Making of the Female Entrepreneur: A Discourse Analysis of Research texts on women's entrepreneurship* (Doktoravhandling). Jönköping: Jönköping International Business School.
- Bache, I., Bulmer, S., George, S. & Parker, O. (2015). *Politics in the European Union* (4. utg.). New York: Oxford University Press.
- Benson, D. & Jordan, A. (2011). What have we Learned from Policy Transfer Research? Dolowitz and Marsh Revisited. *Political Studies Review*, 9(3), 366–378.
<https://doi.org/10.1111/j.1478-9302.2011.00240.x>
- Bergström, G. & Boréus, K. (2000). *Textens makt och mening – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bratberg, Ø. (2014). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bulmer, S., & Padgett, S. (2005). Policy Transfer in the European Union: An Institutional Perspective. *British Journal of Political Science*, 35(1), 103-126.
<http://dx.doi.org/10.1017/S0007123405000050>
- Checkel, J. T. (2004). Social Mechanisms and the Quality of Cooperation: Are Europe and the EU Really that Different?. *ARENA – Centre for European Studies and Department of Political Science, University of Oslo. Working Paper Series 8/2004*.
- Claes, D.H. (2003). The process of Europeanization – the case of Norway and the Internal Energy Market. *Journal of Public Policy*, 2(3), 299–323.
- Claes, D. H. & Tranøy, B. S. (1999). *Utenfor, annerledes og suveren? Norge under EØS-avtalen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Connolly W. E. (1983). *The Terms of Political Discourse*. Princeton: Princeton University Press.
- Dolowitz, D. & Marsh, D. (1996). Who Learns What from Whom: A Review of the Policy Transfer Literature. *Political Studies*, 44(2), 343–357. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb00334.x>
- European Commission. (1998, 19. mars). Arctic large scale environmental research and monitoring facilities in ny-alesund, Svalbard. Hentet fra <https://cordis.europa.eu/project/id/FMGE950065>

- European Commission. (2014, 5.mars). Fifth RTD Framework Programme, 1998-2002.
Hentet fra <https://cordis.europa.eu/programme/id/FP5>
- European Commission. (u.d.a). What is ERA?
Hentet fra https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/era_en
- European Commission. (u.d.b). Developing Horizont Europe.
Hentet fra https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en
- European Commission. (u.d.c). Goals of research and innovation policy. Hentet fra
https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/goals-research-and-innovation-policy_en
- EØS-avtalen. (1992). *Agreement on the European Economic Area*. Av 02.05.1992. Hentet fra
<http://www.efta.int/media/documents/legal-texts/eea/the-eeaagreement/Main%20Text%20of%20the%20Agreement/EEAagreement.pdf>
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge*. London: Tavistock.
- Forskningsrådet. (2009). *EU-kontorets årsrapport for 2008*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Forskningsrådet. (2011). *Forskningssamarbeidet Norge-EU – Årsrapport fra EU-kontoret 2010*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Forskningsrådet. (2012). *Forskningssamarbeidet Norge-EU – Årsrapport 2011, del II*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Forskningsrådet. (2013). *Forskningssamarbeidet Norge-EU – Årsrapport 2012*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Forskningspolitikk. (2016). Hans Skoie. Hentet fra http://fpol.no/wp-content/uploads/2016/06/Forskningspolitikk-2-2016_-side-14-16.pdf
- Forskningsrådet. (2019, 30. oktober). Indikatorrapporten. Hentet fra
<https://www.forskningsradet.no/indikatorrapporten/indikatorrapporten-dokument/virkemidler-og-resultater/norsk-deltakelse-i-eus-forskningsprogrammer/>
- Forskningsrådet. (2020, 14.januar). Fakta om Horisont Europa. Hentet fra
<https://www.forskningsradet.no/eus-rammeprogram/horisont-europa/fakta-om-horisont-europa/>

- Frølich, N. (2004). *Å internasjonalisere forskning. En studie av nasjonal politikk for internasjonalisering av forskning i Finland, Nederland, Irland og Canada*. Oslo: NIFU STEP arbeidsnotat.
- Godø, H., Langfeldt, L. & Kaloudis, A. (2009). *In Need of a Better Framework for Success: An evaluation of the Norwegian participation in the EU 6th Framework Programme (2003–2006) and the first part of the EU 7th Framework Programme (2007–2008)*. Oslo: NIFU rapport 22/2009.
- Gornitzka, Å. (2019). Fri flyt av vitenskap? EØS-avtalens betydning for forskning i Norge. *Internasjonal politikk*, 77(4), 388-397. doi: 10.23865/intpol.v77.1998
- Gornitzka, Å. og Langfeldt, L. (2008). *Borderless Knowledge. Understanding the “New” Internationalisation in Research and Higher Education in Norway*. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Hagen I. m.fl. (1997). *En himmel full av stjerner. EUs rammeprogram for forskning og utvikling. En evaluering av norsk deltakelse i utvalgte særprogrammer*. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Hall, P. & Taylor, R. (1996). Political Science and the Three ‘New Institutionalisms’. *Political Studies*, 44(5), 936-957. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb00343.x>
- Holmevik, J. R. (1995). Pennies from Heaven? - Ein studie av norske industrierfaringar med EU sitt 3. rammeprogram for forskning. U-notat, 1995. Hentet fra <https://hdl.handle.net/11250/2669829>
- Holzinger, K. & Knill, C. (2005). Causes and Conditions of Cross-National Policy Convergence. *Journal of European Public Policy*, 12 (5), 775–96. <https://doi.org/10.1080/13501760500161357>
- Horizon Magazine. (2015, 1. april). *EU Research Framework Programmes, 1984-2014*. Luxembourg: Publications Office. Hentet fra <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/news/horizon-magazine-eu-research-framework-programmes-1984-2014>
- Jansen, A-I. & Halvorsen, T. (2008). Forskningspolitikk trenger forskning. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(3), 441-451. Hentet fra https://www.idunn.no/tfs/2008/03/forskningspolitikk_trenger_forskning

- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag samfunnslitteratur.
- Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. (1994). *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 10/94 av 12. august 1994 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om samarbeid vedrørende forskning og teknologisk utvikling* (Innst. S. nr. 18 (1994-1995)). Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
- Kirke-, utdannings, og forskningskomiteen. (1999). *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 27/99 av 26. februar 1999 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om samarbeid vedrørende forskning og teknologisk utvikling* (Innst. S. nr. 113 (1998-1999)). Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
- Kirke-, utdannings, og forskningskomiteen. (2007). *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av EUs sjuende rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter* (Innst. S. nr 162 (2006-2007)). Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
- Kirke-, utdannings, og forskningskomiteen. (2014). *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1291/2013 om opprettelse av Horisont 2020 – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2014-2020)* (Innst. S. nr 154 (2013-2014)). Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
- Knutsen, B. O. (2008, 14. oktober). Utenriks: Realisme og idealisme i utenrikspolitikken. Civita. Hentet fra: <https://www.civita.no/2008/10/14/realisme-og-idealisme-i-utenrikspolitikken>
- Knutsen, T. (2016). *A history of International Relations theory*. Glasgow: Manchester University Press.
- Kunnskapsdepartementet. (1999). *Forskning ved et tidsskille* (Meld. St. 39. (1998-1999)). Oslo: Kunnskapsdepartementet.

- Kunnskapsdepartementet. (2006). *EU-strategi*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/pla/2006/0001/ddd/pdfv/278903-eu_strategi_ok.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2014a). *Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/forskning/eu-strategi_hele_net.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2014b). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024* (Meld. St. 7. (2014-2015)). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Humaniora i Norge* (Meld. St. 25. (2016-2016)). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028* (Meld. St. 4. (2018-2019)). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Langfeldt, L. (2001). *Norges deltakelse i EUs 5. rammeprogram*. Oslo: NIFU STEP arbeidsnotat.
- Langfeldt, L. (2006). *Norske deltakeres erfaringer med og utbytte av EUs 6. rammeprogram*. Oslo: NIFU STEP arbeidsnotat.
- Lysgård, F. L. (2019). *Norges tilknytning til EUs tredje energimarkedspakke, ACER. En kvalitativ innholdsanalyse av stortingsdebatten, 22. mars 2018* (Bacheloroppgave). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Melchior, A. (2019, 21. desember). EFTA. Hentet fra <https://snl.no/EFTA>
- Møller, T-E. (2021, 10. mars). Norge kan delta i søknader til Horisont Europa fra dag én. Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2021/norge-kan-delta-i-soknader-til-horisont-europa-fra-dag-en/>
- North, D. (1991). Institutions. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97-112. DOI: 10.1257/jep.5.1.97
- NOU 2012:2. (2012). *Utenfor og innenfor - Norges avtaler med EU*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- NOU 2016:3. (2016). *Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi – produktivitetskommissjonens andre rapport*. Oslo: Finansdepartementet.

- Næringskomiteen. (2002). *Innstilling fra næringskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr: 154/2002 av 8. november 2002 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om EFTA/EØS-statenes deltakelse i EUs 6. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter* (Innst. S. nr. 63 (2002-2003)). Oslo: Næringskomiteen.
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2017). *Industrien – grønnere, smartere og nyskapende* (Meld. St. 27. (2016-2017)). Oslo: Nærings- og fiskeridepartementet.
- Olsen, J. P. (2003). The many faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies* 40(5), 921–952. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00403>
- Peck, J. & Theodore, N. (2010). Mobilizing policy: Models, methods, and mutations. *Geoforum*, 41(2), 169-174. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2010.01.002>
- Pedersen, T. & Sandven, T. (2006). *Næringslivets deltakelse i EUs 7. rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling*. Oslo: NIFU STEP.
- Ravndal, E., J. (2012). Tredjeland. Hentet fra <https://snl.no/tredjeland>
- Regjeringen. (2014a, 23. november). Lisboa-strategien. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/lisboa-strategien/id106068/>
- Regjeringen. (2014b, 2. juni). Historikk Norge-EU. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema-norge-eu/historikk/id692066/?fbclid=IwAR3Y5Pb-R556UsPIBXghuf8fbU2fRHiXUwYKgIjrtWPjXRKwiS-VS5apEro#93>
- Regjeringen. (2020a, 2. oktober). EU styrkes forskning for gjenoppbygning og grønn vekst. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/aktuelt/aktuelt/nyheter/2020/eu_forskning/id2767358/
- Regjeringen. (2020b, 15. april). Norge i det indre marked. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/nfd---innsiktsartikler/handel-i-eos/norge-i-det-indre-marked1/id641687/>
- Regjeringen. (2020c, 30. mars). Internasjonalt forskningssamarbeid. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/innsikt/internasjonalt-kunnskapssamarbeid/internasjonalt-forskningssamarbeid/id2353797/>

- Regjeringen. (2020d, 21. april). Om proposisjonar til Stortinget. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/prop/om-proposisjonar-til-stortinget/id2698379/>
- Regjeringen. (2020e, 20. mars). Norge tjener stort på delta i EUs forsknings- og innovasjonsprogram. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-tjener-stort-pa-delta-i-eus-forsknings--og-innovasjonsprogram/id2694312/>
- Regjeringen. (u.å.a). Gro Harlem Brundtlands andre regjering. Hentet (14.02.21) fra: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/gro-harlem-brundtlands-andre-regjering-1/id438729/>
- Regjeringen. (u.å.b). Kjell Magne Bondeviks første regjering. Hentet (14.01.21) fra: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kjell-magne-bondeviks-forste-regjering-1/id438733/>
- Regjeringen. (u.å.c). Jens Stoltenbergs andre regjering. Hentet (14.01.21) fra: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/jens-stoltenbergs-andre-regjering/id449424/>
- Regjeringen. (u.å.d). Regjeringen Solberg. Hentet (14.02.21) fra: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/solberg/Regjeringen-Solberg/id753980/>
- Regjeringen. (u.å.e). Kjell Magne Bondeviks andre regjering. Hentet (15.03.21) fra: <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kjell-magne-bondeviks-andre-regjering-20/id438739/>
- Rye, L. (2013). Distant voices. Idea on democracy and the Eurozone crisis: Introduction. I: Rye, L. (Red.), *Distant Voices: Ideas of democracy and the Eurozone crisis* (s. 11-21). Trondheim: Akademika Publishing.
- Schmidt, V. A. (2008). Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. *Annual Review of Political Science*, 11(1), 303-326. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135342>

- Schmidt, V. A. (2010). Taking ideas and discourse seriously: Explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'new institutionalism'. *European Political Science Review*, 2(1), 1-25. doi:10.1017/S175577390999021X
- Sjursen, H. (2008). *Enlargement in perspective: The EU's quest for identity*. Working Paper No. 5, februar 2008. Tilgjengelig fra: https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2008/wp08_05.pdf
- Skogheim, M. (2015). *Utenforskapets pris: en analyse av den politiske fremstillingen av finansieringsordningene under EØS-avtalen i perioden 1992-2014* (Mastergradsavhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Skoie, H. (2005). *Norsk forskningspolitikk i etterkrigstiden*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Skoie, H. (2009). Manglende forskningspolitisk lederskap. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 26(3-5), 489-495. Hentet fra <https://www.idunn.no/nnt/2009/03-04/art01>
- Sverdrup, U. (2000). *Ambiguity and Adaptation – Europeanisation of Administrative Institutions and Loosely Coupled Processes* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Stortinget. (2018, 11.april). Folkeavstemninger. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Storting-og-regjering/Folkestyret/Folkeavstemninger/>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Trondal, J. (2020, 30. juni). EUs historie. Hentet fra https://snl.no/EUs_historie#-NYE_MEDLEMMER_%E2%80%93_%C3%98STUTVIDElsen
- Tofteng, M., Åström, T., Bjøru, E., Lindström, M., Neil, B., Spaini, C. & Arnold, E. (2020). Evaluation of Norway's participation in the EU framework programmes for research and innovation. *Samfunnsøkonomisk analyse*, 2-2020. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/norways-participation-in-the-eu-framework-programmes-for-research-and-innovation/id2694308/>

- Torring, J. (2001). Path-Dependent Danish Welfare Reforms: The Contribution of the New Institutionalisms to Understanding Evolutionary Change. *Scandinavian Political Studies*, 24(4), 277-309. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00057>
- Ulvestad, V. K. (2019). *Utenrikspolitikk på autopilot?: en analyse av Norges tilpasning til EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk i perioden 2009-2017* (Masteravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Utenriksdepartementet. (1992). *Om samtykke til ratifikasjon av avtale om det europeiske økonomiske samarbeidsområder (EØS)*. (St.prp. nr. 100 (1991-1992)).
- Utenriksdepartementet. (1994a). *Om medlemskap i Den europeiske union* (Meld. St. 40 (1993-1994)). Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. (1994b). *Om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 10/94 av 12. august 1994 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om samarbeid vedrørende forskning og teknologisk utvikling*. (St. prp. nr. 2 (1994-1995)).
- Utenriksdepartementet. (1999). *Om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 27/1999 av 26. februar 1999 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om samarbeid vedrørende forskning og teknologisk utvikling*. (St. prp. nr. 40 (1998-1999)).
- Utenriksdepartementet. (2002a). *Om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 154/2002 av 8. november 2002 om endring av artikkel 1 i protokoll 31 i EØS-avtalen om EFTA/EØS-statenes deltagelse i EUs 6. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter*. (St.prp. nr. 16 (2002 – 2003)).
- Utenriksdepartementet. (2002b). *Om EØS-samarbeidet 1994-2002* (Meld. St. 27(2001-2002)). Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. (2007). *Om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av EUs sjuende rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter (2007-2013)*. (St.prp. nr. 48 (2006 – 2007)).
- Utenriksdepartementet. (2014). *Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1291/2013 om opprettelse av*

Horisont 2020 – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2014–2020).
(St.prp. nr. 51 (2013-2014)).

Utenriksdepartementet. (2021). *Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av en forordning om opprettelse av og regler for deltakelse og formidling fra Horisont Europa – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2021–2027) Foreløpig utgave.* (St. prp. nr. 175 (2020-2021)).

Utdanning- og forskningsdepartementet. (2005). *Vilje til forskning* (Meld. St. 20(2004-2005)).
Oslo: Utdanning- og forskningsdepartementet.

Waitt, G. (2016). *Doing Foucauldian Discourse Analysis – Revealing Social Identities*. I I. Hay (Red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4.utg.), (s. 288-312). Ontario: Oxford University Press.

Vedlegg

Vedlegg 1. Oversikt over indikatorer, deres meningsinnhold og bakgrunn

Indikator	Meningsinnhold	Referanse	Bakgrunn for valg av indikator
Politisk og økonomisk nytte (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på politisk tenkning om at deltakelse vil kunne gi Norge politiske og økonomiske fordeler/vinning. Eksempelvis at det vil være politisk nyttig ved at forskningspolitiske målsettinger oppnås ved deltakelse eller at deltakelse vil gi økonomiske fordeler for enkelte prosjekter eller mer generelt.	Schmidt (2008); Gornitzka & Langfeldts (2008); Frølich (2004); Sjursen (2008)	Schmidts kategorisering av kognitive ideer som bygger på «det som er og det som bør gjøres» for å oppnå politiske målsettinger. Videre er indikatoren inspirert av Gornitzka og Langfeldts funn om at konsekvensorientert tilpasning er beskrivende for internasjonal tilpasning av norske forskningsprioriteringer. I tillegg viser tidligere forskning at dominerende argumenter for internasjonalisering av forskning er knyttet nytteverdi. Meningsinnholdet kobles også til Sjursens pragmatiske diskurs, med en forventning om at en innholdsmessig lik diskurs kan identifiseres i denne studiens analyse.
Effektivitet (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på politisk tenkning om at deltakelse kan gi mer effektivitet, eksempelvis som virkemiddel, for å oppnå ulike målsettinger innen norsk forskningspolitikk.	Schmidt (2008); Gornitzka & Langfeldts (2008); Frølich (2004); Sjursen (2008)	Henger tett sammen med forrige indikatoren «politisk og økonomisk nytte». Effektivitet handler om at deltakelse ikke bare vil være av politisk nytte, men at deltakelse vil kunne effektivisere norske forskningspolitiske målsettinger.
Egeninteresse (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på en politisk tanke om at politisk handling tas på bakgrunn av egeninteresse, og slik tjene norske interesser. Eksempel i form av vinning, innflytelse og tilgang til ressurser.	Schmidt (2008); Gornitzka & Langfeldt (2008); Sjursen (2008)	Indikatoren er inspirert av funn i tidligere forskning og teoretisk rammeverk. Indikatoren henger tett sammen med de over, og argumentasjon som fanges opp av denne indikatoren vil trolig kunne fanges opp av flere indikatorer som benyttes for å kjennetegne et kognitivt innhold.
Nødvendighet (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på en politisk ide om at den politiske handlingen anses nødvendig. Dette kan være spesifikt for å oppnå et bestemt mål eller mer generell målsetting om økonomisk og politisk vinning. Det kan også handle om nødvendighet for å unngå eventuelle konsekvenser.	Schmidt (2008); Gornitzka & Langfeldt (2008)	Indikatoren er inspirert av funn i tidligere forskning. Gornitzka og Langfeldt finner argumentasjon knyttet til internasjonalisering av forskningspolitikk som beskriver at internasjonalt forskningssamarbeid er kvalitetsfremmende og at samarbeid anses som nødvendig blant annet for å være en del av frontlinjen innen forskningsfeltet. Indikatoren er også inkludert for å kunne skille politisk interesse og nødvendighet.
Konsekvenser (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på politiske tenkning om at det vil kunne medføre konsekvenser å ikke delta i EUs rammeprogram. Eksempelvis i form av å bli hengende bak de europeiske nabolandene eller manglende tilgang på kompetanse og kunnskap.	Gornitzka & Langfeldt (2008)	Indikatoren er inspirert av funn i tidligere forskning og teoretisk rammeverk. Knyttet til de kognitive indikatorene kan man forvente at man i tillegg til å identifisere argumentasjon knyttet til egeninteresse og politisk nytte, vil kunne identifisere argumentasjon som referer til konsekvenser i form av det man går glipp av ved å ikke delta.
Frykt for marginalisering (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på en politisk tenkning knyttet til en frykt for å «havne utenfor» samarbeidet eller EU i sin helhet, eksempelvis på grunn av manglende EU-medlemskap.	Gornitzka & Langfeldt (2008)	Indikatoren er inspirert av Gornitzka og Langfeldt funn om at en regelbasert tilpasning av norsk forskningspolitikk kan grunne i en frykt for marginalisering. Indikatoren henger tett sammen med indikatoren «konsekvenser».

Omdømme (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på en tenkning om at politisk handling vil kunne ha betydning for nasjonal omdømme. Eksempelvis kan dette handle om at Norges omdømme fremmes av å være en internasjonal forskningsnasjon og en del av «frontlinjen» innen forskning.	Gornitzka & Langfeldt (2008)	Indikatoren er inspirert av funn i tidligere forskning som viser at omdømme ligges vekt i argumentasjonene for internasjonalisering av norsk forskning. Indikatoren kan fange opp argumentasjon om vinning som ikke er materialistisk, men som referer til hvordan den norske nasjonen vil fremstilles i et verdensbilde. Omdømme kan også havne innenfor politisk nytte, samtidig anses det interessant å skille disse indikatorene.
Erfaringer (kognitiv/ pragmatisk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på erfaringer fra tidligere rammeprogram. Eksempelvis med henvisning til evalueringer gjort i etterkant av forrige deltakelse, og de eventuelle fordeler/vinning tidligere deltakelse har gitt.	Evalueringer utført av NIFU	Basert på at Kunnskapsdepartementet og Norsk Forskningsråd ved hvert rammeprogram har iverksatt evalueringer, antas det at det kan være tatt utgangspunkt i disse ved utarbeidelse av politiske argumentasjon for norsk deltakelse, og derfor forventes en argumentasjon som knyttes til erfaringer gjort ved tidligere deltakelse.
Internasjonal rolle (normativ/ moralsk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som knyttes til den rollen man anser som passende å ta i internasjonale sammenhenger. Eksempelvis at Norge «bør» være en del av forskningssamarbeid for å stå samlet med EU og for å vise solidaritet.	Schmidt (2008); Gornitzka & Langfeldt (2008)	Schmidts definisjon av normative ideer med fokus på «hva man bør gjøre», i kombinasjon med Gornitzka og Langfeldts bruk av regelbasert perspektiv som belyser hvordan nasjonalstater handler basert på den rollen de anser passende å ta i internasjonale sammenhenger.
Felleskap (normativ/ moralsk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som bygger på tenkning om at Norge bør være en del av et fellesskap, og bidra inn i dette fellesskapet.	Sjursen (2008); Schmidt (2008)	Inspirert av Sjursens diskurskategori som benyttes for å identifisere politisk argumentasjon som henviser til handling basert på fellesskapets beste og fokus på å være en del av fellesskapet. Har også samsvar med Schmidts beskrivelse av normativt innhold, som fokuserer på at politiske ideer oppfyller ambisjoner og idealer til allmennheten, som her kan forstås som fellesskapet.
Moralsk plikt (normativ/ moralsk)	Indikatoren vil kunne fange opp argumentasjon som handler om at deltakelse er en moralsk forpliktelse overfor en selv, andre eller et fellesskap. Eksempelvis kan det handle om moralsk forpliktelse til å delta med kompetanse og kunnskap for å hjelpe andre land.	Gornitzka og Langfeldt (2008); Sjursen (2008)	Resultater fra studien av Gornitzka og Langfeldt viser at et dominerende argument for internasjonalisering av forskningspolitikk bygger på en moralsk forpliktelse til å delta for å bidra med kompetanse til andre land. Indikatoren henger tett sammen med både «internasjonal rolle» og fellesskap».
Normer og verdier (normativ/ moralsk)	Indikatoren kan fange opp argumentasjon som legger vekt på hva som er riktig å gjøre for å oppfylle ambisjoner og idealer som representerer prinsipper og normer som ligger til grunn i samfunnet. Dette kan både være det norske og det europeiske samfunnet.	Schmidt (2008); Sjursen (2008)	Schmidts definisjon av normative ideer legger fokus på hvordan politiske handlinger oppfyller ambisjoner og idealer til allmennheten, og hvordan handlingene representerer prinsipper og normer som ligger til grunn i samfunnet. Indikatoren er også inspirert av Sjursens vektlegging av verdier i moralsk diskurs.

